

**NAJ ŽIVI 29. NOVEMBER -
PRAZNIK NAŠE LJUDSKE
REVOLUCIJE!**

Leto X. — Štev. 283.

Ljubljana, torek, 29. novembra 1949

Izhaja vsak dan razen ob petkih

Mesečna naročnina din 45.—

Cena din 2.—

DEVETINDVAJSETI NOVEMBER

največji praznik naše trdne, enotne, neodvisne ljudske države

Ljubljana, 28. novembra
Na predvečer Dneva republike je Ljubljana imela svečano lice. Ze od zgodnjih jutranjih ur je prebivalstvo krasilo ulice z zastavami in gesli.

Malo pred šesto uro so se začele zbirati na Kongresnem trgu množice prebivalstva z baklami in lampiončki. Med navdušenim vzklikanjem Komunistični partiji in tovarišu Titu je krenil spreved več desetisočev ljubljanskih prebivalcev po Tyrševi in Miklošičevi cesti. V zraku je vzplamtelo na stotine svetlobnih rakiet, na Gradu pa je zazarel veličasten ognjemet. Ob 18. uri so zadoneli z Gradu topovski streli, ki so jih izstrelili na ukaz vrhovnega poveljnika Jugoslovanske armade tovariša Tita v čast velikega praznika rojstva naše republike.

Ob 20. uri je bila v veliki Unionski dvorani slovesna akademija, kateri so prisostvovali člani vlade LR Slovenije s predsednikom Miho Marinkom na čelu, predstavniki partijskih in množičnih organizacij, predstavniki JA in množica prebivalstva.

O pomenu Dneva republike je govoril predsednik Prezidijske ljudske skupščine LR Slovenije Josip Vidmar.

Tovari Josip Vidmar je imel naslednji govor:

Tovariši!

Jutri se izteče šest let od drugega zasedanja AVNOJ-a v Jajcu in prešla bodo štiri leta od proglasitve Jugoslavije za federativno ljudsko republiko. Nešteto-krat je bilo že povedano, da je bila nova Jugoslavija ustanovljena v Jajcu in da je 29. november 1945 naravna in neposredna posledica onega zgodovinskega zasedanja. Taka posledica velike konstituantne v Jajcu pa je tudi vse drugo, kar se je ta štiri leta dogajalo in izvajalo v naši republici in kar se snuje ter uresničuje še danes. Vse to izhaja in poteka iz osnovne revolucionarne ugotovitve AVNOJ-a, da je oblast v naši državi prešla v roke ljudstva, ki se bo po- slej upravljalo samo.

Iz te ugotovitve nujno sledi ljudsko republikanski državni ustroj, sledi federativna ureditev Jugoslavije, kakor tudi glavna smer našega političnega prizadevanja — socializem, kajti samo dosledna socializacija vsega življenja, zlasti gospodarskega, je resnično jamstvo, da bo ljudstvo ostalo svoboden gospodar svoje države in da bo ta država ljudstvu lahko nudila vse, kar je za njegovo življenje in vsestranski napredek potrebno. S tem namenom so bili izvršeni prvi dalekosežni ukrepi, kakršni so: agrarna reforma, nacionalizacija produktivnih sredstev, prometa, bančništva in prenos trgovine na državne, zadržne in druge družbene institucije. Lahko trdimo, da so vsi ti ukrepi, ki spreminjajo družbeno strukturo do temeljev, izvedeni stoodstotno, če prezremo malenkostne štiri desetine odstotka trgovništva, ki je še v pri- vatnih rokah.

Na osnovi teh preuredb in deloma hkratu z njimi je bil storjen nadaljnji, odločilni ukrep: določitev in zakonitev petletnega gospodarskega načrta. Njegov smisel je gospodarska osamosvojitve ju- goslovanskih narodov, zakaj ekonomska neodvisnost je edina zanesljiva osnova vsake svobode in neodvisnosti. Razum- ljivo je tedaj in naravno, da velja naj- večja pozornost vse naše javnosti izved- bi tega načrta in da so vse naše naj- aktivnejše moči posvečene njegovi izpol- nitvi. Zastavili smo si nalogo v petih le- tih zgraditi na naših tleh industrijo, ki bo našo deželo lahko oskrbelo z zadost- nimi količinami orodja in strojev, po- trebnih za naše gospodarstvo. Ta naloga teče med nami že skoraj tri leta. Zidajo se tovarne, odpirajo se rudniki, grade se vodne in kalorične električne centra- le, železnice in druge prometne žile, od- pirajo se morske poti parkom, ki so izdelani doma. Hkratu je treba prebival- stvo oskrbovati z obutvijo in obleko, z oro- djem in nujnimi potrebščinami. Podjetje je ogromno in v tej zaostali deželi zve- zano z nepreglednimi težavami. Ali je uspešno?

Ne da bi se spuščal v podrobnosti, navajam po odlično informiranem član- ku Vlasta Begovića »Dve leti in pol pe- letnega plana« dve temeljni ugotovitvi, ki se nanašata na dosežke do 30. junija tega leta: »Petletni plan je bil v prvi polovici glede proizvodnje presežen za približno 15 odstotkov, glede investicij pa za 4,9 odstotkov v primeri s celotno nalogo petletnega plana.« Sededa ni tako v vsaki panogi naše proizvodnje, celota, ki je lahko preverimo ob podat- kih v imenovanem članku, pa daje tako podoben uspešnosti načrta, kakor je izra- žena v teh dveh številkah, kar potrjuje tudi odstotek skupne vrednosti industrijs- ke proizvodnje. Ta bo ob koncu tega leta zanesljivo dosegel 86,5 odstotkov, če skupna vrednost industrijske proizvodnje leta 1951 predstavlja količino 100. Mislim, da na tej osnovi lahko rečemo: naš pe- letni plan je uspešen.

Ta nagli dvig industrijske produk- cije je zlasti v letošnjem letu potisnil v

Živel maršal Jugoslavije Josip Broz Tito
voditelj Partije in ljudstva, iniciator vseh naših zmag in uspehov

opredelje nov, zelo pereč problem in nam zastavlja novo nalogo. Proizvodnja indu- strije mogoče prehiteva poljedelsko proizvodnjo. Prevelika nesorazmernost v rasti teh dveh proizvodnih sfer pa ne more biti zdrava, ker povzroča pretirane cene osnovnih življenjskih potreb- ščinam, zlasti hrani. Treba je bilo skr- beti za hitrejši dvig poljedelske proiz- vodnje, ki pa se da doseči samo s ko- lektivizacijo in racionalizacijo poljskega dela. In kolektivizacija je hkratu sred- stvo za osvoboditev novih delovnih moči, ki jih rastoči industriji more dati samo vas. Prav letošnje leto pomeni začetek intenzivnejšega dela na tem sektorju naših družbenih poslov. Razvoj zadržni- štva je v nekaj mesecih privedel do tega, da je ob koncu prvega letošnjega pol- leta skoraj 19 odstotkov celotne zemeljs- ke posesti prešlo iz privatnih rok v last države in zadržug. Podatkov za drugo polletje nimam na razpolago, toda prič- kovati je, da se je proces kolektivizacije poljedelstva vsaj enakomerno nadaljeval, s čimer bo našemu petletnemu načrtu za- jamčena uspešnost tudi na tem sektorju našega gospodarstva.

Mislim tedaj, da si lahko ponovimo: petletni načrt in socializacija nam uspe- vata odlično. Načrt uspeva in se pravo- časno, a zelo pogosto tudi predčasno iz- polnjuje, čeprav nas pri tem ovirajo ogromne težave. Notranje in zunanje. Znotraj nas teži ta predvsem nerazvitost in zaostalost našega gospodarstva, zlasti industrije in zaostalost, pa tudi tehnična neopremljenost našega kmetištva, ki se zagrizeno oklepa starega, individualnega obdelovanja in gospodarjenja. Toda raz- voj industrije in okrepitev državnega ter zadržnega sektorja bosta v kratkem

opravila svoj posel in bosta dokazala ne- izbežnost bitnih sprememb tudi najbolj zaostalim. Zunanje težave so znane. Spo- četka neprijaznost in nezaupljivost za- padnih držav. Nato nepričakovani in ne- zasluženi napad Kominforma, ki se je razvil v gospodarsko sabotažo in bloka- do nasproti Jugoslaviji, in to v državah, s katerimi smo imeli največ trgovinskih pogodb. Preorientirani našo industrijo in ves naš načrt na nove dobavitelje in novo proizvodnjo, in sicer sredi izvajanja in uresničevanja petletnega plana, je bila naloga, ki je terjala novih, nepopisnih naporov. Jugoslavija in njeno ljudstvo sta jih zmogla. Motnje, ki so nastale v našem gospodarstvu, so v glavnem pre- magane. Zato kljub vsemu: naš petletni načrt uspeva zmagovito.

V starih časih so astrologi po stanju zvezd ob rojstvu človeka prerokovali njegovo usodo: prerokovali pa so tudi bodočnost velikim državnim podjetjem, vojnem, miru itd. Ne nameravam pre- rokovati po zvezdah, vendar se ne morem ustavljati misli, da je ura ustanovitve nove Jugoslavije nekako pomenljiva za prva leta njenega življenja. Kakšno je bilo stanje zvezd ob njenem rojstvu? Jasno. Anglija in Amerika sta neprijaz- no gledali na početje, ki se je zasnovo- lo v sumljivih partizanskih edinicah in se proglasilo v Jajcu. Znano je pa tudi, da nam ni bila naklonjena niti Sovjetska zveza in da je bilo zasedanje AVNOJ-a s svojim revolucionarnim programom sklicano mimo Sovjetske zveze ali celo proti njeni želji, izključno iz nujnosti in političnih potreb jugoslovanskih ljudskih množic. Več, Louis Adamič poroča, da Stettinius, bivši državni tajnik Zdržne- nih držav, ki je spremljal Roosevelta v

Jalto, v svojih spominih pripoveduje, da je »Stalin zgodaj leta 1944 na Jaltski konferenci delal zaničljive opazke o Ju- goslaviji. In znano je, da se je Stalin dogovoril z Anglijo glede Jugoslavije, naj ostane interesna sfera obeh v raz- nerju 50 proti 50.

Tako je bilo stanje zvezd ob rojstvu nove Jugoslavije. Ker pa to niso zvezde, marveč velike, žive, zgodovinske poli- tične sile, ki učinkujejo v času in real- nem svetu, moramo vsaj naknadno uvi- deti, da je sovjetsko apriorno negodova- nje, ki ga tu ne bom podrobneje razbi- ral, prej ali slej morale priti do izraza, in to brez vsake naše krivde. Ali zaradi čustva zaničljivih opazk, ali zaradi ne- jevolje nad prekrizanimi računi, ki so po vseh človeških in marksističnih na- čelih neumestni, je na kraju krajev vse- eno. Moralo je priti do dogodkov, ki so nazvali realno obliko kominformske go- nje samo zaradi tega, ker eksistiramo taki, kakršni pač smo: svobodoljubni, neodvisni, načelni in pogumni. Prišlo je do brutalnega preloma »dobrih« odno- sov, do blokade, do groženj, do sovra- žnih vojaških demonstracij, kar se je od- razilo tudi v našem notranjem političnem stanju, ki ga pri tem pregledu naših stvari ne smemo izpustiti.

Nekakšno krizo je kominformsko be- senenje pač izzvalo v našem življenju, kar je spričo nenadnosti in neomejene vere v Sovjetsko zvezo, vzgojene za časa voj- ne, razumljivo. Toda ta kriza je omajala samo šibke umove in značaje in v naj- boljšem primeru samo tiste, ki slepo verujejo, nimajo pa na premisleku zgra- jenega prepričanja. Zelo resno pa je razburila tudi špekulante in agente vseh mogočih barv in služb. Delovnih množic

sovražna gonja ni vznemirila, prav go- tovo pa ne v smislu, ki so ga njeni or- ganizatorji želeli, oziroma pričakovali. V ljudstvu je nastalo ogorčenje, zlasti zaradi omalovaževanja osvobodilnega bo- ja, in končno se je Sovj. zveza razkrin- kala s sramotno kupčijo v mirovnih po- gajanjih z Avstrijo, v katerih je prodala Slovensko Koroško za denar; nov prinos k razkritju metod te svojevrstne politike pa je bila tudi »mračna burka« z Raiko- vim procesom v Budimpešti, v katerem so kot dokazno gradivo igrali pomembno vlogo falzifikati, mistifikacije in vsakr- sne izmišljotine. Naše delovne množice so se že zdavnaj zavedele pravilne poti naše Partije in njenega vodstva, a vse te mračne burke niso rodile drugih posledic, kakor da se je ljudstvo še tes- neje zgrnilo okrog svoje avantgarde. Na- še notranje politično stanje je danes enot- nejše in trdnjše kot kdaj koli poprej.

Da je ta ugotovitev točna, dokazuje predvsem naš petletni načrt, njegovo uspevanje, ki je v tako težkih okolišči- nah možno samo zaradi nepopisne po- žrtvalnosti in vere delovnih množic. Pojavljajo se izumitelji, novatorji, udar- niki. Storitnost prostovoljnega dela bi- stveno pospešuje uresničevanje načrta v vsakem sektorju. In vsaj prostovoljno delo je neko merilo za vneto in požrtval- nost, ki živita v našem ljudstvu morda prav zaradi kominformskih napadov tem intenzivneje. Nimam na razpolago gra- diva iz vse države, toda dovolj ilustra- tivno za delovni polet v naših množicah bo, če vam povem, da znaša skupno šte- vilo vseh izvršenih delovnih ur sloven- skih frontnih brigad do 30. oktobra t. l. nič manj kot 24.274.679.

Kaj naj tu še dokazujem? Mislim, da ta realna dejstva, ki so v zvezi z našim načrtom, dovolj jasno govorijo neke stvari. Predvsem to, da se delovni člo- vek Jugoslavije zaveda, da je naša repu- blika njegova država, ki jo hoče videti neodvisno in upravljanjo po narodnih Ju- goslavije v interesu delovnega človeka. Petletni načrt je njegov osebni načrt. Kom- unistična partija Jugoslavije je njegova partija, njen CK, ki je naše narode vo- dil v osvobodilnem boju, je edini pokli- cani voditelj naših narodov in delovnih množic. Njegova čast, zlasti pa čast mar- šala Tita je čast nas vseh in vsakega posameznika med nami.

Poleg teh čustev pa živi med nami tudi spoznanje, da kakor v ničemer tudi v politiki ni in ne more biti večnih in vesoljnih receptov, ki bi bili obvezni za vsa ljudstva in narode na njihovih potih k socializmu. Takih receptov ni, kakor ni izvoljenih narodov. Zato si mora vsak kolektiv sam najti pot do smotra in sam izbirati sredstva za uresničevanje svoj- jih načrtov. Vemo, da vodi naša pot v socializem: vemo, da je za nas prava: nihče nima pravice predpisovati nam drugačno. Pot širokih množic preko Ljudske fronte na dosledne revolucionar- ne pozicije, kakor pot do kolektivizacije poljedelstva preko obdelovalnih kmetič- kih zadržug, sta uspešni, čeprav se globoko razlikujeta od sovjetskega izkustva. To sta izvirni jugoslovanski novosti in mi- slim, da morem in moram reči: to sta evropski novosti, ki sta zlasti mnogo bolj človeški od sovjetske prakse, dasi niti naša revolucija ni niti popustljiva, niti sentimentalna s svojimi sovražniki. Ta naša, evropska pot je metoda vzga- janja, osvoboditve, nazornega prepričeva- nja. Lahko smo ponosni nanjo in spričo tega ponosa ter misli, da naš spor mo- goče za vso bodočnost rešuje tudi vpra- šanje odnosov med socialističnimi drža- vami, nam ni pretežko, da stojimo v njem osamljeni. Dovolj nam je prepi- čanje, da pošteno, ponosno in častno vršimo nalogo, ki nam jo je — brez pretiravanja in samohvale rečeno — naložila zgodovina.

In še eno: bili smo vajeni čuti, da je v izolaciji, v sovražni kapitalistični obkroženosti potrebna strožja čuječnost. Ta misel nam je čisto opravičljiva mar- sikaj, kar se nam je zdelo podobno po- litičnim in sličnim terorističnim reži- mom. Mi smo danes v težji izolaciji in v bolj grozeči obkroženosti. Kakšen trši režim uvajamo mi? Nedavno je to- variš Džilas v intervjuju napovedal ne- kemu ameriškem novinarju mnogo šir- šo demokratizacijo našega življenja, kot smo jo imeli doslej. Sicer pa nam o tej tendenci jasno govore doma priprave za volitve, ki so pred nami, in vsa kam- panja okrog njih. Tudi v tem se naša metoda razlikuje od sovjetske, tudi to je bistvena poteza naše poti. Ponosni smo nanjo, navdaja nas z zavestjo, da sta pri nas človečnost in resničelnost v vsem in trajno prisotni. In človečnost in resnica sta zadnji smisel vse revo- lucije in vsega progressa. Naša Partija, njen CK se ne boji niti najširše de- mokracije, niti najsvobodnejšega politi- čnega izjavljanja delovnih množic. Zato priznanje in spoštovanje naši Komu- nistični partiji. Priznanje in spoštovanje njenemu Centralnemu komiteju. Živel maršal Tito, živel Federativna ljudska republika Jugoslavija!

GOVOR TOVARIŠA MOŠE PIJADA LJUDSKI MLADINI

Bori se za resnico, Titova mladina, in zmaguj!

Beograd, 28. novembra. V okviru mladinske oddaje beogradskega radia je imel član Politbiroja CK KPJ tovariš Moša Pijada večeraj za ljudsko mladino Jugoslavije tale govor:

Mladinci in mladinke! Junaška Titova mladina!

Na veliki praznik, na dan ustanovitve naše nove ljudske države, naše socialistične Federativne ljudske republike Jugoslavije, so namenjene misli tovi. Tita, tvojega največjega prijatelja in učitelja ter vsega našega partijskega in državnega vodstva, v prvi vrsti tebi, naši junaški mladini.

Jugoslavski narodi so pred šestimi leti, sredi vojne — ko je bila Rdeča armada še pri Kijevu, 2000 km od naših meja in ko so številni evropski narodi mirno trpeli fašistično zatiranje ali pa aktivno pomagali hitlerjevskim osvajalcem v borbi proti Sovjetski zvezi in proti Jugoslaviji — položili na zgodovinskem II. zasedanju Antifašističnega sveta narodne osvoboditve Jugoslavije v Jajcu temelj svoji novi resnično ljudski in demokratični državi. Jugoslavski narodi ne bodo nikoli pozabili izredne vloge, ki jo je imela v narodnoosvobodilni vojni in ljudski revoluciji naša sijajna mladina. Mladina je sestavljala velik del naše narodnoosvobodilne vojske. Osvobodila se je z nemisljivim vencem junaštva na številnih bojiščih domovine, pri čemer je gledala v njej vedno srečno ter svobodno svojo bodočo socialistično domovino in se borila z isto gorečnostjo proti tujim fašističnim zavajalcem kakor proti vsem silam stare reakcionarne zatiralske kapitalistične Jugoslavije. Borila se je navdušeno in pogumno ter umirala na frontah ter v sovražnem zaledju, ne da bi ji bilo žal žrtve. Zavedala se je svoje dolžnosti do srečne prihodnosti vseh jugoslovanskih narodov, zavedala se je svoje dolžnosti do lastne bodočnosti tudi v zaledju fronte na osvobojenih ozemljih. Skojevci, ki so zbirali okrog sebe vse napredno in domoljubno mladino, so bili razen žen in antifašistične fronte glavni pomočniki pri organizaciji ljudske oblasti, navdušeni propagandisti in borci za novo socialistično družbeno ureditev. Mladina je bila zvesta in za vsako junaško dejanje ter žrtve pripravljena opora Komunistične partije.

Ko pa je bila vojna zmagovito končana in ko je iz nje izšla nova Jugoslavija že kot zgrajena in razvita ljudskodemokratska država, si ti, mladina, posvetila svojo silo čim hitrejši obnovi v vojni opustošenega narodnega gospodarstva. Odprlo se je novo in široko, neizmerno torišče, na katerem si lahko uporabila svoje ustvarjalne sposobnosti. Milijonske množice mladincev in mladink, delavke in kmečke mladine in mladine iz ljudske inteligence, iz tovarn, rudnikov, v njiv, iz šol, z vseučilišč ter jugoslovanske armade so se zbrale v svoji organizaciji okrog Ljudske fronte in pod vodstvom Komunistične partije, da bi vsemu svetu pokazale velik zgrad, za kakšne veličastne napore in ustvaritve je sposobna mladina, ki se je prekalila v borbi pod zastavo Komunistične partije.

Nato je sledil, samo dve leti po dokončni osvoboditvi države, petletni plan. Začelo se je plansko delo za zgraditev socializma. Kdo je mogel tako živo in prepričljivo razumeti, kakšno prihodnost bodo imeli jugoslovanski narodi z izpolnitvijo petletnega plana kot ti, Titova mladina? Se enkrat si sebe prekosila v navdušenju in poštvalnosti pri delu za srečno prihodnost svojih narodov. Odsli si v številnih kolonah na številna gradbišča po vsej svoji dragi domovini, da bi se borila proti njeni težki zaostalosti, ki smo jo podedovali od starega protiljudskega izkoriščevalskega režima, da bi ustvarila socialistično gospodarsko podlago za zgraditev socialistične družbe. Odsli si. Sedaj smo že ob koncu tretjega leta našega prvega petletnega plana in ti vztrajno ter z vedno večjo gorečnostjo in navdušenjem korakate s pesmi in Titovim imenom na ustih pod slavno zastavo Komunistične partije povsod tja, kjer je treba ustvariti kako veliko tvorbo našega socialističnega gospodarstva. Slava tvojih veličastnih zmag je odjeknila po vsem svetu. Tvoje stvarjalno delovno navdušenje je pritegnilo mladince in mladinke iz številnih držav različnih celin, ki so hoteli s skupnim delom izpriziti svojo solidarnost s teboj in svoje simpatije do Titove Jugoslavije, do države, ki je tolikim drugim narodom pokazala pot v socializem po ljudski demokraciji, ki je pokazala, kakšnih veličastnih del je sposobna mladina, ki jo vzgajata in vodiata Komunistična partija Jugoslavije in njen veliki učitelj Tito.

Ti, mladina, si vedela tudi, da si se borila na bojnih poljanah, da se ne boriš samo zase in za svoje narode, temveč da se boriš za napredek in lepšo prihodnost vsega človeštva. Pa tudi sedaj veš, da je graditev socializma v svoji domovini prispevek za zmago socializma po vsem svetu. Zrasla in ojklenela v krvavi borbi za svobodo, neodvisnost in resnično enakopravnost narodov v svoji domovini, ti, ki si zavestno pomagala v borbi proti slehernemu sovražniku in ozkemu nacionalizmu zgraditi našo šestlansko ljudsko republiko, domovino enakopravnih narodov, ne moreš drugače, kot da se pri slehernem svojem delu in v vsakem svojem koraku počutiš kot del napredne mladine vsega sveta, tiste velikanke fronte mladega rodu, ki si na vsem svetu prizadeva ustvariti socializem in osvoboditi človeštvo okovov kapitalističnega izkoriščanja in kolonialnega suženjstva. Kaj je potem torej tvoja opredelitev, tako tvoje delo in delovanje drugega kot socialistični patrio-

tizem. Prosta vsake umazane, strupene šovinistične misli, vzgojena, da spoštuješ in ceniš vse narode, sestavljena iz mladine vseh naših narodov, toda zedinjena v nezlomljivo celoto, si pripravljena pri skupnem delu za socialistično zgraditev vsake naše ljudske republike in Jugoslavije, kot skupne socialistične domovine vseh naših narodov, vedno podpreti borbo vsakega drugega naroda, ki se bori za svojo neodvisnost in svobodo. S tem daješ zgled resničnega socialističnega patriotizma. Ta patriotizem je jugoslovanski patriotizem, ker si ti mladina jugoslovanskih narodov in ker gradiš svojo socialistično domovino Jugoslavijo. Toda jedro tega patriotizma nima nikake zveze z narodnim zatiranjem in omejevanjem. To jedro je globoko socialistično, internacionalistično. To je in tak je patriotizem, na katerega sta te dvignila in na katerem te vzgajata Tito in Partija.

In vendar moraš ti, jugoslovanska mladina, danes trpeti pod ploho najodvratnejših obrekovanj in grdobij, s katerimi danes obisipajo našo državo, naše narode, našo junaško Partijo in naše partijske ter državno vodstvo voditelji Sovjetske zveze in njihovi podpriprepniki iz Informbiroja. Tebe, ki si bila in ostala v prvih borbenih vrstah svetovne demokratične napredne mladine, bi radi razbijali enotnosti demokratičnih svetovnih sil izključili iz svojih vrst. Zato te na vse mogoče načine blatio in pozivajo k izdaji svoje lastne socialistične domovine, svojega lastnega veličastnega dela socialistične graditve, Radio Moskva, iz katerega se je včasih slišal glas socializma in iz katerega se danes slišijo samo laži, obrekovanja ter grdobije na račun Jugoslavije, toči zlagane krokodilove solze nad usodo mladine v Jugoslaviji, ki jo razglašajo za fašistično državo. Govori, da na desetstotece naprednih jugoslovanskih mladincev propada v ječah in koncentracijskih taboriščih, ker v naši državi, kakor pravi Moskva, preganjajo, zapirajo in ubijajo Jugoslovane samo zato, ker ljubijo svojo domovino, zato, ker jim je ljuba njena svoboda ter neodvisnost in zato, ker ljubijo veliko deželo socializma, veliko Sovjetsko zvezo.

Naj ne skrbe ti odvratni lažnivci in obrekovalci za usodo jugoslovanske mladine. Naša mladina ve, kaj je svoboda in neodvisnost, ve, kaj je ljubezen do svoje socialistične domovine, čeprav le-ta ni tako velika kot Sovjetska zveza. Če naj sovjetska mladina, ki posluša svoje očete in dede, kako govore o Oktobrski revoluciji ter se

uči iz knjig, ljubi svojo socialistično domovino, je naša mladina še iz rodu, ki je svojo socialistično domovino izbojeval z lastno krvjo ter jo zgradil in jo gradi z lastnimi rokami. Sovjetskim voditeljem ni bilo do tega, da bi naša mladina ljubila svojo socialistično domovino in da bi ljubila Sovjetsko zvezo kot prvo socialistično deželo. Bilo jim je do tega, da bi vse socialistične države postale ruske pokrajine, socialistični patriotizem, ki ga danes propagirajo, pa je samo v internacionalistične ali zlagane fraze odet velikoruski šovinizem.

Toda lažnivost njihovega internacionalizma in njihovo naduto nacionalistično pačenje socialistične znanosti, znanosti Marxa, Engelsa in Lenina, se vsak dan vedno bolj razkrinkava pred vsem demokratičnim svetom, pred delovnimi množicami vsega sveta. Borba, ki jo vodi naša država in naša slavna Partija za resnično socialistično in enakopravno odnose med socialističnimi državami in sploh med vsemi narodi, pa vedno bolj osvaja simpatije delovnih ljudi in vseh resničnih naprednih demokratičnih elementov na svetu.

V tej veliki borbi, v kateri ne gre samo za socialistično prihodnost naše države, temveč tudi za prihodnost socializma na svetu, pripada važna vloga tudi tebi, jugoslovanska mladina. S svojimi veličastnimi zmagami na fronti socialistične graditve svoje države daješ najboljši odgovor vsem lažnivcem ter obrekovalcem. S svojim jugoslovanskim socialističnim patriotizmom, to se pravi, s svojo veliko ljubeznijo do svoje socialistične domovine, s svojo pripravljenostjo, da brani njeno svobodo in neodvisnost, njeno pravico, da bi bila enakopravna z vsako drugo socialistično državo, veliko ali majhno, daješ vsemu svetu zgled, kako se je treba boriti za zmago socializma na svetu. V tej veliki borbi za zmago resnice si se ti, Titova mladina, še trdneje zedinila, še bolj ideološko dvignila, še bolj okrepila v svojem zaupanju v pravilnost poti, po kateri te vodiata Komunistična partija in njeno vodstvo s tovarišem Titom na čelu.

Ko končuješ ob zaključku tega tretjega leta našega prvega petletnega plana številna svoja veličastna dela iz tvojega prispevka za zgraditev naše socialistične družbe in ko delaš bilanco svojih dosedanjih delovnih ter kulturnih zmag, se pripravljaj na nove velike bitke in zmage. Resnica je z nami in mora zmagati. Bori se za to resnico, Titova mladina, in zmaguj!

Nove zmage NOA Kitajske na južni fronti

Čete NOA se vedno bolj približujejo Junanu in Vietnamu

Peking, 28. nov. Agencija Nova Kitajska poroča o nadaljnjem napredovanju narodno osvobodilne armade na južnokitajski fronti.

V vzhodnem Kvangsiu so enote četrte ljudske operativne armade 25. novembra obvozile rečno pristanišče Vučou. To mesto, ki je četrto po velikosti v pokrajini Kvangsi, leži ob reki Kwei, po kateri odhaja vse blago iz Junana in Kveičoua, namenjeno za izvoz proti Kantonu in Hongkongu. Severovzhodno od Vučoua je bilo osvobojeno oblastno mesto Hoikun. V severnem Kvangsiu so osvobodile čete včerajšega 25. novembra v oblastno mesto Jangso, 75 km južno od Kveijana. V bližini meje pokrajine Kveičou je bilo osvobojeno mesto Kinčenkjan, važno strateško eridišče in železniško križišče. V Kveijanu, prestolnici pokrajine Kvangsi, je bil takoj po osvoboditvi 22. novembra upostavljen popoln red. Telefon normalno funkcionira. Tudi bolnišnice redno poslujejo. Preiskrba mesta z vodo je v redu.

Vo pokrajini Kveičou so osvobodile enote ljudske armade, ki prodirajo zapad-

V Londonu pripravljajo novo razbijaško sindikalno organizacijo

London, 28. nov. V Londonu se je začela konferenca, na kateri bodo ustanovili razbijaško sindikalno internacionalo. Pobudo za to konferenco so dala desničarska vodstva britanskega kongresa Trade-Unionov, ameriškega kongresa industrijskih organizacij in znani razbijaški mednarodno enotnosti iz ameriške federacije dela. Po izstopu vodstva kongresa Trade-Unionov in kongresa industrijskih organizacij iz Svetovne sindikalne federacije sta obe federaciji povzročili razkol v svetovni sindikalni federaciji. S tem namenom so sklicali letos junija v Ženevi sestanek tako imenovane mednarodne sindikalne organizacije, ki naj bi pripravila razbijaško sindikalno internacionalo.

Cep ravno tako britanski kakor tudi ameriški razbijaški soglašali v eni stvari — to je, da je potrebna borba proti svetovni sindikalni federaciji — so se med njimi kljub vsemu pojavila različna napačja, zlasti zaradi tega, ker so se Britanci upirali, da bi prišla nova sindikalna internacionala popolnoma pod ameriški vpliv. Toda desničarsko vodstvo britanskega sindikatov je pristalo na ameriške pogoje, tako da je tako imenovani pripravljali odbor končno izdelal načrt statuta za novo razbijaško sindikalno organizacijo. Glavni smoter te razbijaške sindikalne organizacije je borba proti enotnosti delavcev v svetovni sindikalni federaciji, ki so jo označili za »komunistično organizacijo.« Toda v besedilu načrta statuta zmanj isčemo izjavo o nujnosti borbe proti fašizmu in in za mir med narodi.

Pobudnikom te razbijaške sindikalne internacionala — vodstvom kongresa in-

no od prestolnice te pokrajine Kvejangja v smeri proti Junanu, štiri okrožna mesta: Anšun, Pingpa, Sening in Padin. Na tem področju je bilo ujetih čez tisoč kuomintangovih vojakov in oficirjev skupno z dvema polkovnima komandantoma. V osvobojenem Kvejangju je bil ustanovljen nadzorstveni vojaški odbor s predsednikom Čen Hvajem na čelu.

V vzhodnem Sečuanu so osvobodile enote narodnoosvobodilne vojske okrožno mesto Šihšu, ki leži 150 km severno-vzhodno od Čungkinga. Ob tej priložnosti so bile razbite enote dveh Kuomintangovih divizij. Ujetih je bilo 700 Kuomintangovih vojakov in oficirjev. Južno od okrožnega mesta Pengšu so bili uničeni deli 9. 76. in 243. Kuomintangove divizije. Ujetih je bilo 2300 Kuomintangovih vojakov in oficirjev.

Na jugu Kitajske v bližini Hongkonga so ljudske sile osvobodile otok Tačan. Borci garnizije narodnoosvobodilne vojske v Kantonu so te dni odkrili znatne količine vojnega gradiva, ki so jih pred umikom skrile Kuomintangove čete, med drugim so našli 50 topov.

dustrijskih organizacij, ameriške federacije dela in kongresa Trade-Unionov — je uspelo na letnih konferencah »očistiti« svoje vrste nezaželenih elementov — sindikalnih pravkov KP in sploh vseh naprednih sindikalnih voditeljev. Niso se pomislili niti izključiti celotne delavske organizacije, kot se je to zgodilo s sindikatom električarjev in Zvezo delavcev industrije kmetijskega orodja, ki sta bila vržena iz kongresa industrijskih organizacij.

Kot glavni govorniki bodo nastopili na razbijaški konferenci v Londonu znani razbijaški delavski enotnosti Irving Brown, Marey, Deakin in njim podobni. Razen predstavnikov omenjenih treh sindikalnih organizacij se bodo udeležili londonske konference tudi zastopniki razbijaških sindikalnih organizacij Francije, Italije, Avstrije in Holandije kakor tudi predstavniki sindikatov nekaterih britanskih, holandskih in belgijskih kolonij ter polkolonialnih ozemelj.

Protestne stavke v Grčiji

Atene, 28. nov. (Tanjug). Po vsej Grčiji se nadaljujejo protestne stavke delavcev in nameštencev, ki zahtevajo povišanje plač za 40%. Večraj je bila 24-urna stavka gimnazijskih profesorjev v vsej državi in bančnih uradnikov v Atenah ter Pireju. Tudi delavci in uslužbenci prejšnje planarne so razglasili 6-urno stavko. V Patrasu in na otoku Lesbosu je bila razglašena splošna stavka vseh delavcev. V zadnjih dveh dneh so prenehali delati pristaniški delavci v Atenah, Pireju in Kerkiri ter železničarji v Misolungi.

Pomemben uspeh slovenskega tiska

V novembru je »Slovenski poročevalec«, glasilo Osvobodilne fronte Slovenije, dosegel povprečno naklado 100.000 izvodov na dan. To je vsekakor pomemben uspeh slovenskega tiska, ki je po osvoboditvi doživel velik razmah. Potreba po časopisju je narasla ob enem s politično in kulturno rastjo slovenskega ljudstva, ki je osvobodeno sprostiti svoje ustvarjalne sile.

Danes izhajajo v Sloveniji samo dnevnik z dnevno naklado 165.000 izvodov. Na vsakega devetega prebivalca naše republike pride en dnevnik. Razširjenost dnevnega tiska je danes skoro trikrat večja kot pred vojno. Naši tedniki so dosegli v oktobru povprečno tedensko naklado 266.000 izvodov. Na vsakega petega prebivalca pride torej en tednik. Skupna naklada — povprečno na eno številko — vseh slovenskih dnevnikov, tednikov, polmesečnikov in mesečnikov pa je znašala v oktobru 487.000 izvodov.

Ta razširjenost slovenskega tiska do-

kazuje s kakšnim zanimanjem spremlja naše ljudstvo boj naše dežele za socializem, boj za enakopravnost narodov in mir v svetu, katerega odraža naš tisk. Zlasti po zločinem napadu Informbiroja na našo državo je naklada našega časopisja močno narasla. Samo letos se je dvignila naklada dnevnikov za 20.000 izvodov.

To veliko zanimanje našega ljudstva za tisk seveda nalaga vsem tistim, ki delajo pri tisku, veliko odgovornost, da bodo neprestano skrbeli za njegovo izboljšanje, da bo naš tisk kar najbolj upodobil orjaške napore naših narodov pri graditvi socializma, da bo vester odraz našega zgodovinskega boja za resnico, močno orožje v rokah delovnih ljudi za zagotovitev njihove srečne prihodnosti.

Ta uspeh slovenskega tiska, 100.000 izvodov »Slovenskega poročevalca« na dan, pa bo pobuda, da bo tisk še bolj izpolnjeval svoje naloge.

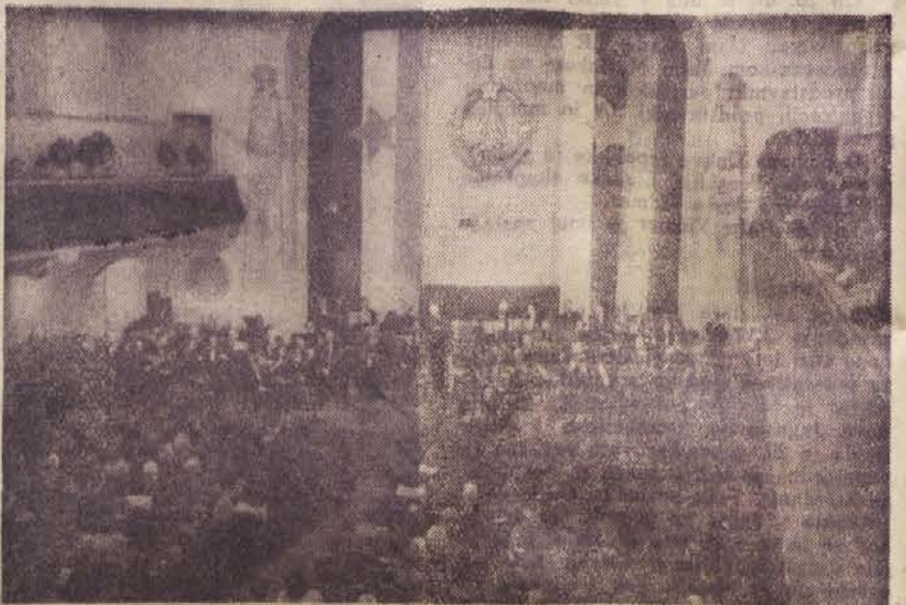
Najboljši reproduktivni glasbeniki so bili nagrajeni

V nedeljo je bil drugi zaključni koncert zmagovalcev II. tekmovanja reproduktivnih glasbenikov Jugoslavije. Zmagovalci so nastopili v spremljavi simfoničnega orkestra Slovenske filharmonije s dirigentom Jakovom Cipelem.

Koncerta so se udeležili predsednik vlade LRS Miha Marinko, organizacijski

Posamezne točke koncerta so člani Triglava-filma snemali.

Po koncertu je bil sprejem na ministrstvu za znanost in kulturo, katerega so se udeležili delegati zveznega ministrstva za znanost in kulturo FLRJ, zmagovalci, člani razsodišča, člani organizacijskega odbora in predstavniki višjih

Koncert naših najboljših reproduktivnih glasbenikov v Unionu

sekretar CK KPS Lidija Sentjarc, dalje člani vlade LRS minister za notranje zadeve Ivan Maček, minister za kulturo in znanost dr. Jože Potrč, predsednik Ljudske skupščine dr. Ferdo Kozak, razni drugi predstavniki oblasti ter številno občinstvo. Po prvem delu sporeda je zmagovalec in pohvaljenec čestital v imenu zveznega ministrstva za znanost in kulturo FLRJ minister za znanost in kulturo LRS dr. Jože Potrč. Ob tej priliki je podelil zmagovalcem diplome in denarne nagrade. Sopranistka Valerija Heybalova je prejela 80.000 din, vsi drugonagrajenci po 20.000 din, tretja nagrada je bila 10.000 din, pohvaljenec pa so v priznanje za uspešno izvedbo prejeli po 5000 din in pisemne pohvale. Diplome in pohvale, kakor tudi denarne nagrade je dr. Potrč Jože podelil v imenu zveznega ministrstva za znanost in kulturo dr. R. Colakoviča.

oblasti, dalje predstavniki prosvetnih oblasti in kulturnih ustanov. Goste je pozdravil minister dr. Jože Potrč. Sprejema so bile poslanske pozdravne brzojavke maršalu Titu in ministru za znanost in kulturo dr. Rodoljubu Colakoviču.

V brzojavki maršalu Titu izražajo zahvalo, da jim je bilo omogočeno pod njegovim vodstvom v novi Jugoslaviji razvijati svoje umetniške ustvarjalne sposobnosti. Med drugim pišejo: »Množična udeležba in uspehi, ki so bili pokazani na tem tekmovanju, so izraz pravilne linije partijskega in državnega vodstva ter istosčasno tudi izraz privrženosti umetnika borbi za zgraditev socializma. Obilujlamo Ti, tovariš maršal, da bomo še bolj intenzivno razvijali svoje umetniške sposobnosti, da se bomo z ostalimi delovnimi ljudmi naše dežele neomajno borili za linijo naše Partije.«

NOVA DELOVNA ZMAGA — IZDELAVA PRVEGA PROTOTIPA KOLESA

Med mnogimi kolektivni, ki dosegajo z novimi proizvodi uspehe, je nedvomno viden uspeh delovnega kolektiva podjetja »Roge«, tovarne koles in pisalnih strojev v Ljubljani, ki je izdelalo prvi prototip kolesa znamke »Roge«.

Izvedbo te nalahke naloge je prevzela Glavna direkcija kovinske industrije, Ministrstva industrije LRS. Delo izdelave prvega prototipa pa je bilo poverjeno tov. Dolinsku Jožetu, kot staremu strokovnjaku koles.

Kljub težavam, ki so nastajale v pomanjkanju primerenega orodja, strojev, prostorov in materiala, je več delovni kolektiv v krepki delovni zavesti in volji do ustvarjanja dosegel pomembno zmago — izdelava prvega prototipa kolesa. Tovariš Dolinsk in izdelavci so se obvezali, da bodo popolnoma dokončali prvi prototip do Dneva republike, obezva se je uresničila. Kolo je bilo izgotovljeno dva dni pred rokom.

Kolo ima lepo obliko športnega kolesa. Glava vilic je sestavljena iz več delov, kar je novatorstvo tovariša Dolinskega. Izdelava kolesa je popolnoma iz domačega materiala, ki popolnoma ustreza vsem zahtevam, ki se postavljajo za dobro in trpežno kolo. Kolo je po izdržljivosti in zunanji obliki enakovredno mnogo dražjim inozemskim izdelkom, teče lahko, je trpežno in tehta 14,5 kg.

Največ zaslug, da je bilo kolo izdelano v čast Dneva republike in da je izvršena obezva prekoračena, imajo tovariši Mržlihar, Zor, Pšeničny, Pavlič, Marušič, Rihteršič, Smrekar, Vrečar, Jaklič, obratovodja orodjarne Domnik in tehnični vodja Zelenik.

Novo ustanovljeno kolesarsko društvo »Roge« se je obvezalo, da bodo njegovi člani izdelovali na kolesarskem krosu s kolesi izdelka »Roge«, s

čimer bo dokončno potrjena kakovost domačega izdelka.

Uspeh izdelave prvega kolesa domače konstrukcije nam dokazuje neslutene možnosti ustvarjanja naših delovnih kolektivov, ki s podvojenimi silami gradijo socializem, dvigajo družbeni standard in ustvarjajo lepše življenje narodom Jugoslavije. E.D.

RUDNIK ŽIVEGA SREBRA V IDRJI JE IZPOLNIL PROIZVODNI PLAN

Idrija, 28. novembra. Delovni kolektiv rudnika živega srebra v Idriji je izpolnil proizvodni plan ob 18 uri. S tem je potrdil svojo predanost Partiji in tovarišju Titu.

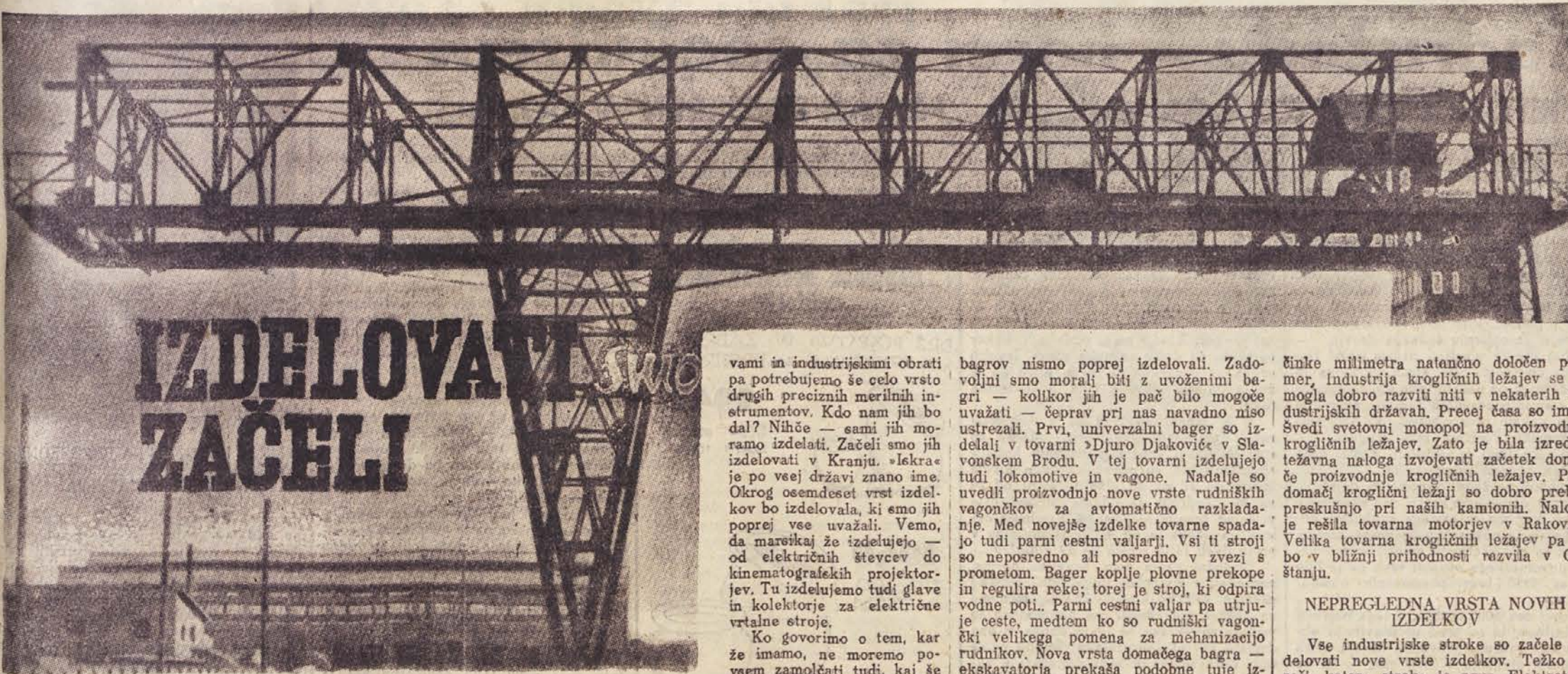
V rudniku in v topilnicah so letošnje leto ustanovili na vseh delovnih mestih proizvodne brigade. Tekmovanje za izpolnitev plana je bilo izredno ostro. V treh nedeljskih tekmovanjih za večjo storilnost so brigade presegle normo od 257% do 480%. Vrednost rude, ki so jo skupali rudarji prostovoljci znaša 3.222.000 din. Izgube živega srebra so letos v topilnici zmanjšali za 10% proti lanskoletnim.

PREMOGOVNIK SENOVO JE IZPOLNIL LETNI PROIZVODNI PLAN IN PLAN ZNIŽANJA POLNE LASTNE CENE

Senovo, 28. novembra. Senovski rudarji so večraj ob 14.20 izpolnili letni proizvodni plan in plan znižanja polne lastne cene.

Rudarji in prebivalci Senovega so ob 17 uri priredili baklado in pred jamskimi obrati pričakali rudarje, ki so prišli z dela.

IZDELOVATI ZAČELI

vami in industrijskimi obrati pa potrebujemo še celo vrsto drugih preciznih merilnih instrumentov. Kdo nam jih bo dal? Nihče — sami jih moramo izdelati. Začeli smo jih izdelovati v Kranju. »Ilekra« je po vsej državi znano ime. Okrog osemdeset vrst izdelkov bo izdelovala, ki smo jih poprej vse uvažali. Vemo, da marekaj že izdelujejo — od električnih števec do kinematografskih projektorjev. Tu izdelujemo tudi glave in kolektorje za električne vrtnalne stroje.

Ko govorimo o tem, kar že imamo, ne moremo povsem zamolčati tudi, kaj še nastaja. Začela se je n. pr.

razvijati tudi radiotehnična industrija. Izdelovali bomo še več radijskih aparatov. Kmalu bo pri Nišu zgrajena velika tovarna röntgenskih in radijskih aparatov ter elektronk. Strokovne moči, naprave in orodje so že zagotovljene.

TOVARNI AVTOMOBILI

Kaj je najpomembnejše — orodni stroji, turbine in generatorji, merilni instrumenti, motorji ali lokomotive, avtomobili in motorni vozovi? Plavži ali ladje? Napačno bi bilo, če bi si vprašanje zastavili tako. Vprašati se je treba — kaj vse potrebujemo. Kaj je nujno? Za industrializacijo in elektrifikacijo so prevozna sredstva prav tako nujno potrebna kakor turbine. Zato se je morala razviti tudi avtomobilska industrija. Na tisoče tovornih avtomobilov potrebujemo v vseh industrijskih strokah. Izdelava prvega avtomobila v mariborski tovarni 11. avg. 1947 pomeni nedvomno eno naših največjih delovnih zmag med petletko. Prvi tovorni avtomobil v državi so sicer izdelali že oktobra 1946 v Rakovici, v tovarni motorjev, toda serijska izdelava tovornih avtomobilov se je najprej začela v Mariboru. Zdaj že poznajo po vsej državi avtomobil s tovarniško znamko TAM. Dne 23. julija 1947 pa so v mariborski tovarni avtomobilov izdelali tudi prvo motorno kolo. Zdaj pa ne izdeluje tovornih avtomobilov samo mariborska tovarna. Dobro znani so tudi že kamioni »Prvenec« in »Pionir« tovarne v Rakovici.

PRVE DOMAČE OCEANSKE LADJE

»Zagreb«, »Srbija«, »Skoplje« — ime, ki so splošno znana. To so pač tri naše oceanske, motorne ladje, izmed katerih so »Zagreb« in »Skoplje« izdelali v reški ladjedelnici »Tretji maj« naši delavci in strokovnjaki. Upravičeno so ponos, ne le naše trgovske mornarice, temveč vsega našega delovnega ljudstva. Potniško-tovorno ladjo »Zagreb« so izročili prometu junija. Ladjo »Srbija«, doslej najodbojnejši plovni objekt naše trgovske mornarice, je priplula na Reko septembra. »Skoplje« pa so splovili oktobra. Delovni kolektiv bo do konca izročil prometu še dve oceanski ladji »Sarajevo« in »Titograd«, kakor se je zavezal. Čeprav je ladja »Srbija« izdelana v tujini, je posredno vendar sad dela naših delavcev, ki so z izpolnjevanjem plana v drugih strokah omogočili blagovno izmenjavo. Rotterdamska ladjedelnica, ki je izdelala »Srbijo«, nam bo kmalu poslala še drugo podobno motorno ladjo »Makedonko«. Zmogljivost naših ladjedelnic se bo z prihodnja leta zelo povečala. Popolnoma se bomo mogli osamosvojiti tudi v ladjedelstvu, zlasti ko bosta ob koncu petletke začeli obratovati novi tovarni parni turbin in Dieslovih motorjev. Toda tudi izdelovanje Dieslovih motorjev ni pri nas več novost. Izdelujejo jih na Reki in v osiškem tavnari.

PRVI BAGRI, PARNI VALJARJI...

Med industrializacijo dežele, ko je treba najtežja in najnujnejša dela čim bolj pospešiti ter mehanizirati, spadajo bagri med nujno potrebne stroje. Tudi

bagrov nismo poprej izdelovali. Zadolžni smo morali biti z uvoženimi bagri — kolikor jih je pač bilo mogoče uvažati — čeprav pri nas navadno niso ustrezali. Prvi, univerzalni bager so izdelali v tovarni »Djuro Djaković« v Slavonskem Brodu. V tej tovarni izdelujejo tudi lokomotive in vagonne. Nadalje so uvedli proizvodnjo nove vrste rudniških vagončkov za avtomatično razkladanje. Med novejšo izdelke tovarne spada tudi parni cestni valjarji. Vsi ti stroji so neposredno ali posredno v zvezi s prometom. Bager koplje plovne prekope in regulira reke; torej je stroj, ki odpira vodne poti. Parni cestni valjar pa utrjuje ceste, medtem ko so rudniški vagončki velikega pomena za mehanizacijo rudnikov. Nova vrsta domačega bagra — ekskavatorja prekaša podobne tuje izdelke.

STROJI ZA MELIORACIJE IN KMETIJSKI STROJI

Potreba po kmetijskih strojih se čuti še tem bolj sprito nastajajočih velikih socialističnih kmetijskih obratov in ker z melioracijami pridobivamo na tisoče hektarov rodovitne zemlje; od leta do leta pa mora tudi naraščati kmetijska proizvodnja, ki je doslej zaostajala za industrijskim razvojem. Potrebujemo vse vrste kmetijskih strojev. Mnogih doslej nismo izdelovali. Tovarna »Zmaj« v Zemunu, osijska livarna in novi tovarni kmetijskih strojev v Novem Sadu in Tuzli izdelujejo od meseca do meseca več strojev. Svoje naloge pa dobro izpolnjujejo tudi druge tovarne, ki med drugim izdelujejo kmetijske stroje. »Zmaj« letos

činke milimetra natančno določen premer. Industrija krogljnih ležajev se ni mogla dobro razviti niti v nekaterih industrijskih državah. Precej časa so imeli švedski svetovni monopol na proizvodnjo krogljnih ležajev. Zato je bila izredno težavna naloga izvojevati začetek domače proizvodnje krogljnih ležajev. Prvi domači krogljnik ležaji so dobro prebili preskušnjo pri naših kamionih. Nalogo je rešila tovarna motorjev in Rakovici. Velika tovarna krogljnih ležajev pa se bo v bližnji prihodnosti razvila v Guštanju.

NEPREGLEDNA VRSTA NOVIH IZDELKOV

Vse industrijske stroke so začele izdelovati nove vrste izdelkov. Težko je reči, katera stroka je prva. Elektrotehnična in kovinska industrija daje izdelke, ki jih stara Jugoslavija ni nikdar izdelovala: pnevmatične vrtnalne stroje, generatorje, turbine, odkopna pnevmatična kladiva, plavže, kupolne peči, transformatorje, električne motorje, opreme za elektrarne, velike strožnice, naprave za globinsko vrtnanje itd.

Kemična industrija je dosegla zdaj eno največjih zmag — obratovati začela tovarna plastičnih mas pri Splitu. Nad pideset vrst novih izdelkov je samo v zadnjem letu dni začela dajati kemična industrija. Na zagrebškem velesejmu pa smo videli okrog 500 vrst domačih izdelkov raznih industrijskih strok. Eden največjih uspehov naše kemične industrije je, da je pridobila prvi penicilin. Med kemične izdelke spadajo tudi steklarski; med njimi ima velik

ROTACIJSKI KOPAC

izdelala 800 velikih mlatinic. Osiješka livarna ima 2,5 krat večjo proizvodnjo kakor leta 1947. »Pobeda« v Novem Sadu izdeluje trije, selektorje, motorne robake itd. V Rakovici so letos izdelali prve traktorje. Začenja se serijska proizvodnja. Uvedba proizvodnje traktorjev pri nas spada med največje uspehe med petletko. Prvi traktorji niso nič manjšega pomena kakor na primer prvi avtomobili in ladje. Posamezne traktorske dele, na primer lemeže traktorskih plugov, pa izdeluje med drugim tovarna verig v Lescah. Naša industrija izdeluje rezervne dele za mnoge kmetijske stroje, tako da smo se tudi v tem pogledu osamosvojili. Nove vrste domačih kmetijskih strojev so se izkazale boljše od tujih izdelkov. Mnogo boljše je n. pr. domači sadilnik krompirja, s katerim je delo bolj mehanizirano kakor s tujimi stroji. Naše mlatinice in slamoreznice, robkači itd. imajo tudi velike prednosti pred tujimi izdelki.

STROJI BI SE RADI VRTELI...

Nesteti stroji bi se ne vrтели, če bi ne imeli zanje valjčnih in krogljnih ležajev. To so bistveni strojni deli, ki pa tudi terjajo od proizvodnje največ. Ne le, da mora biti material najboljši, temveč je nujna precizna izdelava. Krogljice za ležaje morajo imeti do tiso-

pomen zlasti optično steklo iz domačih surovin. Začeli smo izdelovati prve naočnike in leče iz domačega optičnega stekla. Kemična industrija daje izvrstna zaščitna sredstva za zaščito rastlin pred škodljivci. Velikega pomena je tudi permutit za mehčanje vode v parnih kotlih. Elektrokemična industrija izdeluje surovine za umetne bruse. V Rušah so pridobili karbamid za plastične mase. Dobro se je razvila tudi že fotokemika, ki izdeluje že več vrst fotografskega papirja. Kako napreduje proizvodnja domačih kemičnih izdelkov, sprevidimo tudi iz tega primera: ljubljanska tovarna »Ilirija« izdeluje zdaj že okrog 20 vrst izdelkov, medtem ko jih je poprej pet. Kemična industrija tudi že daje žveplena, sintetična organska barvila, predvsem po zaslugi ljubljanskega zavoda za industrijska raziskovanja. Nadalje izdeluje pomožna sredstva za tekstilne tovarne in usnarne. Uspešno rešujejo vprašanje sintetičnega mila za svetlobo občutljivih barv za fotografske namene, zdravil za boji proti jetiki, pridobivanje kalcijevega karbonata za papirnice itd.

Zivilska industrija je že povečala proizvodnjo špirta v primeri s predvornjo za 125,9% in kvasa nad 100%. Uvedla je več vrst konzerv.

Medicinska industrija ima letos 27-krat večjo proizvodnjo kakor leta 1939. Razvila se je tako, da more od dne do dne tudi več izvažati. Izvažata med drugim alkaloida opija, hormonske preparate, razne soli bismuta, živega srebra itd. Razen tega se je razvila proizvodnja medicinskih aparatov in instrumentov.

V tekstilni industriji so uvedli več pomembnih strojev, kakršnih poprej ni bilo v naših tovarnah. Industrija gumija, ki je leta 1939 proizvajala le 10% pnevmatik le za potniške avtomobile in motocikle, je dosegla za 346% večjo proizvodnjo. »Sava« v Kranju zdaj izdeluje tudi pnevmatike za tovarne avtomobile. Industrija gumija pa daje tudi trdi gumij kot nadomestilo za roževino, tehnične izdelke za sladkorno industrijo, rokavice in plašče za rentgenologe itd.

Omenili smo le najpomembnejše izdelke posameznih industrijskih strok, vendar tudi teh ne vseh. Vsaka vrsta novega domačega izdelka pa govori še sama o rasti proizvajalnih sil pri nas, o ustvarjalnih sposobnostih in delovnem junaštvu naših delovnih ljudi — delavcev, strokovnjakov in znanstvenikov — priča, da uspešno gradimo socializem.

Železniku in v Guštanju. Prvi domači stroj za valjanje pločevine je izdelala tovarna v Železniku. Med drugim izdeluje ta tovarna tudi prototip stroja za struženje vlitih kosov surovega jekla (ingotov). Naša tovarna, ki spada med najbogatejše dežele po svojem bakru, zdaj gradi tudi veliko valjarno bakra pri Nišu. Poslej bomo predelovali baker sami. Stari železarski obrati v državi se tudi stalno izpopolnjujejo. Tako je n. pr. septembra na Jesenicah začela obratovati nova Siemens-Martinova peč.

TUDI KOKSA NE BO TREBA UVAŽATI

Razvoja težke industrije poslej ne bo oviralo tudi pomanjkanje domačega koksa. Iz našega premoga je mogoče pridobivati dober metalurški koks. Domače vrste premoga smo že začeli požlahtnjevati. Celu iz velenjskega lignita pridobivamo izvrstno »ogljje«. V Lukavcu v Bosni pa gradijo prvo veliko kokarno za metalurški koks. Predelovalci bodo rjavi premog v koks. To ne bo edina kokarna v državi razen plinarni, ki tudi dajejo koks. Drugo večjo kokarno bodo zgradili tudi v Zenici, tako da bo železnica železarna prejemala koks iz novega obrata, ne da bi morala dovažati tako pomembno surovino.

TOVARNA TOVARN

Tovarne orodnih strojev so prav za prav industrijski obrati, ki izdelujejo — tovarne; proizvajajo, kar je za tovarne bistveno: tovarniške naprave, stroje, orodje. Takšna tovarna je »Ivo Lola Ribar« v Železniku. Izdeluje najtežje orodne stroje. Spada med najpomembnejše tovarne, osnovne obrate naše proizvodnje. Izdeluje že celo vrsto strojev — velikanske ekobeljnice, 62 ton težke strožnice, stroje za obdelavo ingotov, desetmetrske strožnice brusilne in rezkalne stroje, stroje za valjanje stekla, prstane za velike turbine hidrocentral, vrtnalne garniture za industrijo nafte, pnevmatična kladiva, Bartonove peči za težko industrijo, frikcijske stiskalnice, dvojne škarje za sekane železa in jekla, stroje za proizvodnjo cementnih izdelkov. Tudi »Prvomajska«, zagrebška tovarna orodnih strojev, prispeva velik delež za industrializacijo.

LITOSTROJ — ELEKTRIFIKACIJA — INDUSTRIALIZACIJA

Podobno bi se glasila enačba, ki bi odgovorila na vprašanje, kaj je elektrifikacija in industrializacija: industrializacija + elektrifikacija = Litostroj. Enačba je mogoče tudi obrniti. Jasno pa je, da je Litostroj eden tistih osnovnih industrijskih obratov, ki je odločilnega pomena za elektrifikacijo naše dežele. Najprej je treba izdelati turbine... Turbine spreminjajo (ekupaj z generatorji) vodno silo v električno energijo. Litostroj je že začel izdelovati turbine za naše hidrocentrale. Toda Litostroj ne omogoča le elektrifikacije in s tem industrializacije (zakaj močna industrija terja mnogo električne energije), temveč tudi druge hidravlične stroje. Slovijo pa tudi že njegovi polnojarjeniki. Do konca petletke bo znašala proizvodnja hidravličnih strojev v Litostroju 4000 ton. Medtem pa Litostroj še vedno raste.

»RADE KONČAR« — ELEKTRIFIKACIJA

Toda ko govorimo o elektrifikaciji, moramo hkrati misliti tudi na zagrebško tovarno »Rade Končar«. Litostroj prispeva s turbinami mnogo, »Končar« pa z generatorji, transformatorji, stikalnimi napravami, motorji itd. Še več »Rade Končar« je največja tovarna elektrotehničnih izdelkov na Balkanu. V nji izdelujejo več vrst električnih strojev, od majhnih do velikih. Kakšen pomen ima ta tovarna za elektrifikacijo pri nas, smo bolje spoznali, ko je naredila generator za hidrocentralo na Mariborskem otoku. Tu izdelujejo ne le največje generatorje v naši državi, temveč tudi velikanske transformatorje razen manjših. Največji transformatorji, ki jih potrebujemo v zvezi z daljnovodi, transformirajo tok z napetostjo 110.000 voltov.

ELEKTRONKE, RADIJSKI APARATI, MERILNI INSTRUMENTI...

Samo električnih števec bi v Sloveniji takoj potrebovali več desetisoč. V zvezi z električnimi napeljavami, napra-

To pa pomeni industrializacijo: začeli smo izdelovati — nepregledno vrsto industrijskih izdelkov, ki smo jih doslej uvažali. Naša dežela se je začela osamosvajati. Začeli smo izdelovati celo mnogo več vrst izdelkov že v treh letih petletke, kakor določa petletni plan. Dan za dnem berete: »Začeli smo izdelovati...«, »Začela se je serijska proizvodnja...«, »Začela je obratovati tovarna...«

Toda to niso le več začetki. Naša industrija se krepi od dne do dne. To dokazuje naraščanje proizvodnje. Številko racionalizacij in iznajdb gre v tisoče. Udarnikov je na stotisoče. Nove tovarne težke in lahke industrije so že trdno zalete v splošni proizvodni plan. Začeli smo... toda to je bil skok, ki smo ga napravili v nekaj letih, medtem ko se industrializacija zaostale kapitalistične dežele razvija dolga desetletja.

OD TEŽKE INDUSTRIJE...

Toda industrializacija ni proces, ki bi se razvijal lepo zaporedno: najprej železarne same na sebi, potem pa vse druge industrijske stroke. Industrializacija terja, da se hkrati razvijajo številna druga stroka. Razvijati se mora rudarstvo kakor promet, gradbena stroka kakor kemična industrija, tovarna vagonov in ladjedelnice prav tako kakor elektrotehnična, precizna mehanika in steklarstvo (zaradi optike in laboratorijskega stekla). Potrebujemo gorivo. Ne le premog, temveč tudi nafto. Zato pa potrebujemo še vrtnalne naprave. Med tem silnim razvojem industrije naraščajo številni industrijski delavci in mestnega prebivalstva. Zato se mora povečati proizvodnja živeža. Treba je mehanizirati kmetijstvo. Industrija mora izdelovati kmetijske stroje in mnogo več umetnih gnojil pa kemičnih zaščitnih sredstev za rastline, serumov za živi-

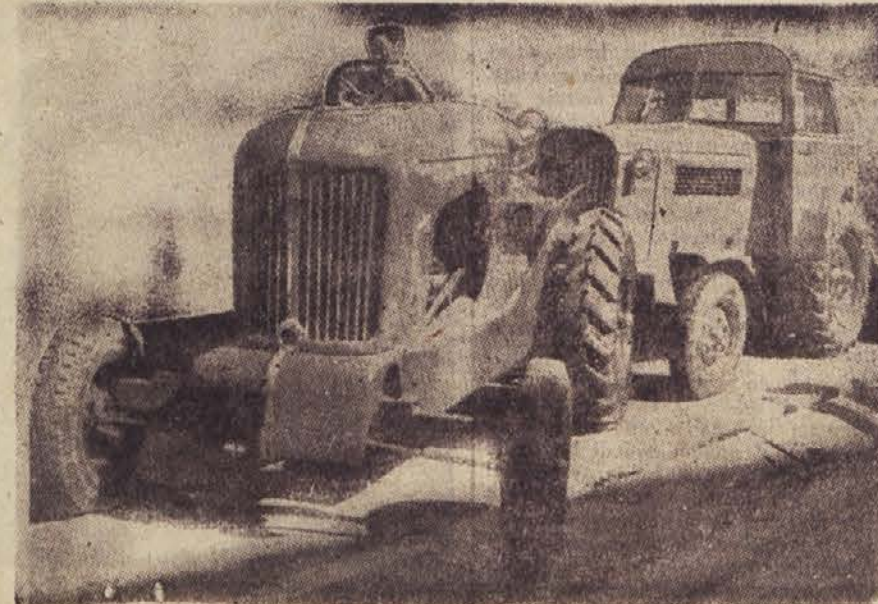

PELTONOVA TURBINA

no... Med industrializacijo vse raste, se burno razvija, kipi. Na tisoče tehničnih, tehnoloških in znanstvenih vprašanj je treba reševati dan za dnem. To je velika bitka na vseh področjih za nekaj velikega — za socializem.

GRADIMO BREZ TUJE POMOČI...

Ne le, da moramo zgraditi, ampak že gradimo in mnogo smo zgradili. Ladjedelnica »Tretji maj« na Reki je izdelala že sestavne dele za prvi plavž, ki smo ga zgradili povsem sami brez pomoči tujine. Ta plavž že stoji v Capragu pri Sisku, kjer se razvija nov metalurški kombinat. Kolektiv reške ladjedelnice pa bo kmalu izdelal tudi sestavne dele za drugi plavž. Medtem ko raste novi kombinat v Capragu, se močno širita tudi železnica in jeklarna. Tudi tam bodo postavili nove plavže. Postavili pa so tudi že štiri Siemens-Martinove peči v novi veliki jeklarni. Vse te peči je izdelala naša industrija. Prav tako smo sami izdelali generatorske peči, ki dajejo plin Siemens-Martinovim pečem. Nadalje so naši delavci in strokovnjaki izdelali tako imenovane Cowperjeve peči, ki jih potrebujejo v železarnah, da se grevajo zrak za plavže. Na Jesenicah pravkar začela obratovati nova valjarna za debele pločevine. Sestavne dele za valjčno progo so izdelali v jeseniški železarni, v tovarni orodnih strojev v

PONOS NASE INDUSTRIJE — TRAKTORJI

Zadružniki - borci za socializem

KMETIJSKA OBDELOVALNA ZADRUGA „FRANCE PREŠEREN“ V ARJI VASI

Grdo je bilo v četrtlet, ko sem na dvorišču upravnega posloja arjavske obdelovalne zadruge spraševal za njenim predsednikom Francem Ulagom. Če ne bi deževalo, bi ga bil moral iskati na njivah za vasio, kjer te dni veliki traktorski plugi rigolajo zemljo za nove zadružne hmeljeve nasade.

»Nič ni treba pisati o nas,« se je Uloga nekaj minut za tem nasmehal izza mize v pisarni, kjer je prebiral kup literature o škropljenju sadnega drevja.

»Saj ste že pisali o našem delu Delavske enotnosti celo stran, Pravica in Poročevalec pa nas že tako stalno spremljata,« se je predsednik zadruge še vedno skoraj nekam resno branil. V Arji vasi so skromni. Poskušal sem drugače.

»Koliko ljudi je obiskalo dolejš vašo zadruge, tovariš predsednik?

Izlekel je žepni zvezčič in dejal: »Prav danes sem sešel vse skupinske obiske, ker me je samega zanimalo, kolikim smo že pokazali naše gospodarstvo. Zadnji so bili včeraj tu kmetije in zadružniki novomeškega okraja; vseh pa je bilo dozdaj 4950 brez posameznih obiskovalcev.«

Torej čez 5000 ljudi. Od tega največji del kmetov, ki so pred ustanovitvijo obdelovalne zadruge v svojem okraju prišli prieluhnit življenju v Arji vasi — in se od tu v veliki domov polni vere in pričanja, da je treba za korak čez prepad med etarim in novim poleg vsega tudi precej moškega poguma in volje, da vzdržijo. V zadruzi pa so srečavali zadovoljne in delavne ljudi, ki so čez ta prepad že stopili.

Tako je po dobri organizaciji dela, zdravi rasti iz vrst malih, urednih in ve-

stekalo srca zadružnikov, ki so hoteli naprej, a niso vedeli, kako. Kmetije v vasi pa se nad zadruge s tremi »podružnicami« in zadružniki-dnevničarji niso mogli navduševati.

Potem je prišel Franc Uloga, bivši partizan. Na obnem zboru je zahteval reorganizacijo in osamosvojitve zadruge, razdelitev dela, plačilo po učinku, evidenco o delovnih dneh, z eno besedo — red. Videl je v srca zadružnikom in vedel, kaj jih boli. Ljudje so si oddahnili, kakor če pride po dežju na nebo sonce. Izvolili so ga za predsednika — in hitro se je čutila povezovalna nit, a tovariška roka.

S 1. januarjem 1948 so v Arji vasi začeli na novo gospodariti. Medse so sprejeli nekaj družin primorskih kolonistov. Do jeseni so povečali število goveje živine od 12 na 35 glav in svinj od 24 na 60. Zadruge je oddala državi prvi pridelek hmelja — 2300 kg. Vrednost delovnega dneva je od 42 in 44 dinarjev v prvih dveh letih zrasla na 89 dinarjev.

Brigadni način dela, pravilne norme, napredek v živinoreji in pridelok 2900 kg pšenice, 1350 kg hmelja, 2650 kg ječmena na hektar, pa uspehi pri okopavinah in vrtnarstvu — vse to je iz dneva v dan dvigalo zavest zadružnikov. Budilo pa je tudi vso vas, ki je začela gledati v zadruge napredne gospodarje.

Hmelj in pšenica sta bila v cvetju, v zadružnih hlevih pa že 258 glav goveda in prašičev, ko se je letošnji Arja vas res prebudila. 15 gospodarstev se je priključilo drugi. Zeli in mlatici so že skupaj... septembra se je odločilo za tak korak še 8 kmetov iz Petrovč.

...V jeseni 1949 smo imeli 503 hek-

Za oddani hmelj je dobila zadruge 2.152.972 dinarjev. Razboršek je še govoril o uspehih in načrtih, ki jih imajo hmeljarji v zadruzi. Le tega ni povedal, da takrat, ko so 16 dni noč in dan sušili

Napredek socialističnega sektorja

DRŽ. POSESTVA IN ZADRUGE SO PRISPEVALE ZA PREHRANO

1947

ŽITA 100
MASTI 100

1949

ŽITA 200
MASTI 531

KROMPIR

1946

DRŽ. SEKTOR 3525 MTC
ZADRUGE -

1949

DRŽ. SEKTOR 11798 MTC
ZADRUGE 4346 MTC

DVIG ŽIVINOREJE

1945

100%

1949

125%

OBDELOVALNE ZADRUGE

1948

68

1949

340

hmelj, ni skoraj nič spal, in da je z uspehom vodil delo 480 članske brigade frontovcev-obiračev.

Skupno delo briše razlike med etarimi in novimi zadružniki.

Živinorejskega brigadirja Andreja Leban, njegovo pridno ženo Lucijo, sika Ferda in še nekaj drugih zadružnikov sem dobil v govejem hlevu v trenutku,

DALEČ PO SVETU BODO ŠLI DIŠEČI IN JEVI KOBULI — ZA NOVE STROJE

ko so pomagali na svet nežni rdečkasto-rjavi telčki.

»To je veselje, ko kaj priraste in ni treba kupovati!« je veselo vzkliknil Leban, ko je drgnil mladiča z juto in pripovedoval, da so letos dobili samo v tem hlevu že 12 telčkov in enega junčka, ki bo za plemo. Leban ima na ekri 34 glav goveje živine — zato je vreden vsak njegov dan 1.25 delovnega dneva. Lebanova eta v zadruzi od njenega začetka, bežala pa sta iz Italije pred fašisti že leta 1930. Lucija ekribi z Lojzko Jazbec za 120 prašičev in za molžo krav. Sleherni dan se ji piše 1.35 delovnega dneva. Tudi lani sta imela najlepši zaslužek.

»Novi hlevi za vso živino in svinjaki za 200 repov, tak je načrt. Potem bo lažje gospodariti, pa tudi tisti, ki danes ekribo za zadružno živino po domačih hlevih, bodo lahko trdnje stopili na pot skupnega dela.«

Leban vidi in razume razvoj zadruge. Ve pa tudi dobro, da je nekaterim posestnikom, ki so v jeseni pristopili, še vedno žal, da bi »njihovi« konji vozili z zadružnih njiv.

»Počasi bodo že prišli na pravo pot,« je dejal prizanesljivo kot dober gospodar, ki ve, da se bo marsikaj uredilo, ko bodo ljudje spoznali prednosti velikih, modernih hlevov in skupne oskrbe živali. Zato dela prav tako neumorno kot je delal pred tremi leti. Uspeh ni izostal takrat in ne bo tudi zdaj, ko so v Arji vasi izven zadruge samo še trije kmetje.

Kogarkoli vprašaš v zadruzi po njenih uspehih, vsak ti pove kaj novega iz svoje brigade ali skupine. Poljedelke, mešane, živinorejske in vrtnarske skupine, vsaka je prispevala, da je zadruge izpolnila svoje obveze do države.

Letos so prispevali skupnosti 46 glav goveje živine v teži 17.729 kg, 29 prašičev, 4122 kg sončnic, 53.000 kg krompirja, 46.380 kg hladkorne pese, 161 kubikov lesa, 34.996 litrov mleka in 61.063 kg razne površine. Samo vrtnarska skupina, v kateri je delalo 5 žena poleg svojih gospodinjstevskih opravkov, je prispevala k skupnemu prometu zadruge blizu 800.000 dinarjev! Planirana vrednost delovnega dneva znaša letos 96 dinarjev, bo pa po sedanjih računih presežena.

»Zdaj gospodarimo po pravem komaj

Naš zadružni sektor kmetijstva krepko stopa v socializem

Porast in utrjevanje naših kmetijskih obdelovalnih zadrug in zadružnih ekonomij, vse to je veren dokaz pravilne politike naše Partije za čim prejšnjo socialistično preobrazbo naše vasi. Razvoj in porast naših kmetijskih obdelovalnih zadrug pa je najbolj viden iz števila o ustanavljanju v posameznih letih.

V letu 1944 je bila ustanovljena prva zadruge v Gabrovici. V letu 1945, sta bili ustanovljeni dve novi zadruzi s 74 ha površine in 75 družinami. V letu 1946, je bilo ustanovljenih 33 obdelovalnih zadrug, v katere je 889 družin vneslo 3391 ha zemlje. V letu 1947, je bilo na novo ustanovljenih 42 KOZ, v katere se je priključilo 1134 družin in so vnesle 7812 ha zemlje. V letu 1948, je bilo ustanovljenih 68 KOZ z 10.346 ha zemlje, v katere se je vključilo 1589 družin. V letošnjem letu pa je bilo do 26. novembra na novo ustanovljenih 146 KOZ s 53.288 ha zemlje, v katere se je vključilo 4788 družin. Do 26. novembra je torej v LR Sloveniji 340 kmetijskih obdelovalnih zadrug, v katerih je 8475 družin ter imajo skupno 75.166 ha zemlje.

Pregled kmetijskih obdelovalnih zadrug na področju posameznih oblastnih ljudskih odborov pa je naslednji: glavno

MARIJA ULAGA, ŽENA PREDSEDNIKA ZADRUGE, IN PIONIR JOŽEK STA VELIKA PRIJATELJA

dve leti v zadruzi, zato se z uspehi še ne moremo postaviti,« radi poudarijo v Arji vasi. Res je, ko bodo uredili kulture, se posvetili predvsem hmelju, živinoreji in sadjarstvu in zgradili obsežne hleve, bodo pokazali še marsikaj. Toda dosedanja dosledna organizacija dela po socialističnih načelih z dobro notranjo ureditvijo zadruge je vzvod, ki privablja tudi mnoge mlade obdelovalne zadruge, da se zanimajo za uspehe v Arji vasi in — za skrivnost, »kako da jim tako dobro gre«. Dosledno vodstvo z doslednimi, predanimi zadružniki — v tem je odgovor na to »skrivnost«, močna opora razvoju zadruge pa je v njej seveda partijska organizacija in delavna mladina.

Zadružniki v Arji vasi niso v zadruzi, če jih obiščejo kmetije od koderkoli. Bolj mimo vseh pripovedovanj govorijo zanje dokazi, da je zadružno gospodarstvo naprednejše, donosejše, potrebno in — edino mogoče v času, ko ustvarjamo socializem.

Ko bodo na velikih praznikih utihnila stroji v tovarnah in bodo žuljave roke spustile težka kladiva, bodo mihi in želje etotisočev delavcev pohitele k zadružnikom — borcem za našo novo, socialistično vas. Delovno ljudstvo Jugoslavije bo na Praznik republike pozdravilo tudi pogumne in vztrajne Prešernovce v Arji vasi!

-lg.

HMELJ — ZELENLO ZLA TO SAVINJSKE DOLINE

likih kmetov in vsestranskem napredovanju v kratkem času dveh let samostojnega ustvarjanja arjavske obdelovalne zadruge postala zgled borbene in pogumne zadruge, ki ni klonila pred nobenimi težavami.

»Prištel k vtisom, ki jih je dala Prešernova zadruge 5000 gostom kmetom — in vsem tistim iz bližnjih in oddaljenih vasi domačega okraja, ki jih ni nihče štel, ki pa so si medtem že ustanovili nove zadruge in ekonomije — še njene letošnje uspehe, pa vidiš, da bi prevelika skromnost ne bila na mestu!«

Na to — in ko sva že kar mimogrede zašla v pogovor o izpolnitvi letošnjih planov v zadruzi, o izvršeni jesenski setvi pa o rigolovanju za novih 16 hektarov hmeljnikov — se je Uloga znova nasmehnil. Mirno, a z nekim veseljem in sproščenostjo v glasu, ki ga srečam v govorici med Vojnikom in Celjem, je rekel:

»Pa napiši nekaj o ljudeh, ki so v naši zadruzi! Sam jih vprašaj, kako smo začeli, kako živimo in kako gledajo na načrte, ki so pred nami. Stopi do Vidmarja, Lebanova mame, Delakorde, Razborška, do Jelarsčičevih, Pešca in drugih, do naših etarim in novih zadružnikov!«

Zgodovina Arje vasi, ki jo bo sestavljala zadružni letopisec v bližnji prihodnosti, bo v letih 1946 do 1949 obsegala dve poglavji. Lahko jima bo dal podnaslova: »Hlapci in dekle na svojem« in »Vas se je prebudila...«

To zgodovino pa bo treba kaj kmalu zapisati. Že zdaj, po štirih letih, blodi spomin na tiste najtežje prve dneve, ko so nekdanji hlapci in dekle nemškega petokolonaša in podrepanika etali s praznimi rokami ob zemlji, ki je čakala na seme.

»Odločili smo se za skupnost, čeprav smo bili brez najpotrebnejšega. Zaupali smo pa naši oblasti!«

Tako ve povedati o rojstvu zadruge Franc Vidmar, eden njenih ustanoviteljev. Ljudje, ki so 10, 20 in več let plodili bogataševo zemljo s svojim znojem, se ob osvoboditvi niso mogli ločiti od nje. Preveč so ji dali, da bi jo pustili drugim rokam.

Devet družin, 85 ha zemlje in nekaj živine, tak je bil začetek nove »skupnosti« agrarnih interesentov v Arji vasi. Prvo leto so se ubijali od zarje do noči — a pravih uspehov ni bilo. Notranja organizacija je bila šibka, delo pa plačano od ure. Tako etanje se ni zboljšalo niti v letu 1947, ko so se združili z mladimi zadružniki v Vrhu, St. Petru in Vojniku. Nasprotno: prevelika razbitost zemlje in oddaljenost eta zadruzi več škodovali kakor koristili. Slab predsednik, ki je hotel z ukazovanjem dvigati eebi ugled in v zadruzi napredek, neorganizirano delo, malomarnosti v obračunavanju zaslužka in podobno, vse to je

tare zemlje, 49 družin z 209 ljudmi, od katerih jih je bilo 85 sposobnih za delo. Gojili smo 117 govedi, 54 konjev in 247 prašičev. Strojev smo imeli... Tako bo zapisal letopisec na koncu drugega poglavja za leto 1949.

Sel sem med zadružnike.

»Dve stvari sem dočakal v življenju,« je dejal Franc Vidmar, prej hlapec, a danes gospodar na svojem.

»Ljudsko oblast, ki je prinesla tudi nam poljskim delavcem življenje človeka, in drugi: zadružniki so izvolili mene, etarega človeka, ki sem delal celo življenje pri konjih, da sem šel prvič kar živim, na dopust. Bil sem na morju, pozdravil sem se, v Pali pa sem celo videl in slišal tovarisa Titla Stara država mi tega ne bi nikoli dala!«

Iz edinega očesa mu je pridreela solza ganotja, ko se je spomnil lepote minulega poletja. V zadruzi je Vidmar med največjimi delavci. Pridnost pri njem ne pozna mere.

»Tako pravim, da me včasih gospodar na cesti še pogledal ni, konje, s katerimi sem vozil, pa. Danes smo pa vsi ljudje. Prej je bil vsak dinar, ki sem ga zaslužil, trikrat z zlatom obrobljen, danes je pa pravica opet v pravih rokah.«

Le malokdaj pove Vidmar toliko. Zupanja v zadruzi ni zgubil nikoli, niti takrat, ko je kazalo, da ne bo uspela. Življenje zadruge je postalo njegovo življenje.

Ivan Razboršek, kmet hmeljar, je vetopil v zadruge letos 30. junija. Dobil sem ga po delu doma v kuhinji.

»Kako smo se vključili? V Arji vasi smo bili kmetije vedno etnotni, pa smo se poletli kar odločili...«

Hitro sva bila pri hmelju, ki bo poleg živinoreje kmalu glavni pridelek zadruge, in o katerem se Savinjecan najraje pogovarja.

»Zeleno zlato, ki raste pri nas, zahteva ogromno ročnega dela. Že v jeseni ga je treba odorati, spomladi odkopati, pa obrezati, postaviti hmeljeveke, privezovati, trikrat okopavati, dvakrat obšpati, trikrat škropiti, nato obirati in sušiti. Zato je izvršitev plana — za leto 1950 16 ha novih hmeljnikov — za zadruge velika naloga. To je 80.000 novih hmeljev!«

Razboršek se je ugre. Je to res mlad zadružnik? Brigadir hmeljarske brigade je, na njem je teža in odgovornost za obširna dela. Z novimi nasadi bo imela zadruge spomladi že 50 hektarov hmelja! Samo hmelj ji bo dal v letu 1951 čez 4 milijone dinarjev — in koliko dragocenih deviz v inozemstvu! Bi posameznik zmogel take nove nasade? Ne — za to so potrebne združene sile.

»Letos smo oddali 24.800 kg hmelja, čeprav je bila letina slabša od lanske.«

RAST IN RAZVOJ LJUDSKE OBLASTI v Sloveniji med narodnoosvobodilno borbo

V Programu KPJ, sprejetem na V. kongresu KPJ dne 28. julija 1948, beremo: »Vstaje proti okupatorju ne bi bilo mogoče uspešno razvijati brez rušenja starega državnega aparata, ki je bil orodje izdajalske buržoazije in ki je stopil v službo okupatorja. Ko je izbruhnila vstaja, so se — na razvalinah izdajalske buržoazije — začeli upostavljati organi ljudske oblasti.« (V. kongres KPJ, str. 522).

Namen tega sestavka je pokazati v glavnih obrisih, kako je med narodnoosvobodilno borbo in ljudsko revolucijo jugoslovanskih narodov rasla in kako se je razvijala ljudska oblast slovenskega naroda in kako se je — vzporedno z razvojem nove jugoslovanske državnosti — razvijala tudi slovenska državnost. Brez dvoma je, da je porast in razvoj posameznih elementov revolucionarnega razvoja ljudske oblasti slovenskega naroda dostikrat precej zapleten; dokaz, da gre za elemente demokratične in socialistične revolucije, ki se pojavljajo istočasno in krajevno niti ne preveč oddaljeno. Opozoril bi na en sam primer iz dobe našega prvega osvobodilnega boja iz leta 1942, ko se ponekod fevdalna zemlja kmetom deli, drugod pa so ustanovili zadrugo. Vendar je splošni zgodovinski razvoj mogoče podati tudi v krajšem sestavku, saj imamo zato dokaj bogate vire (odloke in uredb naše vojaških in civilnih organov iz dobe NOB) in že tudi nekaj literature.

Osnovno, kar se mi zdi, da si je treba zapomniti, je, da je ljudska oblast slovenskega naroda rasla po eni strani vzporedno z razvojem in izvedbo večjega razmaha in utrjevanja Osvobodilne fronte med slovenskim narodom na terenu, po drugi strani pa z nastankom in razvojem osvobodilnega ozemlja kot izključnega uspeha NOB slovenskega in jugoslovanskih narodov. Da je to res, imamo prav v zgodovini razvoja ljudske oblasti slovenskega naroda naravnost klasičen primer v terenskem odboru Osvobodilne fronte in v Narodno osvobodilnem odboru. Vilegalit, to je na ozemlju, zasedenem po okupatorju, izvršuje ta terenski odbor OF tolikšne in takšne elemente ljudske oblasti, kolikšna je razgibanost in revolucionarna zavest njegovega terenskega območja. Na prvem osvobodjenem ozemlju pa, ko ljudske množice nazorno sprevidijo, da je okupator preganjan in da ne more biti govora, da bi bivši jugoslovanski župan še nadaljeval z izvrševanjem »oblasti«, postane taisti terenski OF odbor z odlokom izvršnega odbora Osvobodilne fronte »organ civilne oblasti« (2. člen odloka), z nalogo, da takoj, ko »so dani pogoji izvede kot oblastni organ volitve za redni oblastni odbor, ki se sestoji po krajevni potrebi od 3—15 članov brez razlike spola. Ta odbor se imenuje Narodno osvobodilni odbor (NOO)«, (4. člen odloka). Jasno je, da je prva kot druga oblika oblasti nova oblika ljudske oblasti, prva temelječa in utemeljena na borbeni zavesti in predanosti terena Osvobodilni fronti, druga pa že določen in javen izraz osvobodjenega slovenskega človeka, saj je izvoljena in to na demokratičen način.

Porast in razvoj ljudske oblasti pri nas pa ni šel samo to pot (od terena OF do okraj, okrožja in Plenuma OF in obratno), temveč tudi po vojaški poti. Revolucionarni razvoj ljudske oblasti je res tako ljudski, tako povezan z NOB samo in narodnoosvobodilno armado, da si ne smemo ob nobenem vojaškem odloku, pa naj ga je izdala že katera koli vojaška oblast misliti, da ta ureja le samo vojsko in vojaške zadeve. Imamo sicer tudi vojaške odloke, ki govorijo le o vojaških zadevah, a vendar, vsa vojska je naša, ljudska vojska in so tako tudi vsi ti odloki in uredb zakoni naše ljudske oblasti. Prav pri vojaških odlokih pa moramo reči še več. Preden je na primer izšel odlok IOOF (17. maja 1942), da »na slovenskem ozemlju, katerega osvobodila slovenske narodnoosvobodilne čete, prevzame oblast OF slovenskega naroda«, je naša partizanska vojska to ozemlje osvobodila in skoraj v vseh primerih že tudi izdala take odredbe in odločbe, ki jih je osvobodeno ljudstvo ne samo razumelo, temveč tudi izpolnjevalo, zavedajoč se, da ščitijo in čuvajo njegove koristi ter mu dajejo vso možnost uspešnega in koristnega sodelovanja z novo, partizansko, to je ljudsko oblastjo. Naravnost klasičen primer take partizanske, ljudske zakonodaje so odredbe štaba Židankovega bataljona za osvobodeno Loško dolino iz leta 1942. — Po ne samo te. Poleg tega si manjši, a zato še tem bolj zgovoren primer, ki ga navajam v celoti:

19. VII. 1942. II. bataljon, 3. četa Belokranjskega oddela.

ODREDBA št. 1.

Vsem komandantom, komisarjem in civilnim voditeljem!

V slučaju sovražnega napada naj se spravi vsa živina in izprazni vse hiše in vse naj zbeži v bližnje gozdove. Kdor se ne bo držal tega reda, bo kaznovan. V slučaju odhoda v gozd bodo funkcionarji skupne kuhinje komandir čete.

Komisar čete...

Če odredbo naj še prebere vsem prebivalcem v Zagorcu, Podgori in Ješanji vasi in naj se potem približe v Podgradu.

Res je, lahko bi imeli pomisleke sprico »formalnih« napak te odredbe (n. pr. katerim komandantom, komisarjem in civilnim voditeljem pač dajeta ukaze komandir in komisar 3. čete II. bataljona BO), a za nas je važno to, kar dobro vemo iz drugih virov, da se je ljudstvo te odredbe držalo, ker jo je spoznalo za svojo in niemu samemu koristno. Navedbi bi lahko še veliko takih primerov ki vsi jasno kažejo porast in razvoj prvih temeljev ljudske oblasti, a to bi presegalo okvir tega sestavka.

Oglejmo si na kratko rast in razvoj ljudske oblasti v NOB našega naroda.

Vemo, da je CK KPS dal pobudo, da se je 27. aprila 1941 osnovala Osvobodilna fronta slovenskega naroda, pa tudi, kako se je ta silno hitro razširila po terenu, kjer se je borbeno slovensko ljudstvo — čeprav je OF zahtevala od vsakega takojšnje in brezkompromisno borbo — začelo množično vključevati vanjo ne glede na versko in svetovno-nazorsko pripadnost. Čeprav spočetka opazimo v tedanjem vodstvu OF — Vrhovnem plenumu in izvršnem odboru — nekakšne znake skupinske koalicije, je teren — in to je najvažnejše — povsem enoten, ves in ne glede na bivšo strankarsko pripadnost, vero in svetovni nazor tesno povezan v OF. Že to pokaže, da so dani takoj spočetka solidni temelji vsesplošne slovenske borbene enotnosti, temelji, ki se bodo lahko nenehno razvijali in med narodom poglabljali. In res, 28. junija 1941 že zapiše Slovenski poročevalec, da OF slovenskega naroda postaja »vivo, razgibano množično dejstvo«, 11. julija, da je OF »zavzela tak razmah, da jo smemo po vsej pravici imenovati narodnega predstavitelja«, 2. avgusta pa že, da je OF »danes edini upravičeni predstavnik slovenskega naroda«.

Rekli smo že, da so elementi ljudske oblasti slovenskega naroda rasli vzporedno z razvojem borbene zavesti slovenskega naroda in borbenimi uspehi partizanske vojske jugoslovanskih narodov. V sedemnajsti številki (brez datuma) zapiše Slovenski poročevalec: »Osvobodilna fronta se je danes že zdravo zakoreninila v slovenskih ljudskih plasteh. Njeni številni terenski odbori... jamčijo Osvobodilni fronti značaj vseljidskega gibanja.« Zato nas ne preseneti sklep Vrhovnega plenuma OF, s katerim se konstituira v Slovenski narodnoosvobodilni odbor (SNOO), ki za časa osvobodilne borbe edini predstavlja, zastopa, organizira in vodi slovenski narod na vsem njegovem ozemlju.« (Sl. por. 20. IX. 1941.) Dobro leto za tem, ko piše tov. Kristof (Kardelj) o novembrski seji tega SNOO pa ga že imenuje »najvišji organ osvobodilnega gibanja slovenskega naroda in njegovo edino zakonito oblast« (Sl. por. 10. XI. 1942).

SNOO izda že jeseni 1941 leta vrsto odlokov, od katerih so najznačilnejši odlok o narodnem davku, narodnem posojilu (posojilu svobode) in o kazenskih sankcijah za izdajalce. Da je prav ta zadnji že prvi zakon, ugotavlja tov. Kidrič že 1. septembra 1943 pri razlagi in utemeljevanju amnestije, dane za belogardiste in plavogardiste po odloku IOOF in glavnega štaba nekaj pred kapitulacijo Italije, ko pravi, da bi OF lahko kaznovala vse izdajalce, toda tega, noče, »čeprav bi to sama črka Zakona o zaščiti naroda iz leta 1941 ob začetku osvobodilnega gibanja in soglasno sprejeta od vseh članov Vrhovnega plenuma opravičevala«.

Pustimo peščico izdajalcev in izkoreninjenecv in ozirom se na zgodovinske manifestacije enotnosti Osvobodilne fronte in njene vsenarodne zasedanitosti, ki so se zelo jasno pokazale 29. oktobra 1941, 1. decembra 1941, 3. januarja in 7. februarja 1942. Te dneve je OF proglasila za praznike in spominke dneve in ukazala, naj zvečer na te dni ne bo nihče od sedme do osme ure zvečer ne na cesti ne v javnih lokalih. Ni se še težko spomniti, kako obupno prazne so postale ob določenih urah na primer ljubljanske ulice in javni lokali. Res je, peščica izdajalcev se s takimi ukazi ni strinja in bi te ukaze rada sabotirala, a se jih ni upala. Lep dokaz prave demokracije je to, diktature ogromne večine ljudstva nad peščico prodornih in izdajalskih duš. Tudi škof Rožman je v jeseni na prižnici napadel odlok Osvobodilne fronte o kazenskih sankcijah za izdajalce in nazval Varnostno in obveščevalno službo, organ OF, za »nepozvane in krivične sodnike«, toda velika večina slovenskega ljudstva je to njegovo »obsodbo« obsojala, ker se je zavedala pravilnosti in upravičenosti tega odloka.

Rekli smo že, da je z odlokom IOOF od 17. maja 1942 prevzela na osvobodjenem ozemlju vso oblast Osvobodilna fronta. Na osvobodjenem ozemlju nato sledi vrsta odredb in odlokov, ki urejajo osvobodeno ozemlje in njegovo življenje. Začne se izredno intenzivna dejavnost za izvedbo prvih demokratičnih volitev v NOO in ko so ti odbori izvoljeni, začno izvajati svojo ljudsko oblast. V Poročevalcu od 9. junija 1942 beremo: »Osvobodilna fronta je zakonita oblast. Osvobodilna fronta je dejansko postala slovenska narodna oblast. Že za časa najljudskega nelegalnega boja pod okupacijo je Osvobodilna fronta razvila do neke vrste oblasti, slovenski narod je izpolnjeval njene ukrepe in sabotiral ukrepe okupatorjev. Na ozemlju pa, ki so ga osvobodile slovenske partizanske čete, je postala

Osvobodilna fronta izključni tvorec moralne in dejanske narodne oblasti.« Na osvobojenem ozemlju se v tem času pojavi še novo vprašanje v razvoju ljudske oblasti: kako dati slovenskemu ljudstvu vrhovno civilno upravo? IOOF, ki je bil takrat v celoti na osvobojenem ozemlju, zato postavi Narodno osvobodilni svet, imenuje vanj poverjenike in hkrati skliče Zbor odposlancev narodnoosvobodilnih odborov, katere bodo izvolili NOO. (Sl. por. 28. VI. 1942.) Ta voljeni Zbor odposlancev bo potrdil konstituiranje Narodnega osvobodilnega sveta. (Sl. por. 11. VII. 1942.) Narodno osvobodilni svet je potemtakem že neke vrste vlada, katere demokratičnost bi potrdil še Zbor odposlancev, izvoljenih po NOO. Toda velika italijanska ofenziva je to potrditev preprečila, z izgubo osvobojenega ozemlja pa je prenehal tudi Narodno osvobodilni svet.

Prišla je kapitulacija Italije — opozarjam na februarjsko izjavo IOOF iz leta 1943, s katero so priznale ustanovne skupine v OF popolno enotnost tudi v vodstvu OF — s kapitulacijo Italije pa je prišlo novo, veliko osvobojeno ozemlje. Še več. Smo že v dobji, ko je dovolj jasno, kakšen bo končni izid druge svetovne vojne in kakšna vloga bo zaradi posledic in neizprosne borbe proti okupatorju in domačim izdajalcem pripadala po vojni tudi slovenski narod.

BOZIDAR JAKAC: JAJCE OB II. ZASEDANJU AVNOJ-A

skemu narodu, trdno povezanem po borbi in Avnoju z ostalimi jugoslovanskimi narodi in tremi velikimi zavezniki. Postalo je torej nujno, da slovenski narod doma in pred svetom spregovori svojo suvereno besedo, be-

Slavko Pengov: Napad

sedo o resnični ljudski oblasti, besedo o trdni, na bratstvu in edinstvu temelječi povezanosti z ostalimi jugoslovanskimi narodi in tudi besedo o begunski jugoslovanski vladi.

IOOF 11. septembra 1943 razpiše volitve za Zbor odposlancev slovenskega naroda (Sl. por. 17. IX. 1943), v svojem Proglasu pa pravi: »Osvobodilna fronta boče v Ljubljanski pokrajini in v ostalih predelih slovenske zemlje ustvariti najvišje politično predstavništvo osvobodjenih Slovencev kot predstopnjo za končni skupni slovenski narodni parlament«.

Zbor odposlancev slovenskega naroda, na katerem je bilo prisotnih 572 izvoljenih odposlancev, je zasedal od 1. do 3. oktobra 1943 v Kočevju. Na tem zboru so odposlanci slovenskega naroda izvolili 120 članski Plenum Osvobodilne fronte kot najvišji politični organ in vrhovni organ ljudske oblasti. Najvišji politični organ se odslej dalje imenuje Vrhovni plenum OF, vrhovni organ ljudske oblasti pa Slovenski narodno osvobodilni odbor (SNOO). Razlika od istih dveh organov iz leta 1941 je pač v tem, da sta ta dva izvoljena od izvoljenih odposlancev slovenskega naroda. Kateri so izvršilni organi? Izvršilni organ Plenuma je IOOF, izvršilni organ SNOO pa Predsedstvo SNOO, ki na Zboru dobija še to pooblastilo, da v času med zasedanji Plenuma odnosno SNOO izvršujeta vse pravice obeh. (Ne sme nas motiti, da je osebni sestav tako IOOF kot Predsedstva SNOO eden in isti, razlika obeh je razvidna iz njunih nalog in funkcij. Ali če bi rekli zelo po domače: Najvišja politična, to je frontna oblast, tista, ki združuje ves slovenski narod v enotni borbi proti okupatorju in domačim izdajalcem ter v želji in borbi, da se »stare ne sme več povrniti«, je izvoljeni Plenum OF, izvrševanje njegove oblasti je poverjeno IOOF, najvišja državna oblast pa, že neke vrste parlament, je izvoljeni SNOO, izvrševanje njegove oblasti pa je poverjeno Predsedstvu SNOO, nekakšni vladi.) Dalje je Kočevski zbor izvolil 40 člansko delegacijo za Avnoj, ki je 29. no-

vembra 1943 v imenu slovenskega naroda z ostalimi izvoljenimi odposlanci jugoslovanskih narodov postavila prve temelje nove demokratične in zvezne Jugoslavije.

V Jajcu je bila osnovana nova, zvezna država Jugoslavija in v okviru te si začne tudi slovenski narod graditi svojo lastno državnost. Na Kočevskem zboru izvoljeni SNOO se na svojem prvem zasedanju v Črnomlju od 19. do 20. februarja 1944 preimenuje v Slovenski narodno osvobodilni svet (SNOS) z vsemi pravicami prvega slovenskega parlamenta, katerega predsedstvo — Predsedstvo SNOS — je hkrati tudi njegov izvršilni organ — torej prva slovenska vlada. Prvo zasedanje SNOS-a odnosno prvega slovenskega parlamenta torej ne imenuje svojega izvršilnega organa v obliki Nacionalnega komiteja osvoboditve Slovenije (analogno z NKOJ), temveč poveri posle prve slovenske vlade svojemu predsedstvu, z nalogo, da naj osnuje za to potrebna poverjeništa ali odseke. Ali je potemtakem sestava prve slovenske vlade v Ajdovščini začetkom maja 1945 še kaj novega v graditvi najvišje slovenske izvršilne oblasti? Je, toda samo v toliko, da dobe ministrstva te prve slovenske vlade, sestavljene v Ajdovščini, tudi uredbodajno oblast, česar odseki Predsedstva SNOS-a se nimajo, ker Predsedstvo samo izdaja še vse uredb, ki zadevajo posle javne uprave. SNOS je v Črnomlju tudi pooblastil Predsedstvo SNOS-a, da naj prične takoj z izvajanjem demokratičnih volitev v krajevne NOO ter okrajne in okrožne NOO, to je okrajne in okrožne skupščine in njihove izvršne odbore. Vse to se je tudi izvedlo in — kolikor se je le dalo že med NOB — celo na ozemlju, kontroliranem še po okupatorju.

Ob sklepu moremo ugotoviti, da si je tudi slovenski narod v dobi NOB in ljudske revolucije zgradil aparat ljudske oblasti, tako kot pravi Program KPJ, ki smo ga zapisali na začetku. Dr. Metod Mikuz.

Novi jugoslovanski umetniški film — ZASTAVA —

Sprejem vsakega novega domačega umetniškega filma je pri nas majhen kulturni praznik. Vse naše ljudstvo se brez posebnega prepričevanja zaveda, da je vsak nov film domače proizvodnje ogromen korak v splošnem dvigu kulture vseh naših narodov, obenem tudi delovna zmaga naših kulturnih delavcev in vsega ljudstva na poti k socializmu. Ni prav nič čudnega, če vsak domači film ponovno in ponovno spremljamo z velikanskim zanimanjem, saj vemo, da v naših domačih filmskih umetninah lahko kar najpristnejše podoživljamo resnično in živo stvarnost naše domovine, njeno borbo in graditve, stvarnost, danes tolikanj klevetano in pokrivano z vsemi mogočimi lažmi in izmišljotinami. — Odveč je poudarjati, da je zato vsak naš film močan in učinkovit odgovor Informbiroju, pa čeprav obravnava samo razmeroma droben kosček iz veličastnega mozaika borbe ali graditve. Vsek naš film zato brez izjeme vlija našim ljudem poguma pri napirih, čustvo ponosa, da smo državljani te tako »čudne« dežele, ki ni v nobenem bloku in ki si tako predržno upa sama in brez pomoči kogar koli ustvarjati blagostanje svojim ljudem in pri dvigu svoje kulture noče poslušati nikogar. Naša kultura raste iz žive ustvarjalne prakse naših narodov in zato tudi ne more biti nič drugega v njeni osnovi kakor najpristnejši marksizem-leninizem.

Sedem visokoj idejnih in več ali manj tudi kvalitativnih filmov za našo mlado filmsko proizvodnjo nikakor ni majhna zmaga. In poslednji od te sedmorice, »Zastava«, proizvod Jadran-filma iz Zagreba, prav gotovo zavzema med njimi pomembno mesto, kljub raznim več ali manj tehničnim in formalnim napakam, ki mu jih je tovariško in po pravici očitala že domača, zlasti hrvaška filmska kritika.

Tema »Zastave« je vzeta iz osvobodilne borbe, ki je in bo še stoletja neizbrčen vir vedno novih in novih umetnin, v njej, kakor se je nekdo prav posrečeno izrazil, že obstoji go-tovih na tisoče in tisoče dram, treba

jih je samo izluščiti. In zagrebški filmski umetniki so tudi uspeli prenesti na filmski trak razpoloženje in dih naše ljudske revolucije. To veličastno dogajanje na naših tleh naj bi v tem filmu podoživljali v obliki življenjske zgodbe preproste, plesalke zagrebskega gledališča, Marije. Osnovna ideja filma, ki ga je scenarist Joža Horvat hotel podati, je poudarjena v okviru filma, ko Marija pripoveduje v garderobi zagrebskega gledališča svoje življenje med borbo zato, da bi povedala svojim tovarišicam, kako tesno mora biti umetnost povezana z življenjem.

Val ljudske revolucije je bil kakor povod tudi v Zagrebu vseobsegajoč in ni mogel ne dotakniti se celo baletnega ansambla zagrebskega gledališča. Pretresena z dogodki, ki jih je videla in doživela v domačem kraju, odide plesalka Marija iz Zagreba v partizane, kjer doživlja preobrazbo v pravo partizanko in ljudskega umetnika. S partizani doživi Marija vrsto pohodov in borb, ki dosežejo v zmagoviti borbi za Kalnik svojo najvišjo točko. Vrsta lepih in nepozabnih prizorov odlikuje film. To je predvsem spreved prebivalcev Kalnika, katere so ustaši nagajali, da so v sprevedu šli gledat pobite partizane, ki so jih razstavili na odru na trgu. Živo in prepričljivo je pr tem prikazana akcija treh mladincev. Prav tako je nepozaben tudi prizor, ko Marija na ekornem mitingu v neki vasi prvič zapleše med partizani in vaščani. — Zavzetje ustaškega vlaka, prehod preko železniške proge, prihod partizanov v znano vas in sprejem s strani vaščanov — vse to so momenti, ki film visoko odlikujejo.

Poleg Marije (Sonje Kastl) nastopa v filmu še vrsta drugih bolj ali manj izrazitih likov. Predvsem je to komandir Peter (Marijan Lovrič) in komisar (Joža Gregorin), dalje ustaški bojnik Vuksan (Antun Nalis). Kritika podčrtuje uspeh filma v celoti, ki brez dvoma zasluži največjo pažnjo, ustavlja se pa pri posrednih napakah, zlasti kar se tiče filmskega okvira,

ki je po svojem karakterju diametralno nasproten celotni drami. Zlasti je neefektna in blede poanta, to je konec filma, kjer naj bi Marija v baletni obliki ponovno pokazala svojo preobrazbo v borbi. Misel je vsekakor dobra in hvalevredna, toda v tej obliki se skupaj s celotnim dogajanjem v Mar-jini garderobi nikakor ni posrečila. Poleg tega so nezadostno obdelane in nedogane posamezne vloge glavnih junakov, tako da so tu in tam postranske vloge izrazitejšje od glavnih. To je deloma krivda scenarista in deloma režiserja. Muzika Mileta Cipra je doživela vsestransko pohvalo, nasprotno pa je dialog mestoma tako slabo posnet, da ga ni mogoče razumeti in gledalcu nekatere važne scene ostanejo nejasne.

Toda vse te napake so malenkostne v primeri z uspehom, ki ga film zaslužen doživlja kot celota. Film »Zastava« ni samo še enkrat poudaril življenjsko sposobnost naše kinematografije, ampak je jasno pokazal tudi na dejstva, da je ta naša najmlajša umetnost že odločno stopila v vrsto svetovne filmske proizvodnje, kjer si bo po svoji kvaliteti in idejnosti brez dvoma kmalu priborila eno prvih mest, pa čeprav ji tudi tu mečejo polena pod noge.

BOZIDAR JAKAC: MOTIV Z ROGA

Tri zmage...

Verigarna. Zvenket tisočeri členov verig je utihnil. Verigarji in varilci so ustavili stroje in posedi k malici. Utrujene roke so nosile zalogaj za zalogajem v usta. Zvoki veselih popevk so napolnili sajaste prostore tovarne. Napovedovalec je preko zvočne naprave spregovoril: »Tovariši! Se imamo malo časa, govoril vam bo direktor tovarne.« Varilca Toneja in Berausova, ki sta tudi med potičom varila verige, in delavci, ki so malicali, so prisluhnili. Glas mladega direktorja je prodiral v sleherni kotiček. »Varilca, sedemkratni udarnik Jože Toneja in šestkratna udarnica Gizela Beraus, sta sinoči izpolnila svoj prvi petletni plan. Najboljšima delavcem čestitam k velikemu uspehu. Toneju in Berausovi bosta v nekaj dneh sledila še kovača-udarnika Kerin in Magdič. Tudi ta dva bosta izpolnila petletko.«

Mojster verigarne Avsenak je stisnil žuljavi in črni desnici Jožeta in Gizelo. Srečen smehljal je sprejel njun obraz. Trenutek za tem sta že zopet pomikala nove člene verig v varilni aparat. Nadaljevala sta boj za drugo Titovo petletko.

Svoboda. Verigarji, kovači, varilci in drugi delavci so zagrabili za krampe in lopate. Čistili so ruševine porušene tovarne. Na starih temeljih so se dvigali zidovi novih oddelkov. Varilec Jože je prignil iz gmajne pobeglo vojaško mulo. Na krajemnem odboru so mu dovolili, da lahko z njo prevaža gradbeni material za porušeno tovarno. Dan za dnem je bil z vozom na cesti. Osemurnega delavnika ni poznal. Desetine in desetine kubičnih metrov lesa in gramoza je zvozil na gradbišče.

Jesen. V novih oddelkih so zopet zadonela kovaška kladiva, nad varilnimi aparati se je dvigala lahka meglica. Toneja je prepustil skrb za mulo drugim. V nekaj dneh je zvaril 200 obračalnih plugov. Plugom so sledili traktorski lemježi in verige.

Tovarna je dobivala vsak dan večja naročila. Traktorske postaje so pošiljale naročilnice. »Pošljite nam takoj nove traktorske lemježe!« Vodstvo tovarne je prišlo v zagato. V tovarni so imeli vsak dan manj elektrod — potrebne žice za varjenje. Pretila je nevarnost, da bodo morali varjenje lemježev ustaviti. Toneja je pri svojem aparatu delal skrivnostne poizkuse. Iz velikega kupa žice, ki jo je tovarna dobila iz inozemstva, je s kleščami odščipnil kos in začel z njim variti traktorski lemjež. Preizkusil je trdnost. Varil je še nadalje. Ko je zvaril 25 lemježev, je poklical tehnika Daneta. Dane mu ni verjel, da so bili lemježi zvarjeni z navadno žico za verige. Toneja je zvaril še 10 lemježev, ki jih je zaznamoval. Lemježe so dali v peč in pod stiskalico. Preizkus so dobro prestali. Odslej so varilci varili kar z navadno žico. Varjenje je bilo hitrejšo in štirikrat cenejše. V delovni izmeni so zvarili po 16 lemježev več. Produkcija je tekla nemoteno naprej. Toneja je dobil prvo nagrado.

V tovarni so uvedli norme. Toneja jih nekaj časa ni razumel. Vendar se je spustil v boj z njimi. Nekaj dni in že je bil na konju. Igraje jih je presegel. To je teklo tri mesece. Potem so mu v roke stisnili prvi zeleno udarniško knjižico in nagrado.

Ko je Toneja dobil naslov udarnika, je bil zelo vesel. Prvič v življenju so pred vsemi delavci pohvalili njegovo pridnost. Nekaj dni nato pa mu je zloben jezik to srečo zagrenil. Njemu in ostalim udarnikom je zavistnež, ki še nikdar ni varil verig, očital, da so udarniki garaži in da se samo zaradi denarja tako ženejo pri delu. Toneju se je zmračil obraz. Sklenil je, da bo opravičilu zamašil usta. Dan za dnem je presegal norme kakor nihče od ostalih delavcev.

Petletni plan. V tovarni so postavili prve norme. Gizela jih je igranje presežala. Njene spretnosti ni imela nobena varilka in ne varilec, razen Toneja. Nobena delavka, razen Gizela, še ni presegla norme za 70%. T tdkomvanjih si je zadajala velike obveznosti in jih tudi izpolnila.

Pred šestimi dnevi je mojster Avsenak povedal Gizeli, da ji manjka do izpolnitve petletke še 1000 kg verig. Gizela se je razjezila. »Zakaj mi nisi tega prej povedal. Še bolj bi pritisnila in plan bi že izpolnila.« Računala je: četrtek, petek, sobota, vsak dan po 300 in še nekaj kilogramov.

V soboto je Angela varila že od štirih zjutraj. Niti za trenutek ni zapustila brez potrebe varilnega aparata. Le za hip se je ozrla k Toneju, ki je tudi hitel z delom. Skoraj v istem času sta oba zvarila poslednje člene verig. Delovni kolektiv je ta dan slavil tri zmage — zjutraj je izpolnil letni proizvodni plan, zvečer pa sta udarnika Toneja in Berausova izpolnila prvo petletko.

UDARNICA GIZELA BERAUS, KI JE IZPOLNILA V SOBOTO PETLETNI PLAN, PRESEGA NORME PRI VARJENJU VERIG ZA 70 ODSOTKOV

V tovarno je prišel novi direktor. Sestanki udarnikov, posvetovanje, sprejemanje obveznosti in napovedi tekmovanj so razgibali kolektiv. Vse leto se je kolektiv boril za material. Večje količine so ga dobili šele v zadnjih mesecih. Boj za izpolnitev plana v drugem

letu petletke se je zaostрил. V dveh mesecih bi morali izpolniti še 33% letnega plana.

Kovači, verigarji in varilci so sprejemali obveznosti. Udarnik Toneja je obljubil: »Do konca leta bom zvaril 3 in pol vagona elektrovornih verig ali pa še več.« Toneja je v dveh ostrih bojih slonel po 14 in tudi več ur nad varilnim aparatom. Ob koncu leta se je oddahnil. 41 ton verig, ki jih je zvaril, so naložili na 4 vagona. Obljubo je izpolnil. Tovarna je izpolnila letni plan in dobila prehodno zastavo.

Tretje plansko leto. Na sestanku udarnikov je Toneja obljubil: »Zvaril bom 20 ton verig.« Besedo je držal. S Tonejem se ni mogel kosati nihče. Tako je šlo iz meseca v mesec.

Pred trinajstimi dnevi je rekel mojster Avsenak Toneju: »Jože, še 9 ton verig za tvojo prvo petletko.« Toneja je računala: 300 kg na 8 ur. »V nedeljo, Avsenak, v nedeljo ga bom,« mu je obljubil. Toneja je hitel. Prstov leve roke ni čutil. Deset in desetisočkrat je potegnil za ročico varilnega aparata. Delovnik je podvojil.

Sobota. Toneja je prišel na delo že ob 5. zjutraj. K varilnemu stroju si je pripravil kupe verig. Zvarjenih verig je bilo vedno več. Člen za členom je po-

UDARNIK JOŽE TONEJA JE V PRVI PETLETKI, KI JO JE IZPOLNIL V SOBOTO ZVEČER, ZVARIL 500 TON VERIG

migal v varilni aparat. V večernih urah se je oddahnil — zadnji člen 60 m dolge verige je zvaril. Sam zase je zamrmral: »Hej, pa sem ga ugnal.« Zadovoljen nasmeh se mu je razlezel po obrazu. Plan prve Titove petletke je izpolnil.

Trinajstletna deklica je potrkala na vrata pisarne. Prosila je, da bi jo sprejeli na delo. Ko so zapisovali njene rojstne podatke, se je zlagala, da je stara 14 let. V spisek delavcev so zapisali: Gizela Beraus, delavka. To je bilo pred 25 leti.

Gizela je našla svojo srečo v tovarni. Nekaj časa je služila pri bogatem kmetu. Gospodinja ji je v nedeljo zjutraj natresla v predpasnik nekaj krompirja in kumaric. To je bila njena nedeljska hrana. Zaradi tega je Gizela odšla v tovarno.

Tisočero zanimivosti je našla v tovarni. Dopoldne je delala, popoldne pa je odhitela v šolo. To je trajalo toliko časa, dokler ni učitelj zvedel, da že dela v tovarni. Gizela je v tovarni dan za dnem zvijala člene verig. Če bi bil člen verige preslabo zvarjen, ga je sama ponovno zvarila. Tako se je priučila varjenju. Mojster Šobrl je jo postavil k varilnemu aparatu. Gizela se je kosala z ostalimi delavci. Ti so jo imeli radi, izvolili so jo za delavsko zaupnico.

Petletni plan. V tovarni so postavili prve norme. Gizela jih je igranje presežala. Njene spretnosti ni imela nobena varilka in ne varilec, razen Toneja. Nobena delavka, razen Gizela, še ni presegla norme za 70%. T tdkomvanjih si je zadajala velike obveznosti in jih tudi izpolnila.

Pred šestimi dnevi je mojster Avsenak povedal Gizeli, da ji manjka do izpolnitve petletke še 1000 kg verig. Gizela se je razjezila. »Zakaj mi nisi tega prej povedal. Še bolj bi pritisnila in plan bi že izpolnila.« Računala je: četrtek, petek, sobota, vsak dan po 300 in še nekaj kilogramov.

V soboto je Angela varila že od štirih zjutraj. Niti za trenutek ni zapustila brez potrebe varilnega aparata. Le za hip se je ozrla k Toneju, ki je tudi hitel z delom. Skoraj v istem času sta oba zvarila poslednje člene verig. Delovni kolektiv je ta dan slavil tri zmage — zjutraj je izpolnil letni proizvodni plan, zvečer pa sta udarnika Toneja in Berausova izpolnila prvo petletko.

UDARNICA GIZELA BERAUS, KI JE IZPOLNILA V SOBOTO PETLETNI PLAN, PRESEGA NORME PRI VARJENJU VERIG ZA 70 ODSOTKOV

V tovarno je prišel novi direktor. Sestanki udarnikov, posvetovanje, sprejemanje obveznosti in napovedi tekmovanj so razgibali kolektiv. Vse leto se je kolektiv boril za material. Večje količine so ga dobili šele v zadnjih mesecih. Boj za izpolnitev plana v drugem

Gizela sta vprašala direktorja, koliko morata še zvariti verig, da bi izpolnila drugo petletko. Direktor je računala. Povedal jima je planske naloge. Toneja in Berausova sta hkrati zamahnila z roko. To bova izpolnila še do konca prve petletke. Kovač Kerin, večkratni udarnik, ki mu prav malo manjka, da bi izpolnil svoj petletni plan, je z roko potrepil po hrbtu Gizelo in Jožeta. »Če je tako, fant in dekle, potem se dajmo, jaz obljubim, da bom drugo petletko dosegel še prej kakor vidva. Skrbel bom tudi, da bo kvaliteta verig še boljša kakor vajina. Pogledajte moje roke.« Roke kovača Kerina so en sam žulj. Debeli koža mu je ob stalnem dvigavanju težkega kovaškega kladiva na več mestih počila. »Še Titu bomo pisali,« so sklenili vsi skupaj.

Nekaj minut zatem je električni tok prenašal po brzojavni žici od Ljubljane do Beograda veliko obljubo Toneja in Berausove: »Marš! Jugoslavije, Josipu Brežu-Titu, Beograd. Z veseljem Vam sporočava, da sta izpolnila naš petletni plan dne 26. novembra od 21. uri zvečer. Zavezujeva se, da do konca naše prve petletke izpolniva še eno petletko, kot dokaz predanosti Vam, naši Partiji in naši vladi...«

S tem bova dokazala vsem klevetnikom, da je linija naše Partije pod Vašim vodstvom pravilna.

Zavezujeva se, da ne bo meseca, dokler ne izvršiva druge petletke, da ne bi imela naziva udarnika.

Sedemkratni udarnik Jože Toneja, šestkratna udarnica Gizela Beraus.

TO SO NAŠI NOVI LJUDJE

JANEZ OMAN IN JANKO OMAN, OČE IN SIN, OBA PRIREZOVALCA V TOVARNI ČEVLEJEV TRIGLAV. OBA STA ŽE PETKRATNA UDARNIKA

BELI RUDAR JUNAK DELA - HUKIČ

Med pogovorom smo zavili okrog stolpa in se ustavili ob robu velikega bazena z belo tekočo zmesjo, ki je po enem koncu odtekala v podzemlje, po drugem pa pritekala iz nedrji zemlje nazaj v bazen. Direktor se je ponovno vrnil proti Murkovičevim vrtalcem in dejal:

— Ti so ponos naftnega polja! Odlikujejo se pri izločevanju vrtalnega drogova iz globine, po lepem in sigurnem vrtanju, potem da beležijo najmanj zahtevno in najmanj škodo.

Vendar takšna ni samo Murkovičeva brigada — je pojasnil strokovnjak. — Ponos podjetja so tudi: Brozovičeva, Bohncova in še vrsta vrtalnih brigad. V teški borbi za plan pa zdaj naglo rastejo še novi in novi odlični naftovci.

Med temi je bil tedaj tudi že bosanski rojak Saljko Hukič. Na naftovskem polju so ga sicer poznali kot iznajdljivega vrtalnega mojstra in dobrega komunisto, a višje se dotle ni dvignil. Toda bil je kakor Murkovič, bratje Premužič, Bohnc in drugi poln volje. Ta mu ni dala miru, gnala ga je naprej v borbo za nove izkušnje, dognanja, v borbo za osvojitve temeljitega znanja. Tako je korak za korakom gradil še bolj trdno strokovno osnovo. Vedno bolj pa je prihajala do izraza tudi njegova vztrajnost. Ob vsaki novi kleveti izza Donave je začel še marljiveje prenašati svoje bogate izkušnje, globoko zavest, plemenito požrtvovalnost in odločnost na svojih štirinidesetih vrtalcev, avantgardistov naftnih poljan. In njegova brigada je žela čedalje večje uspehe. Vendarle zadovoljstva ni čutil. V njem, tišem in skromnem komunistu, se je še močnejše oglasilo: naprej, tvoja dolžnost je, da še hitreje izvršiš vrtino, da za svoje ljudi daš od sebe še več.

Tako je tudi storil — in ko je kmalu s svojo brigado nadkrilil Murkoviča, Premužiča in druge, so na naftnem polju spoznali v njem enega najodličnejših vrtalcev in vodij vrtalne brigade. Še bolj so ga vzljubili. Lepega poletnega dne pa so mu dali veliko priznanje. Poslali so ga na plenum rudarjev v Beograd. Tu se je srečal s slavimi borci podzemlja: Sirotanovičem, Trakom in drugimi. Vsi so mnogo govorili o svojih uspehih v borbi za visoko delovno storilnost. Saljo pa je molčal. Grizlo ga je: kaj naj povem, ko pa pri nas še ne tekmujejo, ko o uspehih naših belih rudarjev še ni nič značilnega, tehtnega?

In molčal je dalje. Ko pa je rudarje povabil k sebi tovariš Tito, ko je spet slisal, kaj vse so mogli povedati maršalu o svojih uspehih Ramovič in drugi rudarji, je v njem začel rasti velik sklep. Odločil se je, stopil k tovarišu Titu in se mu na kratko obvezal:

— Pospesil bom proizvodnjo nafte s tem, da bom pospešil vrtanje!

Grizlo ga je, ker ni mogel na plenumu in ne maršalu Titu nič posebnega sporočiti o tekmovalnih uspehih v Dolnji Lendavi. Hkrati pa je že zmagovala njegova misel o revolucionarnem koraku v industrializaciji nafte.

Poslovil se je od Sirotanoviča in drugih slavni rudarjev ter na beograjskem kolodvoru kupil vozno karto za Bosno. Ze dolgo ni bil pri domačih, zato je takrat hotel izbrati priložnost. Toda misli o tekmovalnih uspehih in drugi rudarji, ki so bili že v Beogradu, so mu v domišljiji vstajali pred očmi stolpi, vrtalna dvigala, vrtalci, črpalni batji, ki se pod vsakim lesenim stolpom enakomerno dvigajo in padajo in odvajajo iz vrtin nove in nove tone nafte za petletko.

Bolj se je vlak približeval njegovemu rojstnemu kraju, bolj je razmišljal o tem, kako bo izpolnil obljubo Titu. Spomnil se je vesti po vrtalnih rekordih sovjetskih stahanovcev in nehoti se mu je vsililo:

— Zakaj ne bi še mi poskusili nekaj takšnega? Mar' smo kaj slabši od njih? In naposled, ko je bil že čisto blizu rojstne vasi, je v mislih že imel izdelan

načrt skorajšnjega tekmovalnega podviga. Zato je na prvi postaji izstopil, kupil karto za Lendavo in jo takoj po prihodu tjakaj ubral naravnost na naftna polja k svojim vrtalcem.

Začeli so priprave. Saljko je venomer čepel pri svojih 34 sodelavcih — samih udarnikih — in znova in znova pojasnjeval svoje načrte, hkrati pa vanje vcepil vero za uspeh. Zato je zvedel vrtalni mojster Josef Gerencner, ki je v svoji vrtalni brigadi, sestavljeni iz samih Mađarov, kljub slabšim vrtalnim strojem in kljub slabšemu vremenu takoj ukrenil vse potrebno za tekmovanje s Hukičem. Njega in njegove vrtalce so zlasti podžgale besede Saljka na partijskem sestanku:

— Tovarišu Titu sem obljubil le to, da bom pospešil vrtanje, na tem mestu pa se obvezujem, da bom vrtino, ki jo navadno vrtamo tri mesece, izvršil v 30 dneh!

Te njegove besede so močno odjeknile med vsemi nepartijski naftnih poljan. Mobilizirali so izkušnje in sposobnosti naših predatih naftovcev-nekomunistov, ki zaupajo Partiji in Titu in verujejo v

izvrtili v 24 urah tako 50 m trde zemeljske plasti v globini med 1500 in 2000 m.

Hkrati so sprico zmanjšanje obratov vrtalnega drogova na minuto porabili štirikrat manj dlet, kot navadno! Zato je bilo neprimerno manj zamude pri vrtanju in je lahko Hukič na tretji partijski konferenci dolnjelendavskega podjetja za proizvodnjo nafte povedal:

— Vrtino, ki smo jo navadno vrtali 3 mesece, smo izvršili v 30 dneh in presegli normo za 200% in s tem potolkli drugi rekord sovjetskega stahanovca Orlova! Naslednjo vrtino smo izvršili v 25 dneh!

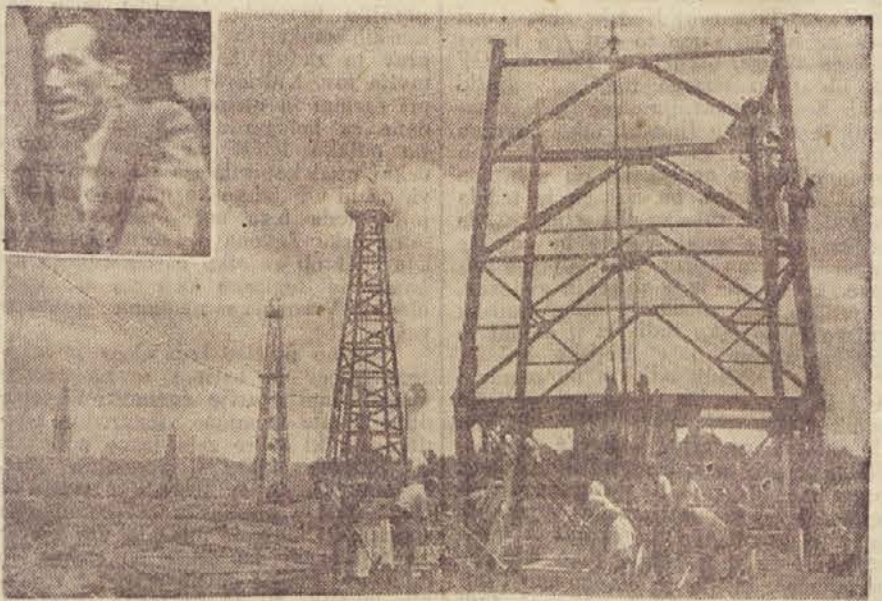
V dvorani je iz sto in sto grl izbruhnil klic:

— Tito, Partija! Hukič!

Nekaj dni pozneje se je na drugem mestu spet iz sto in sto grl utrgalo klicanje junaku dela Ferenciju in njegovi udarni brigadi, ko je povedal:

— Vrtino, ki smo jo doslej vrtali tri mesece, smo izvršili v 45 dneh in presegli normo za 107%.

In še večkrat se bo v naslednjih mesecih iz sto in sto grl razlegalo klicanje

svoje lastne sile. Tako je strugar Oblak sklenil, da bo pomagal Hukiču s tem, da bo izdelal posebno trioglasta dleta za prediranje vrtalnih plasti zemlje v globini med 1500 in 2000 m.

Varilec Ferenci pa se je zavezal, da bo navaril ne le trioglasta, maveč tudi dleta v obliki ribjega repa za vrtanje v manjših globinah.

Razvila se je borba. Saljko je malodane noč in dan vztrajal pri stolpu. Uvedel je železno a tovariško disciplino. Slo je za minute. Za obljubo Titu in Partiji Slo je za lepo in sigurno vrtanje. Njegovi so vse to čutili, prav tako kot on. Zato so bili budni in pazljivi, kot še nikdar prej. Sam Hukič pa je nepretrgoma kontroliral sestavo belosive izplakovane mase, poslušal brnenje motorjev — preudarjal z mislijo in čutom, hkrati z delom v globini. 48 in več ur je hodil okrog stolpa in postajal, poslušal. Zato so mu noge tako zatekle, da ni mogel več obuti čevljev, vendar ga ni motilo. Dal je partijsko besedo. — In k stolpu je prihajal kljub mrazu.

Vse to je še bolj podžgalo Ferencijeve vrtalce. Tako sta na Hukičevem stolpu zaplapolali jugoslovanska in rdeča zastava v znak začetka velikega podviga, že 900 m globoko. Toda Hukič je na sindikalnem sestanku smelo izjavil Ferenciju:

— Čez nekaj dni ti bom zaklical: Zdravo! Prehitel te bom.

S pomočjo dlet, ki jih je ostružil Oblak, navaril pa Ferenci, je napovedano prehitavanje res postalo stvarnost. Na mesto 10—12 m so Halkovi avantgardisti

Titu, Partiji, novim rekorderjem, novim brigadnim udarnikom, saj se na tekmovalje pripravljata vrsta najboljših brigad dolnjelendavskih vrtalcev. Potem ne bo več dolgo, ko bo val tekmovalja za visoko delovno storilnost zajel vse lendavske bele rudarje — in izpod zemlje bo prišlo dvakrat, trikrat več nafte za petletko kot prej!

Vj. K.

Zahodni obrat premogovnika Trbovlje je izpolnil povišani letni plan

V tekmovalstvu je Zagoriškova brigada dosegla najboljši uspeh

Trbovlje, 28. novembra. Delovni kolektiv zahodnega obrata v trboveljskem premogovniku je danes zjutraj ob 8.15 izpolnil letni povišani plan.

V nedeljo so tekmovalce Magistrova, Zagoriškova in Klemenova brigada za najboljši učinek na kopaču. Magistrova brigada, ki je štela 15 moških, je dosegla učinek na prvega kopača 94,9 tone.

Isti dan je tekmovala brigada Antona Zagoriška, ki je štela 12 moških in je dosegla do sedaj najboljši učinek v zasavskem bazenu in v državi. Učinek prvega kopača je znašal 97 ton.

Mladinska brigada, ki je štela 11 moških in jo je vodil Jože Klemen, je v tekmovalstvu dosegla učinek 88,6 tone na prvega kopača.

K. D.

Štiri milijone in pol prostovoljnih ur je letošnje darilo ljubljanskih frontovcev v čast Dneva republike

Frontovci Ljubljane so lahko upravičeno ponosni na svoj prispevek k izvedbi naše prve petletke. Pregled dela v letih po osvoboditvi kaže, da so do lanskega leta opravili 53.306.321 ur, letos pa še 4.540.507 ur. Z njihovo pomočjo so bili poleg raznih drugih del zgrajeni stanovanjski bloki v Šiški, pri Litostroju, na Ambrozevem trgu, tlakovana je bila Dolenjska cesta, obnovljeni so bili stari in urejeni novi parki, nasadi ter zelenice, tako da se je povečala površina parkov za 20.000 m².

Letos so frontovci rajona I. pomagali zgraditi zadržni dom na Barju, ki bo na Dan republike že odprt. Razen tega so delali pri gradnji blokov na Ambrozevem trgu. Deležni jasi na Resljevi cesti in na Dolenjski cesti. Urejevali so parke na Volfovi cesti, v Čopovi ulici, uredili franciskansko pasajo, delali so tudi na Zbirnem kanalu, na Pšati ter na gozdnih akcijah v Kočevju, na Dolenjskem in Notranjem. S prostovoljnimi delom so pomagali tudi pri pospravljanju pridelkov kmetijskih obdelovalnih zadrug in na državnem posestvu v Kočevju. Pozabili pa seveda tudi niso na študij. Na 22 terenih imajo 23 študijskih krožkov, kjer je redno študiralo po 20 do 30 članov Fronte. Na iniciativno terenov na Dolenjski cesti in v Prulah so ustanovili dve kulturno-umetniški društvi »Vinko Simončič« in »Ivan Robc«. Na 20. terenu imajo tudi že pionirski kotiček in pionirsko knjižnico, kjer se pionirji redno sestajajo.

Frontovci rajona VIš so pomagali pri napeljevanju vodovoda v Gostilniški ulici, pri kopažu kanalov v Obrtniški ulici, na Erjavčevi cesti in Cesti na Brdo. Obnavljali so že obstoječe parke in novo uredili nasad pred Moderno galerijo in v Puharjevi ulici. Pomagali so tudi pri gradnji hidroelektrarne, metalurškega, geodetskega in kemijskega instituta. Na rajonski ekonomiji v Kozarjah so pomagali pri gradnji svinjakov.

Kmetijsko obdelovalni zadrugi na Viču in Mestni ekonomiji Jesenkovo so pomagali pri košnji, setvi, pletvi in pri pospravljanju poljskih pridelkov. Uredili so tudi kopalnice Kolesija in otroško igrišče na Trsateki cesti. Teren Brdo pa si gradi tudi svoj kulturnoprosvetni dom. V tem rajonu imajo organiziranih tudi 7 frontnih kotičkov in 37 študijskih krožkov ter izobraževalni tečaj, ki ga poseja 38 tečajnikov. V kratkem pa bodo organizirali še izobraževalni tečaj za KOZ

dovod, regulirali so Gasilsko cesto in uredili dva nova trga v Šiški in za Bežigradom. Razen tega so uredili tudi več otroških igrišč.

Organizirani imajo 27 študijskih krožkov, ki jih redno obiskuje po 30 do 40 frontovcev. Najboljši teren v izpolnjevanju plana je 20. teren. Skupine ljudskih

goveje živine. Na ekonomiji so zgradili vodnjak in glavni del ceste, ki drži iz Trzina preko Dopolje vasi do ekonomije. Na vsem področju so zgrajeni tudi vsi mostovi razen železniškega. Ta ekonomija bo prebivalce Ljubljane preskrbovala s svežo zelenjavo in mlekom. Prihodnje leto bodo začeli urejevati drugo ekonomijo

TISOCI LJUBLJANSKIH FRONTOVCEV SO LETOS DELALI
PRI REGULACIJI PSATE

inšpektorjev so napravile že 268 pregledov.

V rajonu Moste so frontovci pomagali pri gradnji zadržnega doma, ki bo odprt na Dan republike, in kmetijskim obdelovalnim zadrugam v Tomačevem, Štepanju vasi in Mostah. Uredili so park pri rešilni postaji in razširili Pokopališko ulico. Razen tega so delali na Pšati in na zbirnem kanalu, ustanovili so tudi kulturno-umetniško društvo in organizirali 13 študijskih krožkov ter en izobraževalni tečaj, ki ga obiskuje 30 frontovcev.

Frontovci rajona Polje so Dneva republike uredili dvorane v zadržnih domovih v Zalogu in Zadobrovi. Med letom so gradili veliko poslopje za lokalna podjetja: telarnico, mizarsko delavnico, šivalnico itd. Pomagali so tudi pri gradnji stanovanjskih zgradb papirnice. Večje ter adaptirali stavbo za Dom igre in dela,

na desnem bregu Pšate pri vasi Dobrava in tretjo med potokoma Depelščico in Srednjikom. Razen tega je iz frontnih brigad, ki so delale na Pšati, odšlo 300 frontovcev v razne rudnike Slovenije, kjer pomagajo pri izpolnjevanju plana. Pri rudarskih in gozdnih akcijah je sodelovalo 62.600 prostovoljcev iz Ljubljane, ki so opravili 631.587 ur.

2192 novih delavk je mariborska AFŽ pomagala vključiti v industrijo

Kot eno največjih središč tekstilne industrije zaposluje Maribor skoraj polovico delavk. Samo lani je bilo zajetih v proizvodnjo blizu 6000, letos pa je AFŽ organizacija zopet pomagala pri vključitvi čez dva tisoč novih žena. Če samo teh nekaj števil pove, kje je zelo važno področje dela mariborske organizacije AFŽ.

Toda zadnji meseci plenum, ki je sicer ugotovil lepe uspehe, je ta važna vprašanja nekoliko zapostavil. Samo plenum? Ne, vse kaže, da je tako tudi delo organizacije, ki je znala vse bolj razvijati gospodinjstvo, kot pa industrijske delavke. Prav je povedala sekretarka v svojem referatu, da bodo morali odbori AFŽ dati bolj življenjsko obliko političnega dela med ženami. To velja zlasti za razkrinkavanje informirajoške gonje, kar bi bilo treba razlagati na vsakodnevni živih primerih iz borbe in uspehov naših kolektivov. Veliko so sicer žene pridobile na razgledanosti na 53 predavanjih, katerih se je udeležilo blizu 3000 žena. V 23 bralnih krožkih so zajele 253, v 17 študijskih krožkih pa blizu 350 žena. Toda te številke so premajhne za Maribor!

Lepe uspehe beležijo mariborske žene v vključevanju nove ženske delovne sile, saj so pridobile za 8-urno 2192, za 4-urno zaposlitev pa 150 žena. Zlasti zadnjih bi bilo še več, če bi podjetja in tovarne pokazale več razumevanja. Svojo obveznost v prostovoljnem delu so presegle in veliko je žena, ki imajo po 500 in več prostovoljnih ur, in je samo tov. Zorkova iz II. rajona napravila 1000 ur. Pri pomoči ekonomijam in zadrugam so se izkazale žene II. in III. rajona, ki so dale 16.750 ur. dočim so žene I. rajona naredile v čast mestne partijske konference 1677 ur.

Prešibko je sodelovanje žena v množični kontroli, saj je v ljudsko inspekcijo izvoljenih komaj 155 žena in veliko tovarn v grupah sploh nima žena. -bat.

Gruden je vedno med prvimi

Blizu Ljubljane, na poti proti Viškim opekarnam, je raztresenih mnogo majhnih delavskih hišic. Temu terenu pravijo Brdo. Delavci, ki tam stanujejo, delajo v Viških opekarnah in v raznih podjetjih v Ljubljani.

V eni izmed teh hišic že dolgo stanuje mlinar Gruden s svojo ženo Olgo in hčerko Vando. Življenje majhne družinice je bilo nekdanje težko. Glad in pomanjkanje vsega, kar je nujno potrebno za vsakdanje življenje, je zapuščalo gube na obrazu takrat še mladega mlinarja. Zamišljen in potrjen se je srečaval z ostalimi delavci in skupno z njimi preklinjal življenje, kadar jih je gospodar v zimskih mesecih vrgel na cesto, ker ni bilo dela. Mlinarju se je zdelo, da mu je že od mladih nog usojeno trpeti in da ni izgleda, da bi se kdaj osvobodil tega težkega življenja. Sovražil je kapitaliste, ki so živeli v razkošju.

Jeseni leta 1941 je mlinarja Grudna v njegovem stanovanju obiskal delavec Smrekar in ga skrivnostno povabil na prvi sestanek Osvobodilne fronte. Sprva se je mlinar obotavljal, bil je nezaupljiv, toda ko je vest o sestanku šla od ust do ust med najzvestejšimi, se je tudi on odločil, da se ga bo udeležil. Na sestanku je Smrekar zbranim govoril o upor, razkrinkaval laži in govoril o novem, lepšem življenju, po katerem so vsi že dolgo hrepeli.

Mlinar Gruden je doma premišljeval o čudovitih besedah, ki jih je slišal na tem sestanku. Kdo bi si mogel misliti lepše kakor izpolnitev te velike želje, da ima vedno delo, da zaživi človeka dostojno življenje in da ne bo več fašističnih nasilnikov v deželi. Toda za doseg tega cilja bo treba borbe, mnogo borbe. Premagati bo treba okupatorja, izdajalskim kapitalistom vzeti oblast, da ne bodo mogli več izkoriščati revnih in delavci bodo delali le v svojo in v korist skupnosti. Nekaj se je premaknilo v njem, dvignil je glavo in s svetlim pogledom je gledal v bodočnost. O teh svojih razmišljanjih je govoril tudi z ženo Olgo in od takrat sta z veseljem zahajala na sestanke Osvobodilne fronte.

Žena in hčerka sta prenašali pošto za borce, ki so se zbirali v bližnjih bratih, viški delavci so pomagali pri prevozu orožja, raznašali so propagandni material, skratka, postali so aktivisti Fronte. Lepega poletnega jutra v mesecu maju 1942 se je mlinar Gruden poslovil od svoje družinice in odšel z več frontovci v partizane.

Še isto leto so borce skupaj s terenci Brda pripravljali akcijo na italijanske fašiste. Ob tej priložnosti so Italijani požgali skoraj vse hiše in ustrelili 13 talcev, številne družine pa izselili v razna taborišča. Med interniranci je bila tudi mlinarjeva žena Olga, ki je morala svojo malo hčerko prepustiti na milost in nemilost tujim ljudem.

Ta zločin fašistov je mlinarja Grudna še bolj podžgal. V udarni četi Dolomitskega odreda so ga tovariši priznali za neustrašnega borca za svobodo in ga sprejeli med kandidate Partije.

Po osvoboditvi, v mesecu maju leta 1945, se je Gruden kot zmagovalce vračal s svojimi borci v Ljubljano. Prva njegova pot je bila na Brdo. Priročno se je pozdravil s svojo hčerko in znanci, ki so ostali še pri življenju. V jeseni istega leta se je vrnila iz nemškega taborišča tudi žena Olga. Vračale so se tudi ostale družine iz internacije in prvič se prebivalci Brda svobodno zadihali na domači zemlji.

Mlinarjevo ženo Olgo so si žene izvolile za predsednico AFŽ, mladina si je izbrala hčerko Vando za sekretarja, mlinar Gruden pa je postal duša vsega življenja na terenu, izvolili so ga za sekretarja Fronte.

Če vprašate danes Grudna, kako to, da je prav njihov teren najboljši v študiju in v vseh akcijah, odgovori: »Pri

nas ne delam samo jaz, ampak vsi člani sekretariata in vsi frontovci. Mi smo vedno v ofenzivi, ker nikomur ne dovolimo, da bi med naše ljudi metal sovražne parole«.

Kmalu po osvoboditvi so na tem terenu vneto nadaljevali s sestanki Osvobodilne fronte. Organizirane imajo štiri študijske krožke, in sicer OF, mladina, AFŽ in pionirji. Vse teren imajo razdeljen v pet blokov, tako da pride vsak blok vsakih 14 dni enkrat na vrsto pri študiju. Študija pa se udeležuje redno po 40 do 45 ljudi. Na teh študijskih sestankih diskutirajo o vseh najnovejših stvarih in so vedno na tekočem. Z velikim veseljem se mlinar Gruden udeležuje prav vseh študijskih sestankov. Tam predavajo izmenoma člani sekretariata, on pa vedno rad diskutira s frontovci. Vedno znova ugotavlja, kako sleherni prebivalec spoznava resnico in ne naseda več lažem sovražnikov.

Z dobrim političnim delom pa so uspeli zaktivizirati tudi slehernega zdravega frontovca terena Brdo za prostovoljno delo. V letošnjem letu so namreč

ANDREJ GRUDEN

izven svojih obveznosti do gradbišč na Pšati, zbirnem kanalu, gozdnih akcijah in drugod gradili še svoj kulturnoprosvetni dom. Ustanovili so namreč svoje Kulturno-umetniško društvo »Dolomiti« ter s prireditvami zbrali že 131.000 din za gradnjo tega doma. Gostovali so na Primorskem, na raznih delovnih akcijah, v Polhovem Gradcu, Horjulu itd. Kulturno in politično življenje se tako močno razvija, da že nujno potrebujejo prostore, v katerih bodo imeli svoje sestanke in kulturne prireditve. Zato so pričeli z vso vnemo graditi svoj dom. Organizirali so tako, da je posameznik odgovoren za agitacijo v svojem bloku in da pride vsak zdrav frontovec v 14 dneh enkrat na vrsto. Na tak način dela pri gradnji doma vsak dan od 6 do 11 ure ponoči 20 do 30 frontovcev. Ker gradijo dom izven plana, so si sami napravili letos 300.000 opek. nalomili 100 m³ kamna, navozili 108 m³ gramoza, nasekali 40 prevozili 45 m³ lesa ter ga v nočnih urah nazagali. V planu so imeli 13.000 prostovoljnih delovnih ur, opravili pa so jih 35.000. To se pravi, da so izpolnili skoraj tri prvotne plane.

Sekretar terena Brdo z nasmehom na ustih in ponosen daje ob Dnevu republike obračun dela frontovcev. On in frontovci Brda vedo, da je moč in blagostanje v naši državi odvisno od dela in zavesti ljudstva. Njihova dejanja potrjujejo njihovo zavest. Obračun njihovega dela je najlepše darilo Dnevu republike.

M. D.

STANOVANJSKI BLOKI NA AMBROZEVEV TRGU, V KATERE SE BODO
DELOVNI LJUDJE KMALU VSELILI

Vič. Najboljši študijski krožek je na Večni poti, kjer se udeležuje študija tedensko okrog 90 frontovcev.

V rajonu Šiška so frontovci v letošnjem letu delali na 180 zveznih, republiških in lokalnih objektih. Na Dan republike bosta odprta zadržna domova v Savljah in v Gunceljah. Frontovci so pomagali KOZ v Dravljah, St. Vidu, Vižmarju, Savljah-Kleče in v Gunceljah. Na Podturiški ulici so frontovci podaljšali vo-

ki je najlepši v Ljubljani. Razen tega so gradili cesto Polje-Zadobrova ter pomagali kmetijskim obdelovalnim zadrugam. Seveda so se množično udeleževali prostovoljnega dela tudi drugod.

Frontovci iz vseh rajonov so množično pomagali pri izuševanju Pšate in omogočili, da so traktorji letošnjo jesen že zoraali prve brazde v novo pridobljeno zemljo. Dograjani so tudi trije hlevi, kjer bo prostora za okrog 200 glav

Letos je sodelovalo pri gradnji avtomobilske ceste »Bratstvo-enotnost« okrog 150.000 mladincev in mladink ter okrog 80.000 borcev Jugoslovanske armade. Ob njihovi ogromni pomoči je dovršenih okrog 330 km avtomobilske ceste. Zgradili so tudi več sto raznih objektov, med katerimi so največji: Spacovski nadvoz, mostovi na Bosulu, na Česmi in Ljubnu, nadvoz o Siki-revcih in drugi. Sedaj končujejo novski viadukt in nadvoz o Gromačniku in Zadubravi.

Zaradi močnega dežja so izgubili graditelji letos okrog 80 delovnih dni, delali pa so okrog 100 dni. Če bi ves material, ki so ga ogradili o cesti, natovarili na vagona, bi bil vlak tako dolg, kot je ekvator. Tako ogromno delo je izurila letos mladina. Avtomobilska cesta, ki je o glavnem dograjena, je največji objekt letošnjega planskega leta. V mladini, ki je postrbovalno delala, je duh junaških splosocev iz narodnoosvobodilne borbe in graditeljev mladinskih prog.

Naša mladina je dala s tem velikim delom svetu nov dokaz ljubezni do svoje socialistične domovine, do Partije in tovariša Tita.

Brigadir iz Avtoceste mi je poslal naslednje pismo:

»Naša brigada je prišla na Avtocesto šele k zaključnim delom. V brigadi nas je precej, ki smo delali na mladinskih progah, dva sta sodelovala celo pri gradnji proge Draž-Elbasan. Z nami je tudi sanitetni referent čete, naša Mara, bila je z nami na progi Samac-Sarajevo. Hočem ti povedati tudi: s vsemi močmi delamo zdelo na našem dolgem gradbišču. Dež nas zelo moči! Zato tudi vsi za-
vija okrog barak. In sele blato, to so

gmote! Barake so takoj napolnijo z ilovico. In zdaj, ko je delo postalo tako mrzlično, ne gledamo več toliko na čistočo. Glavna je cesta, zgraditi jo je treba do 29. novembra.

V pomoč so nam prišli tudi frontovci. Sami starejši. Kar nekam čudno jih je bilo pogledati med mladino. Toda, ko so dobili delovne obleke, smo si bili prav enaki. Sinoči smo plesali z njimi.

Najbolj odločilna borba se sedaj razvija pri Kutini. Sem so prišli na delo mladinsko funkcionarji, kajti drugod je

že gotovo, tukaj pa je nekaj zasepalo. Delamo dan in noč.

Naj Ti povem kaj o naših. Mara dela sedaj v naši četi. Pozdravlja Te. Veš, pri nas je postalo v zadnjem času kar precej mrzlo. Iz pete čete so se neke noči spomnili, da se s plesom segrejejo in so kar ponoči vstali in zbudili harmonikarja. Ta jim je zaigral nekaj živahnega in so med barakama zaplesali na vso silo. Tako so zbudili vso brigado. Komendant se ni jezil. Spominjam se, kako je imela Mara neko dolgo oblačilo. Videti je bila kakor dedek Mraz. Roke je tiščala v rokave in se amejala, potem pa sva plesala in skoraj bi padla, ko sem ji stopil na predolg plašč. Nato smo sklenili kolo in prepevali, na vzhodu se je začelo daniti, mi pa smo sprejeli predlog, da gremo dve uri prej na delo. Niemo šli več spat.

Brigadirji se bodo spomnili, da jim kava ob vročini ni preveč ugajala. Sedaj jo imajo radi. Zjutraj, ko je še mrzlo, se iz kotla tople kadi. Pogrejejo se z njo. No, mrzlo nam je samo kratek čas, potem, ko začnemo delati, je toplo. Samo da deževalo ne bi. To je tudi vzrok, da smo malo zakasnili pri Kutini.

Delo je zaradi dežja močno otežkočeno. S samokolicami si ne moreš veliko pomagati. Pogreznje se v ilovico in jih ne moreš izvleči.

Pred perečim vprašanjem smo bili, ko nam je majhna lokomotiva iztirila. Eh, to je bilo tekanje. Lokomotiva se je vedno bolj pogrezala v ilovico. Strojevodja je klet, a nič kaj pametnega ni znal povedati. Potem je naša četa vzela tolge-hode, potisnili smo jih hoteli pod loko-

motivo, toda pod njo samo blato. Najprej je bilo treba odstraniti ilovnatu gmoto, kar pa je bilo nevarno, ker se je lokomotiva vedno bolj nagibala na stran. Potem je naš Miha stopil k lokomotivi, se po trebuhu priplazil skoraj podno in z majhno lopato razkidal ilovico. Podložili smo blod in dvignili. Toda to še ni bil konec: druga skupina je dvignila drug konec in po dolgem času smo vendarle uspeli dvigniti lokomotivo na tir.

Ponoči tudi delamo. Naša četa je delala pri gradnji mostu. To je zadnji most na Avtocesti. Zadnjič je prišel k nam komendant sekcije in nam položil na srce nekaj važnih besed. V kratkem naj Ti povem: od tega mostu je odvisno, če bo cesta puščena v promet 29. novembra. Tu se dela dan in noč. Ponoči ves čas brlijo karbidovke. A okrog sama ravina, veš. Od daleč je lahko videti Avtocesto, kakor dolga nit seka Slavonijo. Njive so sedaj puste. Samo koruzna stebila še stoji. Če delamo ponoči, vidimo daleč vlak na progi Zagreb-Beograd. Ko smo se neke noči greli okrog ognja, je Mara dejala, kako bi bilo lepo sedeti v toplem vagonu. Saj veš, da rada sanjari. Potem pa je kar naprej govorila. Vlak bi peljal skozi Slavonijo, Srem, na streho bi deževalo, okna bi se rosila, bilo bi toplo, vlak pa bi se vedno bolj blizil Beogradu. Tam bi nas dočakala delegacija. »Pozdravljeni, pozdravljeni, graditelji Avtoceste!«, bi nam čestitali. In potem bi nas Tito sprejel. Dejali bi mu: »Evo, dragi tovariši Tito, zgradili smo veliko črt: zvezali smo z gladko cesto Zagreb z Beogradom. Sedaj bo lepo.« In Tito bi potem odgovoril: »Ponosem sem na

svojo mladino, pred vsem svetom sem ponosen, verjemite mi: in bi Mari stisnil roko... Eh, kar vsem nam okrog ognja je postalo topleje, ko je tako pripovedovala. Pomislil sem: ta bi bila pa dobra pisateljica, knjige bi pisala!

No, na mostu ni nič kaj lahko delo. Delamo v izmenah. Sprva smo pogrešali motornega ali električnega mešalca betona. Takrat smo kar z lopatami prevračali. Nekaj dni je pihal močan veter, tako močan, da je kar cement odnašal. Polne oči smo ga imeli. V Sloveniji ne poznamo takega vetra, ki piha po teh ravlinah! Tako je močan, da te kar nese. Vendar eno drži: čim težje je delo, čim naporejše je, čim več je težav, tem upornejši duh raste v naših brigadirjih; postajajo v resnici taki, kot so bili nekoč skojevci v partizanih. In nekaj sem zapazil: čim težje je, tem bolj veseli so, vsemu nakljub. Čim bolj piha veter, tem glasnejši so naši vziki; pojemo, bratec, da se sliši vzdolj vse Avtoceste.

V dneh pred 29. novembrom je vse zajelo neko mrzlično razpoloženje. Težko je spati v teh dneh, čeprav nas spanec premaguje. Vsek čas se nekoč spomni na tisto: ali bomo izvršili našo obveznost? Sicer pa se že pripravljamo na 29. november. To bo slavlje!

No, potem se bo naša brigada vrnila. Vsi naši brigadirji so zarjaveli, verjetno od ostrega vetra in zdravi kot dren. Pozdravi vse naše v Sloveniji!

Tako je pisal moj prijatelj z Avtoceste. Njemu in vsem graditeljem kličemo ob 29. novembru: »Živeli zmagovalci!«

V. K.

Danes prične na Jesenicah obratovati valjarna za debelo pločevino

Močna težka industrija

pomeni nove tovarne – nove stroje

Nekaj dni pred 29. novembrom... Med zvonke udarce kladiv, brnenje varilnih aparatov in glasove delavcev se je ponasal svarilen zvok žerjavovega zvonca. Ogromen kavelj je žerjavovodja ustavil nad transformatorjem, da se je zasadi v člene verige in dragocen tovor prenese na strojne lopi. Transformator je za hip ali dva zanihal nad kupi vsakovrstnega materiala, po katerem bo zdaj zdaj skupina delavcev ter ga kjerkoli vzdala, montirala ali odpeljala, potem pa so ga krepke roke monterjev varno prestavile na odprt vagonček.

V strojni lopi so na ogromnem pogonskem motorju še sveže vejice smreke, prepletene z živopisnimi trakovi, ki so na vrh kalupa orjaškega motorja nedavno pritrtili.

Ob valjni progi je obstopila skupina brigadirjev inženirja kapitalne gradnje,

(Foto Smolej)

VALJARSKO STOJALO NOVE VALJARNICE DEBELE PLOČEVINE

ki daje zadnja navodila za montiranje. Iz notranjosti velike potisne peč odseva sij varilnih aparatov. Na opažu, pritrjenem na železne konstruktivne stebre, so zaposleni steklarji. Pod njimi brigadirji potiskajo po industrijskem tiru vagonček betona, ki ga dodajo v opaž za utrditev temeljev stebrov žerjavovoda.

Hrupni glasovi ljudi se prepletajo z zvoki drsenja koles vagončkov po tračnicah, pesnjiki mešalec betona in udarci kladiv, ki pojejo po jeklo-litinah. Le še nekaj dni in vsem tem raznolikim glasovom se bo pridružilo brnenje motorja, ki bo pogonal ogromen zapleten stroj nove težke valjarne na Javorniku. Kovinarji železarne Jesenice bodo ob peti obletnici rojstva republike dali svojemu Maršalu in svoji Partiji prvi v zgodovini svojega obstoja pločevino za kotle in ladjedelnice. Nova težka proga bo kot simbol naše ustvarjalnosti, naše sile in neopremagljive moči pričela dajati nov, važen produkt, ki pomeni še en velik korak k naši osamosvojitvi.

Da je uspelo jeseniškim kovinarjem izpolniti obljubo, ki so jo dali svojemu ljubljenu maršalu in svoji Partiji, so mnogi med njimi zapisani v zgodovini gradnje težke proge kot heroji dela, ki jih danes mnogokje poraja veletasna borba za socializem in jih uvršča med Strolanovića, Petka, Hukića in stotine drugih.

Nova valjarna bo odpravila ozko grlo v črni metalurgiji

Valjarne so v črni metalurgiji ozko grlo. Zlasti pa nimamo valjarn za debelo pločevino. Prav jeseniška železarna proizvaja največ neobdelanega jekla in ima doleteli kvalificirani delavci za ta dela. Zato so tu pričeli projektirati postavitev nove valjarne, ki bo imela štirikrat večjo kapaciteto kot sedanja. Ob pričetku del so se računali na pomoč držav Kominforma, ki pa so pozneje verolomsko prekinile sprejete obveznosti. To je povzročilo sicer težave, vendar je prav to pripeljalo kolektiv jeseniške železarne, da je s svojimi močmi in s pomočjo nekaterih kolektivov iz države, izdelal strojne naprave, kakršnih doslej nikoli nismo izdelovali.

Ogromnih, tudi do 60 ton težkih odlitkov v jeseniški jeklolivarni niso nikoli odličali. Brigadir tovariš Franc Torkar starejši je s svojo brigado odličil te orjake in dokazal, da ni težav, ki jim ne bi dorasli. Za obdelavo tako velikih odlitkov v mehanični delavnici ni bilo niti primernih reztalnic, niti stružine in ne vrtnih strojev. Brigada Šoberla Pavla je to obdelovalne stroje izdelala delno iz starega železa in vse strojne dele nove valjarne pravočasno obdelala. Valjarske naprave in valjnice pa je obdelala tovarna Ivo Lola Ribar in guštanjka železarna.

Tudi sami znamo izdelovati – bolje in hitreje

Madžarska je imela že dogotovljen specialni elektropogonski stroj za jeseniško valjarno. Ker nam ga ni hotela dobaviti, je z dragoceno pomočjo Rade Končarjevega kolektiva uspelo preprečiti zastoj del. Pod vodstvom univ. prof. Dolence so v Zagrebu ta stroj izdelali avsenarijsko. Madžarska je prav tako nabavljala dobavo kompletnih načrtov in strojnih naprav za veliko potisno peč.

Ker tega do junija letos ni dobavila, je tehnični biro železarne Jesenice pod vodstvom tov. ing. Kavčiča zrisal in konstruiral v dveh mesecih takšno peč. Njena konstrukcija je svojevrsna in popolnoma nova ter je upoštevala konstruktivski biro mnoge novatorske in racionalizatorske predloge članov jeseniškega kolektiva. — V nadaljnjih dveh mesecih so peč sezidali in montirali. Tudi tu je zaslug najboljših delavcev, da so dosegli nov rekord v metalurški stroki, ki je doslej za tako obsežna dela rabila najmanj 6 mesecev. Pri montaži peč se je odlikoval brigadir Ambrožič, v tako kratkem času pa jo je sezidala brigada Tomaža Petra izključno iz ognje-vzdržnega materiala jeseniške opekarne.

Z večmesečno zamudo je prispel letos spomladi tudi velik pogonski motor, ki naj bi ga montirali italijanski strokovnjaki. Ker pa bi bili z montažo gotovi šele spomladi 1950. leta, bi šele takrat nova valjarna lahko pričela obratovati. Na polletno zamudo niso mogli pristati. »Rade Končarjevi« monterji in strokovnjaki so zato nadomestili italijanske strokovnjake, delo opravili prav tako dobro in celo 6 mesecev prej!

Mehanizacija najboljši pomočnik valjarjev

Za izvedbo vseh teh del so bili postavljeni roki, ki jih je poznal vsak član brigade, ki je delo prevzela. Partijski in sindikalni aktiv železarne je vedel za težke in velike proizvodne naloge in pripomogel, da je vsak obrat, vsak sindikalni pododbor in vsak posameznik vložil vse sile v izpolnjevanje velikih in odgovornih nalog — in jih tudi pravočasno in najbolje izvršil.

Delavci stare valjarne težko pričakujejo, da bo stekla nova težka valjarna. In razumljivo. Nova proga je grajena po najsoodobnejših principih in je močno mehanizirana. Valjarni ne bo treba ob novih pečeh opravljati niti petine sedanjega dela. Tu ne bo ne plinov, ne vročine, ne težkih del. Delo delavčevih rok bodo zamenjali stroji, avtomati in pogonska sila, valjarji pa bodo le njihovi gospodarji, ki jih bodo nadzirali.

Na dan republike bodo ob novih strojih pričeli delati valjarji, ki so vse preteklo leto teoretično spoznavali njihovo delovanje.

Valjarna v malem — darilo za maršala Tita

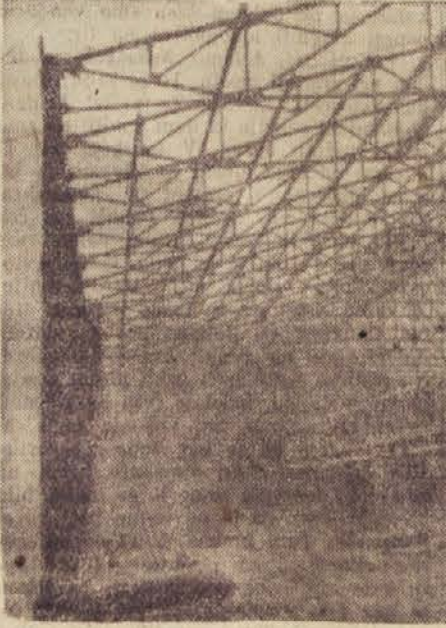
V metalurško industrijski šoli na Jesenicah so v preteklih mesecih delali enako vneto kot na Javorniku. Do 29. novembra bodo zgotovili precizno izdelano valjarno v malem (v razmerju 1:20), ki bo prikazala obratovanje težke proge. Učenci te šole so ob izdelovanju modela do podrobnosti spoznali obratovanje posameznih strojnih naprav. Njihovo delo je vodil inštruktor Strajnik po nasvetih vodstva delavnice. Koliko dela je vloženo v model valjarne pove to, da ga je izdelovalo povprečno 5 učencev 3 mesece, 17-letna Sira Andrej in Kodrič Ivan, učenca III. letnika, sta se pri tem delu najbolj usposobila.

Ta model valjarne bo darilo industrijsko metalurške šole maršalu Titu ob pričetku obratovanja nove valjarne.

40.000 m³ IZKOPA

Z roko v roki z železarno se je boril Gradisov kolektiv.

Povsod, kjer ustvarjamo kakšen nov važen objekt naše petletke, so z uspehi tesno povezani tudi naši gradbeni delavci, zidarji, tesarji, gradbeni strokovnjaki. Delovnemu kolektivu jeseniške železarne je pomagal z vso vztrajnostjo ustvarjati novo valjarno kolektiv Gradisa, ki je tekmoval z železarno, kdo bo svojo nalogo čim bolj izvedel. Človek bi se pred letom težko verjel, da bodo kdaj na mestu, kjer stoji danes nova valjarna in generatorska dvorana, zrasli tako veliki objekti. Gradisov delovni kolektiv se ni ustrašil težav. Pravočasno je iztrgal gradbeni prostor hribu, ki se je pred 150 leti tu posul, razširil temelje stavbišča tam, kjer so lani še stali stari objekti železarne, kjer so bili parki in nasadi bivšega direktorja KIDA — ki tu ni nikomur dovolil vstopa — zavaroval pobočje hriba in prestavil poti in ceste. 40.000 kubičnih metrov odkopa,

(Foto Smolej)

ZELEZNA KONSTRUKCIJA 240 m DOLGE DVORANE NOVE VALJARNE DEBELE PLOČEVINE NA SLOVENSKEM JAVORNIKU

800 metrov 6–7 metrov globokih kanalov, od teh 160 metrov rovskih kanalov, 6000 kub. metrov betona, 800 lukenj za sidrne vijake — to je le osnovno delo, ki ga je Gradis poleg številnih večjih in manjših drugih del tu opravil.

Tudi tu so do nedavna še neznana imena minerjev, betonarjev, žerjavovodje, strojnika, danes vzor požrtvovalnosti in vztrajanja na fronti dela, dokler ni izvojevana delovna zmaga.

Iznajdljivost, visoka storilnost, borba za izpolnitev rokov — odlike Gradisovega kolektiva

Izkopna dela so morali dogotoviti v enem mesecu. To je bil trdo postavljen rok. Minerske brigade Ličanov Stipeta Mesič, Mata Vukovića, Toma Borića in Marka Borića so vedele za ta kratek rok — in svoje delo pravočasno opravile. Če je bilo potrebno, so vztrajale na delu tudi po 16 ur, v osmih urah pa opravile delo 12, 16 in celo 20 ur. S 160, 180 in tudi 260 odstotnim preseganjem norm so bila odkopna dela gotova prej kot v enem mesecu.

Primanjkovalo je gramoza. Iz Mojstrane so na prodišče v Belci v 20 dneh speljali tir, buldožer pa ga je vedno dovolj nakopičil. Peskarska brigada »Živka Mata« ga je vsak drug dan pripeljala na gradbišče 120 kub. metrov in pri tem dosegala 160 do 200% norme.

29. septembra je železokrivska brigada Rihtar Martina napovedala tekmovanje vsem brigadam v preseganju norm, kvaliteti dela, prihranku časa in materiala, delovni disciplini in utrditvi brigad. Dvomesečno tekmovanje je delo še

Junak socialistične domovine

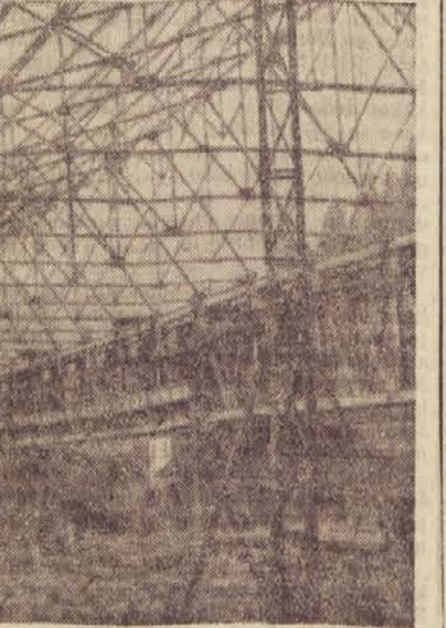
NOVATOR FRANC PRETNAR – SAMOUK – STROKOVNJAK

1945. leta v mehanični delavnici železarne Jesenice. Na stotine raznolikih del se je nakopičilo v tesnih prostorih; obnova je zahtevala uro za uro več proizvodov železarne, da je kar najhitreje izginjala sled vojne. Med mehaniki, strugarji, monterji je pomagal tu z nasveti, tam s pomočjo tovariš Franc Pretnar. Najraje pa je poprijel tam, kjer je kakršna koli tehtnica bila potrebna popravila. — Z analitične tehtnice je nekega dne težko razbral, kje se je ustavil kazalec. Porodila se mu je misel, da bi mogel prenesti na oko povečano številčno kazalo. To seveda na optičen način.

Na vseh skladiščih železarne se je dan za dnem kopičilo staro železo, med njim okupatorjevi tanki, ki so imeli zorna okna zaščiteni s svinčnim steklom. Tovariš Pretnar, ki se je ob ureničevanju svoje prve ideje vse pogostje vračal v knjižnico svojega očeta-profesorja v Kamno gorico, je iz njegovih leksikonov že razbral, da je svinčeno steklo surovina za optične leče in prizme. Na grobišču tankov je zbiral svinčeno steklo in imel osnoven, najpotrebnejši material za svoje vedno nemo porajajoče se misli. Težko in zamudno je zbrusil iz črepij prve leče, a ko je ujel vanje in videl lepo lomljene žarke, je vedel, da je na poti ureničevanja svojih zamisli.

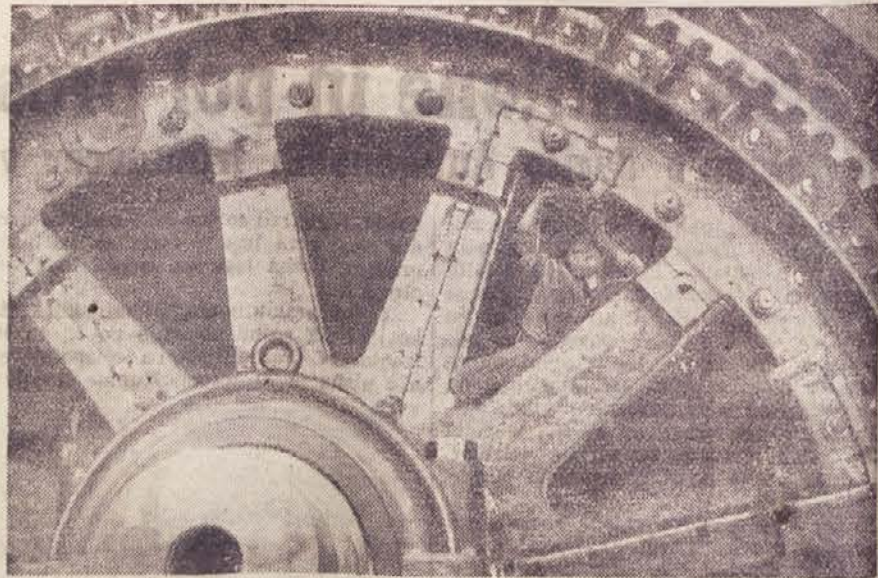
»Leča je srce in duša optičnih aparatov,« pripoveduje danes ob svojih prepleh instrumentih, »ker sem pričel proučevati lečo, lomljenje žarkov skozi tri, štiri, pet leč, sem lahko uspel.«

Mikroskop je tovariš Pretnar poznal le iz leksikona. Železel si ga je in ga naredil. Najprej šolskega, s katerim je kremenčeve alge povečal stokrat, pozneje še popolnejšega za avstopedestekratno povečavo. Če se je hotel odpočiti od dela, je kanil na steklo kapljo vode iz vaze z rožami in opazoval mikroorganizme, spet drugič perutnico muhe, noge pajka. Ker je delal po večerih, je mikroskop opremil še s svetilko, — ves aparat je bil skladen in lep oblik, kot da je pro-

(Foto Smolej)

ZELEZNA KONSTRUKCIJA 240 m DOLGE DVORANE NOVE VALJARNE DEBELE PLOČEVINE NA SLOVENSKEM JAVORNIKU

(Foto Smolej)

DEL ROTORJA MOTORJA, KI BO POGANJAL NOVO VALJARNO

poživilo. Pobudnik tekmovanja ima vse izgleda, da bo 29. novembra spet dobil prehodno zastavico.

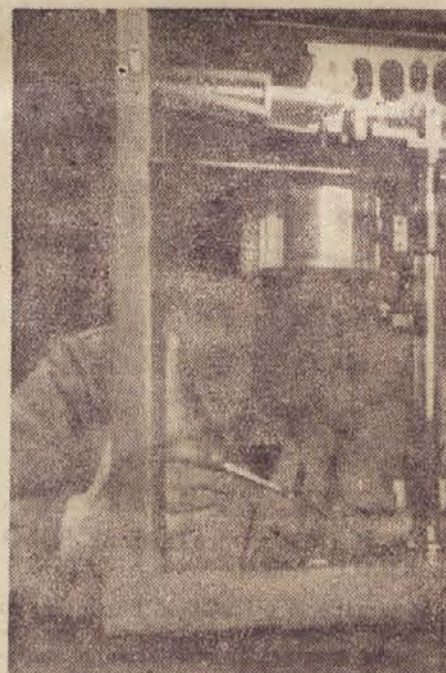
Brigadirji, ki se na tehničnih konferencah seznanijo s problemi napredovanja del, so se obvezali, da bodo pravočasno dogotovili kanalizacijo pod tlačnim rovom in betonirali dimniške temelje. — Betonska in tesarska brigada Kojane Antona in Fišer Ernesta sta norme presežala do 160%. Vedno sta pravočasno dogotovili opaže in betoniranje. Če je bilo potrebno, sta delali hkrati na več mestih.

Mešalec betona pa je večkrat obstal. Popravila so jim jemala dragocen čas, ki je pomenil zastoj del. Odkar pa je strojnik Zrim Viljem pričel z njim delati, ni bilo okvar in zastojev. Pri betoniranju velike plošče se je vendarle bal, da bi mogel mešalec spet obstati. Dela ni zapustil 42 ur — dokler ni bilo betoniranje končano in bi okvara stroja ne mogla več toliko škodovati kot prej. Žerjav je prenašal beton. A žerjavist Bodeman bi moral ustaviti žerjav, če bi

zapustil delo. Zato je tudi Bodemanov nepretrgani delovnik tokrat trajal 42 ur.

Kot mnogim gradbiščem je tudi temu Gradisovemu kolektivu dobrodošla pomoč frontnih brigad. Brigada »Otona Zupančič« se je trudila, da je dosegala norme. Za njo pa je prišla brigada »Francela Prešerna«, ki je norme celo do 46 odstotkov presežala. Kadar je napredek del zahteval njihovo pomoč še po osemurnem delovnem času, so brigadirji prostovoljno ostajali na delu še čez svoj delavnik.

Pričetek obratovanja nove valjarne pomeni zato tudi za ta Gradisov kolektiv veliko delovno zmago. Ta delovna zmaga jim bo v spodbudo, da bodo z istim delovnim elanom pohiteli z gradnjo še novih objektov, ki nam bodo dajali vse več železa, jekla in izdelkov naše težke industrije. Močna težka industrija pa pomeni nove stroje, nove ladje, nove tovarniške naprave, pomeni pa tudi bolj bogata polja in s tem več kruha in lepše življenje.

rat za kontrolo navojev je po lastnih zamislih naredil Pretnar prav pred letom. Medtem so za njegove izume zvedeli že razni centralni inštituti. Delegati agronomske fakultete so prišli k njemu s svojo težavo: zrna nikakor niso mogli natančno zmerniti. Z mikrometrom so zrno preveč ali premalo stisnili — in merjenje ni bilo več natančno. Po principu aparata za kontrolo navojev vijakov je tovariš Pretnar izdelal projektor za merjenje zrna. Na elegantnem stojalu je pritržil stekleno mizico, na katero položil zrno. S prozornim merilcem tu z lahkoto ugotovi do stotinke milimetra natančno velikost zrna. S tem aparatom lahko tudi opazuje, kako zrno kali.

V tovarni je izdelal optično tehtnico, kjer kot s filmskega traku razberejo težo velikih tovorov, po istem principu pa je doma izdelal analitiško optično tehtnico, ki koristno služi kmetijskemu znanstvenemu zavodu.

»Želim, da naša tehnika stalno napreduje. Srečen bom, ko bomo one iz inozemstva prehiteli.«

Nedvomno bi se na Pretnarjevi analitski tehtnici za eno milijoninko grama že lahko tudi inozemci kaj naučili. Praktično milijoninke grama skorajda ne moremo tehtati. Je to morda teža mikroorganizma, ki plava v vodi ali le pod mikroskopom viden živi v zraku? Pretnar je proizvedel to tehtnico, ker ni hotel, da bi zaostajali za Sovjeti, ki so pisali kot o edinstvenem izumu, ko so naredili tehtnico za tehtanje polovice težjih »tovorov«. — Iz ozke stare mehanične delavnice v železarni se je medtem preselil v lepo urejeno novo delavnico tehtnice.

Plavži, valjarne, livarne, tehtažo surovino in polizdelke. Od tehtnic za milijoninke grama je prešel tu na izdelovanje tehtnic za 100.000 kg tovore koksa, železne rude, surovega železa. Pred vojno je železarna dobila za okrog polmilion dinarjev komplicirano napravo za tehtanje rudnin za plavž. Mnogo bolj kot ta naprava služi danes železarni Jesenice, od 29. novembra dalje pa tudi železarni v Sisku, Lečeca tehtnica, Pretnarjev izum.

Od mikroskopov in tehtnic je prešel nedavno k odkrivanju »skrivnosti« teleskopa. V kratkem času je naredil 1-m dolga šolski teleskop, s katerim 210 krat poveča Triglav, na katerega ima z okna svojega stanovanja lep razgled in opazuje vzpon hribolazcev.

Vsak nov uspeh je tovariš Pretnarju spodbuda za nadaljnje delo, prisetek poti k še večjim uspehom. Šolski teleskop mu je le vzorec velikega

zrcalnega teleskopa. Ta teleskop bo opremil z najpreciznejši napravami, ki so potrebne za znanstveno raziskovanje vsemirja. Ta teleskop, ki bo dolg tri metre, bo tisočkrat povečal; objektiv s 350 mm premera, ki tehta 12 kg, je izbrusil doma na zelo primitivnem stroju v treh mesecih. Cev teleskopa bo montirana na stojalu, ki bo opremljen s polarno osjo, da bo lahko spremljala premik nebesnih teles. V jasni noči bo pomeril cev daljnogleda v prostor, kjer ni nobene zvezde, odprl bo zaklopko fotokamere, pritrjene na okular in bo pustil ves mehanizem v pogonu več ur. Plošča v fotokameri bo ujela zvezdo, katere s prostim očesom ni opazil.

Za bodočo ima še mnogo velikih načrtov: namerava izdelati mali tip rentgenskega aparata in mali kinoprojektor za v kovček. Narisan ima osnutek helioskopa, to je priprave za gledanje v sonce brez zatemnitve; zamislil si je izdelavo priprave za plastično gledanje, Koronograf pa bo priprava, s katero bo napravil umetni sončni mrk, da bo mogel opazovati korone, to je eksplozije plinov na soncu. Ko bo izdelal teleskope, ima namen urediti v bližini Radovljice ali Bleda majhen astronomski observatorij.

Ko danes jeseniška železarna prikazuje na veliki razstavi uspehe svojega dela, razstavlja tudi tovariš Pretnar svoje aparate. Poleg njih so razstavljene črepije steklenice, kosti — videz nerabnega železa in jekla; — to bodo pod njegovimi spretnimi rokami prav kmalu postale nove leče in prizme, konveksna zrcala, ohlajna tehtnica in magnetne igle.

K njegovim dosedanjim uspehom mu danes, na naš veliki praznik, iskreno čestitamo, v bodočem delu pa želimo še veliko uspehov!

Ob II. kongresu Ljudske prosvete bo v Sloveniji 400 ljudskoprosvetnih društev

Za razmah ljudske kulture so nastali z osvoboditvijo bistveno novi pogoji. Dočim so vse prejšnje oblasti zavirale vsakršno dosledno in širše napredno gibanje in kulturno delo, si je naša ljudska oblast stavila za eno od svojih osnovnih nalog kulturni dvig množic. Bivšim slovenskim meščanskim in »kmečkim« strankam so bile prosvetne organizacije orod-

skoraj do poslednjega slovenskega nase-lja: od Režije do Monoštra, od belokranjskih vasic pa do Zilje. Za izvajanje in prirejanje kulturnih prireditev so pokazali delavci in kmetje tolikšno zanimanje kakor še nikoli dotlej.

Organizacijo ljudskoprosvetnega življenja so v teh mesecih prevzeli zlasti okrožni ljudskoprosvetni sveti, ki so or-

kulturnih delavcev; načrtno delo po načrtih, sprejetih na občnih zborih; organizacija po sekcijah; povezanost v okrajno, oblastno in republiško zvezo ljudskoprosvetnih društev, ki jih vodijo na okrajnih seščinah, na oblastnih plenirih in na kongresu Ljudske prosvete iz delegatov osnovnih organizacij voljeni odbori.

Število ljudskoprosvetnih društev v začetku letošnjega leta je bilo še precej nizko. Razen okrog 10 mladinskih in nekaj desetindikalnih kulturnoumetniških društev v industrijskih in upravnih središčih sicer društev skoraj še ni bilo. Vrsta novih društev, zlasti na vasi, je bila ustanovljena šele letos, največ zadnje mesece v pripravah na II. kongres, ki bo zboroval sredi januarja 1950. Društva, ki so že ustanovljena in ki bodo do kongresa še ustanovljena, bo nedvomno več ko 400. Prejšnja in nova društva ter ljudskoprosvetni aktivci, koder še ni društev, so večinoma že oktobra na občnih zborih in na predkongresnih volivnih sestankih izbrali delegate za okrajne skupščine, ki so že skoraj vse zborovale, večinoma v minulih tednih.

V večini okrajev so bili ob tej priliki prvič dani pregledi razvoja ljudskoprosvetnega dela. Sprejeti so bili načrti za delo v prihodnjem letu. Skupščine so predlagale izvršnemu odboru Ljudske prosvete, v nekaterih primerih po prav zanimivih utemeljitvah in prigovorih, društva za sprejem v republiško zvezo, ki jo Ljudska prosveta Slovenije prav za prav že zdaj predstavlja. Vreti še ne dovolj utrjenih društev so nekatere okrajne skupščine odklonile priporočilo za sprejem v republiško zvezo s pripombami, naj se organizacijsko učvrstijo, naj pokažejo večjo delavnost. V večini okrajev so bili tokrat prvič izvoljeni okrajni (rajski) odbori Ljudske prosvete s 30 do 50 člani. (Le nekateri okraji so to storili že na prejšnjih zborovanjih.) Okrajni odbori Ljudske prosvete so iz svoje srede izvolili do 15članske izvršne odbore s 5članskimi tajništvi, okrajne skupščine pa delegate za oblastne plenirne in nad 600 delegatov za II. kongres. Oblastni plenirni bodo prvič zborovali prihodnji mesec. Izvolili bodo do 15članske izvršne odbore s 5članskimi tajništvi, obravnavali pa predvsem vlogo in neposredne naloge oblastnih odborov Ljudske prosvete za nadaljnji razširitev in poglobljanje ljudskoprosvetne dejavnosti.

Občni zbori, volivni sestanki, okrajne skupščine — vsa ta zborovanja so pokazala očiten porast zanimanja za množič-

Folklorne skupine oživljajo narodne ples

je za vzgojo v zaviralnem smislu, Partija pa daje pobudo in pomoč za širok razmah in poglobitev ljudske kulture. Vse frontne organizacije prav za prav širijo, organizirajo in tudi vršijo prosvetno delo. Ni večjih frontnih in mladinskih akcij brez kulturnih nastopov, brez predavanj in podobno številni sestanki doprinesejo k širjenju naprednih misli in napredne organizacije dela. Napredno organizirano delo, industrializacija naše dežele, razvoj kmetijskega združništva zahtevajo splošen dvig izobrazbe, zahtevajo, da je časopisje, da so knjige dostopne slehernemu človeku, zahtevajo večje število vzgojnih in poučnih predavanj, zahtevajo iz dneva v dan novih tečajev, zahtevajo iz leta v leto širjenje in poglobljanje prejšnje leto, prejšnje mesece pridobljenega znanja.

Po vojni je silno poraslo zanimanje za kulturne prireditve. Gledališke in druge dvorane so postale pretesne. Zanimanje za petje, igranje, za glasbo, za ljudske ples, za lutkovne predstave in podobno se širi iz leta v leto. Širi se iz mest in središč do zaselkov, ki so daleč stran od prometa. Kljub povečani zaposlenosti zaradi naporega dela za izvršitev plana, kljub številnim množičnim akcijam za izvršitev prekoplanskih nalog (prostovoljno delo) narašča tudi število igralcev, pevcev in sploh izvajalcev amaterskih umetniških programov.

Veemu temu novemu in obsejnu kulturnemu življenju delovnih ljudi je bilo treba najti tudi ustrezno organizacijsko obliko, ki bi družila že tradicionalne oblike društev z novimi potrebami in z našim sistemom družbenih in političnih organizacij. 1945. leta obnovljati stara, predvojna društva, bi pomenilo neracionalno očuvati iz preteklosti marsikaj nazadnjaškega. Podobno kakor v državni upravi je bilo borbeno in napredno preprečiti obnovo ne le kompromitiranih, ampak tudi drugih društev, v kolikor se zares niso odlikovala z neprekinjeno in častno borbeno kulturno dejavnostjo. Odpraviti je bilo treba tudi nič kaj kulturne težnje »ferajnarstva«, to je bolj ali manj gostilniške navade društev, omejenih na ozke in več ali manj le zabavi služboče krožke pevcev, igralcev in podobnih.

Nova organizacija ljudskoprosvetnega življenja je rasla z rasto Fronte in njenih množičnih organizacij. Leta 1945, v poletju in jeseni po osvoboditvi, je bilo delo ljudskoprosvetnih skupin usmerjeno predvsem na prirejanje mitingov, prireditelj bolj ali manj po vzoru partizanskih mitingov. Ti mitingi so bili izraz veselja

Uspešno se razvijajo tudi lutkovna gledališča, ki razveseljujejo in vzgajajo naše pionirje

vodstva ljudskoprosvetne dejavnosti svojih krajev in okrajev, je moglo biti le začasno, le prehodnega značaja. Ljudskoprosvetni sveti so se pokazali kot prešibka, premalo zanesljiva vodstva: v krajevnem, pa tudi v okrajnem merilu. Povečanemu interesu gledalcev in poslušalcev ljudskoprosvetnih prireditev, potrebi po načrtnem delu, po poglobljanju, po sistematičnem uravnavanju kulturnega dvigovanja sindikalnih kolektivov, potrebi po političnem in kulturnem izobraževanju vasi, potrebi po čvrstem vodstvu notranjega življenja v amaterskih skupinah, potrebi po uravnavanju odnosov med umetniškimi družinami posameznih množičnih organizacij, potrebi po dvigu kvalitete, ki je je možno doseči samo v močnih in vsakem pogledu smiselno organiziranih društvih, potrebi, da nekdo stalno odgovarja za gospodarsko in denarno stran dejavnosti ljudskoprosvetnih aktivov — postavljeni in čisto slabo poznani in pomankljivo izbrani ljudskoprosvetni sveti niso bili kos. Zato smo po prvem kongresu začeli postopoma ustanavljati ljudskoprosvetna društva: najprej sindikalna in mladinska kulturnoumetniška društva, nato pa, v krajih, kjer večina prebivalstva ni vključena v sindikalne podružnice, izobraževalno-umetniška društva. Težišče dela sindikalnih in mladinskih društev je amatersko umetniško prizadevanje, kulturna vzgoja, ker je izobraževanje v glavnem še itak naloga sindikalnih podružnic v celoti, vaska izobraževalno-umetniška društva pa naj v času prehajanja vasi v združništvo opravljajo tudi važno politično-vzgojno nalogo, da na pr. s poučevanjem in z razpravljanjem in izobraževalnih tečajih pridobivajo vaščane za novo organizacijo dela v kmetijski proizvodnji, za urejeno sodelovanje kmečkega prebivalstva s prebivalstvom industrijskih in upravnih središč.

Bistvene značilnosti ljudskoprosvetnih društev v meatih in po vaseh so sledeče: prostovoljno in aktivno podporno članstvo, na letnih občnih zborih voljeni odbori, sestavljeni iz vidnih političnih in

POL MILIJONA KNJIG V NAŠIH LJUDSKIH KNJIZNICAH

V Sloveniji je mreža ljudskih knjižnic zadovoljiva. Vsak KLO ima svojo, čeprav majhno knjižnico. Tako imajo knjižnice tudi mnogi kraji, kjer jih včasih ni bilo. S tako široko razporedeno mrežo ljudskih knjižnic je omogočeno večini delovnega ljudstva široko izobraževanje. Danes imamo v Sloveniji 637 ljudskih knjižnic s približno pol milijona knjig.

V večini ljudskih knjižnic pa je knjig še premalo. Okupator je breobzirno uničeval slovenske knjige, ki v mnogih krajih še niso nadomeščene. Slabo so skrbeli za izpolnitev knjižnic KLO na vasi, mnogo pa je bilo prizadevnosti in tudi uspehov s strani množičnih organizacij.

Ljubljana je bila med osvoboditvijo voje-gleda uničena knjig najmanj prizadeta. V 11 ljubljanskih ljudskih knjižnicah je danes približno 100.000 knjig, dočim jih je v vseh ostalih v Sloveniji približno 400.000. Mestna ljudska knjižnica v Celju, ki je ena izmed prvih v Sloveniji, je začela takoj po osvoboditvi zbirati in nabavljati knjige, in jih ima približno 7 tisoč. V Mariboru, kjer je bilo v prvih

na razpolago 5 milijonov dinarjev. Približno 1.100 vaških knjižnic pa dobiva le nestalne dohodke. Večinoma se te knjižnice vzdržujejo z izposojalninami, z zbirkami knjig, ki jih razpošilja IO LPS, vse to pa je le majhna pomoč. Nujno je, da bodo ljudske knjižnice dotirane iz proračunov krajevnih ljudskih odborov.

Za razvoj knjižničarstva je važno, da bodo knjižnice vodili razgledni, za dvig knjižnice vneti knjižničarji. Okoli 500 ljudskih knjižnic vodijo sedaj učitelji, tudi nekatere sindikalne knjižnice imajo že dokaj razgledane knjižničarje. Tako je približno 300 vaških in sindikalnih knjižničarjev opravilo tritedenski knjižničarski tečaj, ostale pa bo treba še vzgojiti. Doselej se je izbirni knjižničarjev posvetila premajhna skrb. Okrajni pošiljajo včasih na tečaje ljudi, ki nimajo pravega veselja do tega dela. Kaj pa lahko dober preprost knjižničar napravi naj pokaže tale primer: v trebanjskem okraju je vasi Vrh, ki leži oddaljena in osamljena v dolenskih hribih. Vasi je približno 30 hiš. V letu 1948 je okraj organiziral kraj-

Naše ljudske knjižnice so dobro obiskane, kjer so jih znali dobro organizirati

letih po osvoboditvi premalo storjenega za nabavo knjig pa je sedaj v 83 mestnih in sindikalnih knjižnicah 21.000 knjig. Stalni nabavi knjig v vseh knjižnicah je treba posvetiti odslej največjo pažnjo, predvsem pa se bo moralo skrbeti za knjižnice v okrajnih središčih, kjer le redko štejejo do 2000 knjig. Nujno je, da ima okrajna knjižnica vse knjige, ki jih prinaša jugoslovanski knjižni trg, vse naše brošure, revije in časopise. Potrebe po knjigi naraščajo. Število bralcev, ki povprašujejo po knjigah za svojo politično izgradnjo in svoj strokovni dvig, je vsak dan večje. Te okrajne knjižnice se bodo razvile iz dosedanjih mestnih. Okrajna knjižnica ne bo skrbela samo za zadovoljitev bralcev v sedežu okraja, ampak bo morala pomagati z izposojajo knjig tudi vaškim knjižnicam. V okrajnih knjižnicah bodo ljudski knjižničarji iz vasi dobivali vso strokovno pomoč. Kako je treba pobuditi z ustanavljanjem okrajnih, mestnih, rajonskih knjižnic, prča med drugimi tudi primer z ustanovitvijo knjižnice KUD J. Hermanko v Mariboru, ki ima funkcijo okrajne knjižnice. Ko so ustanovitelji v začetku letošnjega leta pričeli zbirati knjige za knjižnico, ni bilo možno v nobeni slovenski knjigarni dobiti nekaterih knjig, ki so izšle v letih 1945, 1946, ker so že razprodane. Kako težko je z nabavo knjig iz 1947 in 1948 leta, so občutili tudi okraji, ki so pred nedavnimi ustanovili okrajne knjižnice, n. pr. v Grosupljem in v Ptuj. Skrajni čas je, da čim načrtnije usmerimo knjige v knjižnice, kjer morajo biti v dovoljnem številu na razpolago. Nujno je tudi, da vodijo okrajne knjižnice strokovno usposobljeni knjižničarji.

Kako pomembne so ob knjižnicah tudi čitalnice, dokazuje čitalnica v Mariboru in Celju. Čitalnice nudijo bralcem tih in lep prostor, kjer se lahko poglobljajo v čtivo, prav tako pa se v čitalnicah razvija drugo kulturno življenje: literarni večeri, diskusije z bralci, glasbeni večeri in podobno. Tako sta čitalnici v Mariboru in Celju vselej polni in priljubljeno mesto za počitek po napornem delu.

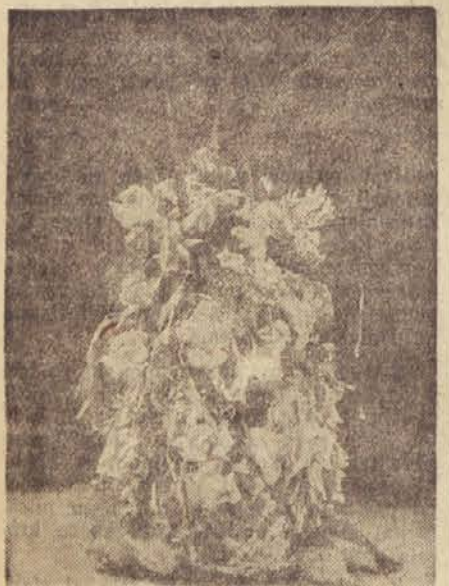
Vzdrževanje ljudskih knjižnic ni zadovoljivo. Knjižnice v Ljubljani, Celju, Mariboru so v proračunih MLO, prav tako so nekateri okraji stavili v svoje proračune zneske za vzdrževanje okrajnih ljudskih knjižnic, dobro so oskrbovane sindikalne knjižnice, ki jih je približno 500, saj je bilo za njihovo vzdrževanje

šir tridnevni knjižničarski tečaj, katerega se je udeležila tudi mladinka v Vrha. To-varišica je takoj doma osnovala knjižnico. Iz raznih virov je zbrala toliko denarja, da je nabavila 30 knjig in nato dosegla, da so vsi odrasli vaščani prebrali teh 30 knjig. Poskrbel je za nadaljnjo nabavo knjig tako, da danes šteje knjižnica že 118 knjig, katere so vaščani povečini že prebrali. O vsaki knjigi, ki jo prejme, obvesti vse vaščane. Največji uspeh te knjižnice je v tem, da danes 25 vaščanov želi imeti izobraževalni tečaj, dasi v kraju nimajo šole. Tečaj bodo organizirali. Nedvomno je takih prizadevnih knjižničarjev še več.

Med vidnimi in vodilnimi knjižnicami je treba omeniti knjižnice v Celju, ki so v zadnjih dveh letih dosegle velike uspehe v dvigu okusa bralcev. Delavska knjižnica v Ljubljani ima najboljši pregled po katerih pisateljih bralci najbolj segajo. Sentiakobska, sedanja Mestna knjižnica je ena najstarejših in najbolj bogato založenih knjižnic v Sloveniji. Povprečno izposodi dnevno nad 1000 knjig. Za ljubljanske pionirje skrbi pionirska knjižnica, ki mesečno izposodi okrog 5000 knjig od teh 2.200 pionirjem. Število bralcev pa stalno narašča. Bralce pridobiva vodstvo ustno in s časopisno propagando. Pionirje privabljajo literarni večeri, na katerih berejo svoja dela naši vidni pisatelji. Na teh literarnih večerih pionirski z raznimi vprašanji živahno sodelujejo. Takih pionirskih knjižnic in čitalnic je treba še več. Delavska knjižnica v Ljubljani, mestna celjska knjižnica in knjižnica J. Hermanka so pomembne tudi zaradi tega, ker so istočasno vzgojiteljice novih knjižničarjev. V teh knjižnicah se namreč usposablja knjižničarji-zacetniki za svoje tehnično in vzgojno delo v domači knjižnici.

Vezava knjig, ki so doslej prilajale na knjižni trg, ni bila zadovoljiva; knjige so bile vezane s slabim materialom. Posledica take vezave se kaže v tem, da te knjige ne zdrže več kot deset izposoj, de-belejš mladinske knjige pa samo sedem do osem. Dosedanji razgovori z založbami, z Direkcijo grafične industrije in knjigovezi, pa so prinesli zagotovilo, da bodo v letu 1950 knjige za ljudske knjižnice vezane kar najbolj trpežno, celo v platno. Po 1500 jih bo pridržanih za ljudske knjižnice. S tem bo zagotovljeno, da knjižne zaloge knjižnic ne bodo takorekč sproti propadale.

R. M.

Ljudska umetnost v Prekmurju: pozvačinovo pokrivalo iz ženitovanjskih običajev

zaradi osvoboditve, veselja, da je končana vojna, kvalitetno pa na splošno niso dosegali partizanskih — iz enostavnega razloga, ker so partizanske mitinge prirejale izbrane in izrazito napredne, borbene kulturnoumetniške skupine, mitinge povojnih mesecev pa marsikje dosti manj prekaljeni in glede izvajanja manj kvalitetni izvajalci in prireditelji. Kulturni zgodovinar pa vendar ne bo mogel mimo ugotovitve, da se je to leto značaj partizanskih mitingov razširil v prireditve

Igralske družine pogosto uprizarjajo Borove »Raztrgance«

Na čast Dneva republike

otvarjajo fizikturniki dva domova

Ribniška koča — nova planinska in zimskošportna postojanka na Pohorju

Po vztrajnem in požrtvovalnem delu varja mariborskega PDS 30. novembra v počastitev Praznika republike Ribniško kočo — novo veliko sodobno planinsko in zimskošportno postojanko na zapadnem pobočju Pohorja v višini 1530 m. Ze pred tremi leti so mariborski pla-

nici in Josipdola pomagali s poseko in postavljanjem drog, sam električar Benko Ciril pa je prispeval 248 prostovoljnih ur. Med najzastojnejše prostovoljce so se uvrstili: ing. Drogenik, ki je napravil vse načrte in vodil vse stavbna dela, tov. Jelenc je organiziral dobavo materiala in gradbeni dela. Njima eta največ pomagala tov. Degen in tov. Verstovšek. Za vse te tovariše in še celo dolgo vrsto drugih vnetih planincev pa ni pretirano, če povemo, da so žrtvovali za obnovo koče skoraj vsako soboto in nedeljo in nimalo je takih, ki so dali tudi svoje letne dopuste.

Koča ima sedaj v 10 sobah 60 skupnih ležišč in postelj, z naknadno ureditvijo podstrešja in kletskih prostorov pa bo lahko sprejela tudi do 90 ljudi. Vsa notranjost je okusno in najsoodobnejše urejena: napeljana je električna razsvetljava ter topla in mrzla voda. Velika jedilnica lahko sprejme 70 ljudi. Stene so obite z lesom, krasijo pa jih umetniške fotografije znanih mariborskih fotoamaterjev tov. Cizla, Hribarja in Kovačiča. Ljudski umetnik tov. Borut Hribar je za kočo izdelal iz mavca tudi lik maršala Tita ter sam napravil lepo peč, poslikano z narodnimi motivi. Za vedro razpoloženje bo skrbel radio, ki ga je društvo dobilo od PDS.

Postojanka ima izvrstno lego, saj so krog in krog, na zapadnih pobočjih Pohorja idealni smučski tereni, kjer so večidel zime najugodnejše snežne razmere. S to kočo bo vsakek omogočen širši

razmah smučarskega športa, katerega je v nemajhnini meri zaviralo pomanjkanje postojank. Ugodne so tudi prometne zveze. Od Maribora pelje železnica do Podvelke, od tam pa vozi avtobus do Ribnice na Pohorju, od koder je še 2 in četrt ure hoda.

Jutri bo otvoritev Doma Janeza Porenč

Danes bo v Kranjski gori v počastitev Dneva republike otvoritev nove turistične postojanke »Doma Janeza Porenč«, ki ga je na pogorišču bivšega Sokolskega doma — Petrova zgradila Smučarska zveza Slovenije. Dom nosi ime po olimpijskem telovadcu Janezu Porenču, ki je padel kot talec v Gramozni jami leta 1942. Dom bo služil predvsem raznim fizikturnim tečajem, bodisi poleti ali

pozimi. Na otvoritev, ki bo ob 11. uri, je Smučarska zveza Slovenije povabila zastopnike oblasti, množičnih in fizikturnih organizacij.

OBISK V KRANJSKI GORI IN PLANICI

PRI IZBRANIH SMUČARJIH in graditelju športnih objektov ing. Bloudku

Tovariši z Gorenjske so nam javili, da pri njih ne dežuje, temveč sneži. Ker smo na starih »gorenjskih« res zapazili sneg, nismo več dvomili v njih poročilo. Ze naslednje jutro smo se kljub močnemu naliivu odpravili na obisk k našim amužarjem-tečajnikom. Pričakovali smo, da bomo na sneg naletili že na Jesenicah. Toda to se ni zgodilo niti v Kranjski gori, kjer smo v hotelu Razor našli alpske smučarje, zbrane okoli za veliko sobano dokaj majhni peči, ki so zaskrbeno gledali skozi okna, da vidijo, kdaj se bo dež spremenil v sneg. Le nekaj smučark, Matevž Lukanc, Štefe in Mulej so bili nasmejani, saj jih drugače tudi le redkokdaj vidiš. Po obrazih in stiskanju rok smo čutili, da smo jim dobrodošli. Posadili so nas v sredo in nam živahno pripovedovali o prvih dneh tečaja, ki ga vodi Čop in trener Slavko Lukanc. Evo nekaj o njihovih vtisih iz začetnih dni tečaja.

Lukanc Matevž: »Čeprav je bil sneg moker in ga je bila le tenka plast, se je dalo voziti. Po daljšem presledku sem se na dilač počutil kakor prerojen. Čutil sem, da mi prehod iz pripravljane dobe v glavno sezono ne bo težak. Od tečaja mnogo pričakujem in sem vesel, da se je začel tako zgodaj. Če ne bo dovolj snega v nižjih, si ga bomo pa poiskali v višjih legah.

Lukanc Slavko: »Že prvi dan tečaja smo se povzpeli na Vitranc, kjer je sneg, ki je zapadel sredi novembra (v višjih legah 25 cm, v nižjih okoli 15 cm), bolj počasni kopnel. S Čopom sva imela težko nalogo, izbrati od 50 najboljših slovenskih smučarjev 20 alpskih vozačev, ki bi ostali v tem tečaju vrhunskih smučarjev. To po treh dnevih smučanja ni bila lahka stvar, kajti pred nama ni bilo samo vprašanje trenutno najboljših smučarjev, temveč tudi problem tistih, za katere lahko trdimo, da so si skoraj enaki. Tu smo se predvsem ozirali na naše mladince, ki v tehničnem znanju le malo zaostajajo od najboljših, pa imajo večjo možnost razvoja. Zato se ne smete čuditi, da je v tečaju tudi 16-letni Kliner iz javorniških hribov, ki širši športni javnosti ni poznan. Zapazili smo ga lani na zveznem tečaju na Črnom vrhu. Le malo starejši od njega so Dornik, Kunšič, Sevnčnik, Četina in Makovec. Prav tako, ker je bilo smučanje v mokrem snegu nekoliko težje, so postale drugače težko opazne razlike bolj očitne. To nam je olajšalo sestaviti rang lestvico naših tečajnikov.

Čop: »Te deževne dneve skušamo čimbolj izkoristiti za teoretično izpopolnitev tehnike alpskega smučanja. Če se snežne razmere ne bodo zboljšale, se bomo preselili na Vršč. Ze po prvih vožnjah smo uvedli strokovno kritiko, na kateri si odkrito povemo zapažene napake. Tudi filmi so nam važno učno sredstvo. Tečajnikom vrtim filme, ki prikazujejo mednarodne smučarske tekme v inozemstvu, pa tudi domača tekmovanja, tako da vidimo smučati sami sebe. Lepota naših gora pa daje tem filmom posebno pestrost.

Tovariši Čop, ki je tudi dober alpinist, je začel pripovedovati o naših planinah s tako ljubeznijo, da je razvnel tudi tovariše. Naši smučarji so veliki ljubitelji planin.

K nam je prisedel tovariš Emil Znidar, naš bivši smučarski reprezentant. Njemu je smučarska zveza poverila trening naših najboljših smučark. Ker razen treh, štirih alpskih smučark še nimamo tekmovalk mednarodne kvalitete, smo se zanimali, kakšni so izgledi za povečanje njih števila. »Če se povrnemo k tekmovanjem preteklega sezone, lahko trdim, da je samo Katnikovo, Lukancovo, Urbarjevo in Lojzko Pračkovovo pristevati v mednarodni razred. Letos se jim bodo lahko pridružile še Krista Čop, Jožica Krmelj, Mara Erman, Ahačičeva in še nekatere druge; seveda, če bodo pridno trenirale, se učile in tekmovale.« Je do dal tovariš Znidar. Istega mnenja so bili tudi ostali tovariši. Začela so se predavanja. Poslovili smo se od simpatičnih tečajnikov in se peljali v Planico.

V Planici je tudi lilo. Travniki ob progi (ob 40metrski skakalnici) so poplavljeni, voda je narasla do ceste.

Peljali smo se ob 120 metrov in 80 m skakalnici. Zopet smo jih občudovali in se spominjali velikih tekmovalcev v skokih. Prvi, na katerega smo naleteli v Domu, je bil njihov konstruktor ing. Stanko Bloudek. Z njim in na zveznem tečaju zbranimi skakalci smo se prirčno pozdravili. Vsi so se najprej zanimali za vreme v Ljubljani in nato, če je med potjo kje snežilo. Med pogovorom pa je le začel naletavati sneg tako na goste, da skozen nisi videl. Klancnika in Finžgarja smo prekinili v šahovski partiji, Mežika pa v študiju. Je letale jugoslovanske vojne letalstva. Zato se rad poglablja v študij aerodinamičnih sil, s katerimi mora smučar računati in jih poznati, posebno če hoče skakati na velikih Bloudkovih skakalnicah. Janko Mežik se letos, po večmesečnem zdravljenju, mnogo bolje počuti kakor preteklo sezono, ko ga je mučil hud revmatizem. Med tečajniki po številu prevladujejo mladinci, ki so se izkazali že lani. Poleg Gorenjcev je mnogo Ljubljanzanov, kakor Rogelj, Razboršek, Javornik, Zakolar in drugi. Junaka planiške skakalnice Polde se ni na tečaju. Tudi on ima opraviti z zdravstvi. Toda tovariši upajo, da ga bodo imeli čez teden ali dva v svoji sredi. Radi ga imajo, pa tudi pomagali jim bo pri treningu, dokler ne pride norveški trener. Tečajniki večkrat pritegnejo k teoretičnemu študiju tudi ing. Bloudka.

Po okusnem kosilu nam je ing. Bloudek dal vprašanje, kaj meni o gradnji velike skakalnice v Zapadni Nemčiji, ki naj bi omogočila skakalce Weilerju prekosti 120 metrske skok v Planici, odgovoril takole: »Klopperju, ki je skakal že na 120metrski skakalnici v Planici, skakalnice potemtakem ne bo težko zgraditi. Toda za doseg takih daljav so potrebne predvsem izkušnje s snegom, temperaturo, vetrom in drugimi elementi, ki lahko povzročijo nesrečo.« Napotili smo se k skakalnicam. Ob 80metrski graditov inženir je 30metrsko. V glavnem je gotova, le iztek ji mora s pomočjo buldožerja poglobiti. Tudi v Kranjski gori je popravil prej nepravilno zgrajeno skakalnico. V Planici imamo vse skakalnice, ki jih potrebuje skakalec za pravičen metodni trening: 25, 30, 50, 80 in 125 m. Rekel sem 125 m, most je namreč tovariš inženir za 7 m pomaknil nazaj (v diagonalni smeri navzgor), kar bo omogočilo daljše polete. Sploh je skakalnica pripravljena za trening kakor tudi za tekmovanja v amuških poletih, ki bodo v okviru Planiškega tedna.

Med 80 m in 120 m skakalnico deluje še tirnica (vzpenjača). To je naš rinož — je dejal tov. Bloudek — ki bo omogočil našim skakalcem, da se bodo spuštali s te ali one skakalnice kolikorkrat bodo hoteli. Prej so se že pri drugem vzponu poštono utrudili. Rinež poganja elektromotor, izdelan v tovarni Rade Končar. Nato nam je tov. Bloudek med risanjem pripovedoval tudi o raznih vrstah vzpenjač, katerih ima največ Svica. Pripomnil je, da je žičnica v Kranjski gori zelo dobro zgrajena. Tej vzpenjači na Vitranc manjka samo še peresa za sidra, ki jih te dni pričakujemo iz inozemstva. Drugače je vzpenjača pripravljena na otvoritev, ki bo najbrž na Dan republike. Takoj spomladi bo Smučarska zveza Slovenije začela z gradnjo 2500 m dolge moderne vzpenjače s 4 m nad zemljo visečimi kabinami. Ta vzpenjača bo peljala iz Podkorena ob progu za smuk na Vitranc.

Medtem je prenehalo snežiti. Megle so počasi zapuščale s snegom skoraj zaute vrhove Ponc. Planiška dolina ni bila več pusta in temna kakor dopoldne. Vso jo je pobelil sneg, tako da je bila svetla in lepa kakor sredi sončnega zimskega dne.

Dolga in pusta bi nam bila pot v somrak deževnega jesenskega dne, če ne bi bil z nami tudi Rudi Finžgar, udeleženec vseh tekem na 120 m skakalnici ter zmagovalac v partizanskih smučarskih tekmah pri Cerknem (leta 1944) ter nam pripovedoval o zanimivostih iz tovarne športnega orodja, v kateri je zaposlen kot strokovnjak. KE.

Tek republike — zaključni nastop jugoslovanskih tekačev

Atletska zveza Slovenije je sklenila, da bo vsako leto 29. novembra priredila v Ljubljani tek republike, s katerim bo zaključena vsakoletna atletska sezona. Na tem tekmovanju bodo nastopili naši najboljši atleti-tekači kakor olimpijci in drž. rekorder Peter Segedin, državni rekorder Franjo Mihalič, Ceraj in Mikulšič, drž. reprezentanta v teku na 1500 metrov, hrvaški rekorder Godler ter Doršič, Flas, Cetinčič, Mustafič, Zjuraškovič, Smiljkovič, Stefanovič in Ilič. Nastopili bodo tudi najboljši slovenski tekači, kakor Hanc, Steiner, Pavšič, Krajnc, Emil, Kovačič itd. Med člani-cami bo zanimiva borba med novo državno rekorderko na 800 m Tucejve in Stefanovičev, poleg njih pa bodo nastopile tudi Canadijeva, Zdravčeva, Blaževa itd.

Tekovanje bo obsegalo tek članov, članic, starejših ter mlajših mladincev. Start in cilj bosta pred Narodnim domom, začetek tekmovanja pa ob 11. uri.

PAPIRNIČAR — VEČJE, EKIPNI PRVAK LRS V KEGLJANJU

Ljubljana, 28. novembra. — Včeraj se je končalo prvo republiško prvenstvo v kegljanju. Po izredno lepi in napeti igri je Papirničar iz Vevč premagal ljubljanskega Železničarja z visokim rezultatom 299:222. Železničar, ki je ves čas tekmovanja vodil na prvenstveni lestvici, je v včerajšnji tekmi popolnoma odpovedal ter tako izgubil naslov prvaka. Ostali rezultati: Kladivar: Krim 292:248, Predilec: Železničar (M) 275:248, Polet: Papirničar 274:248, Železničar (M) 248:248, Kladivar 241:306, Polet: Predilec 270:280.

Prireditve »Ljudske tehnike«

Aeroklub Ljubljana priredi v torek 29. t. m. ob 14. uri na aerodromu prireditve, na kateri bodo sodelovala motorna in jadralna letala, s katerimi se bodo vršile tudi akrobacije. Občinstvo bo lahko videlo tudi skok s padalom iz jadralnega letala ter si ogledalo letalske modele domače konstrukcije.

Naši priznani alpski smučarji: Mulej Tinček, Slavko in Matevž Lukanc, Magušar Marjan, Bertonec Jože, Hutar Zvonko, Krmelj Janko, Čop Francelj, Štefe Janko, Dornik Janko, Kermelj Jože, Strojkar Bogdan

GABER:

Stari Storž

(Nadaljevanje in konec)

»Pij,« je dejal zamolklo. »V omari je še ena steklenica Kar dal je onim, če pridejo. Bolje, da spijejo to, kakor da me popolnoma osušijo. Grem, da drugo skrijem.«

Zamajal se je preko sobe, kakor da je pijan, čeprav zganja še pokušil ni. Od razburjenja so mu noge drhte, kakor če človeka obide silen strah. V prsih ga je tiščalo, kot da je stisnjen v železen oklep. Zunaj je neodločno obstal. Ker še ni mel pravega načrta, kaj naj napravi. Toda ni utegnil dolgo razmišljati. Na čisti, ki se je vila sredi doline, so brneli vojaški avtomobili. Pogledal se je mimo bleve, da je imel prost razgled po dolini. Od tam je videl, da se je kolona vojakov že namenila proti njegovi hiši.

Znova se je pogledal v sneg. Gaz je bila ozka, pa se je lovil v njej kakor slepec, ki se mu mudi, pa mu palica ne najde dovolj hitro trdnih tal. Zdaj je zazgal z eno nogo v sneg, zdaj z drugo. Spotikal se je na neravnem svetu, se lovil s kričanjem rok. Po nekaj minutah je bil že ves zasopel in pregret.

Kmalu je bil ob potoku, ki se je spuščal po strmi grapi. Po eni strani je nad potokom peljala gozdna pot, ki je bila razhojena in prevožena. Tam bi mu bila hoja bolj uspešna in lažja. Toda ker je na mnogih krajih peljala po golem svenju, bi ga utegnili opaziti Nemci, pa bi

jih sam pripeljal k bunkerju. Moral je po potoku, čeprav je bila tam pot naporna. Še enkrat se je ozrl po dolini. Nemci so bili že daleč od ceste, toda hoja je bila tudi zanje naporna, ker je bilo snega do kolena in ker niso poznali sveta. Prej ko v ¼ ure ne bodo prišli do bunkerja. Če hiti, jih lahko prehiti za četrt ure. Dovolj, da fantje pospravijo najpotrebnejše stvari in se umaknejo v gozd.

Na hitro je prečnil številno sovražniško. Zdelo se mu je, da Nemcev ne more biti več kakor petdeset. Če bi naleteli na pravo partizansko četo, bi bilo hitro po njih. Za štiri partizane pa je petdeset sovražnikov več kot preveč, posebno če bi se neopazno priplazili do bunkerja.

Storž se je zopet pogledal v tek. Prvih sto metrov je bilo dno potoka peščen in ne preveč strmo, zato tu ni imel težav. Potem pa je postajalo korito potoka vse bolj strmo in gladko. Nekje so bile v koritu tudi po meter visoke skale. Nekaterje je obšel, druge preplezal kakor v davnih letih, ko je bil še deček in si je bil kdaj pa kdaj izbral to pot zgolj zaradi mladostne objestnosti. Ej, tedaj so mu bili sklepi gibčni, mišice prožne in polne moči, na stara leta pa mu je telo, kakor obrabljen, steri voz. Toda na to v tistih trenutkih ni smel misliti. Moral je prehiti Nemce, da reši fante, ki so mu prižgali

v duši novo vero v življenje.

Poganjal se je preko skal z nadčloveškimi napori. V zgornjem delu života je bil premočen od potu, do truhuba pa ga je premočila voda, ko je plezal preko skal. Voda je bila mrzla, marsikje so se od skal spuščale ledene sveče. Ker je grabil z rokami za mrzle skale, so mu roke postajale vse bolj trde, grizlo ga je za nohti, rezalo v dlani, pa vsega tega skoraj ni čutil. Ves čas je mislil samo na Nemce in presoja v mislih, do kje so že utegnili priti. Kjer je bilo vzpenjanje lažje, se je veselil, da bo rešil svoje fante, na težkih mestih pa je obupaval. »O bog, saj me bodo prehiti, tu napravim en korak, na gozdni poti, kjer gredo oni, pa bi jih napravil desete.«

Moči so ga bolj in bolj zapuščale. Pri plezanju se je kdaj prilepil na skalo samo s sprednjim delom stopala, tedaj se mu je noga tresla, kakor da je na vzmeteh. Pljuča so mu gorela, da ga je peklo in slabilo. Bal se je, da se zgredi. Toda odpočiti se kljub temu ni smel niti za hip.

Samo da pred Nemci pridem do bunkerja, tam pa če me takoj zadene božje,« si je prigovarjal in se z novimi napori poganzal naprej. Toda na mnogih skalah je pri plezanju zdrknil nazaj. Zmanjkovalo mu je moči.

Ko je prišel v bunker, so bile njegove moči pri kraju. Sesedel se je na tla. Ob petrolejski svetilki se je videl njegov obraz kakor obraz mrtlice.

»Nemci,« je hripavo spravil iz sebe. Fantje so planili kvišku. Toda nihče ni mudil z vprašanjem. Hiteli so po-

spravljati svoje stvari. V nekaj minutah so imeli v nahrtnikih pisalni stroj, radio, časopise in papir. Pograbili so orožje in hiteli na plano.

Jurij je prijel Storža pod pazduho, da mu pomaga iz bunkerja. Pri tem je odvrzel sklad časopisov in papirja, kar je malo prej v naglici povezal z vrstico. Storž je vedel s kakšno težavo so fantje nosili ta papir ure in ure daleč, zato ni maral, da bi ga Nemci skurili. Pograbil je sklad in se z Jurjevo pomočjo splazil iz bunkerja. Jurij ga je podpiral tudi še zunaj. Toda po sto metrih naporne hoje, tudi z Jurjevo pomočjo ni mogel več naprej. Grapa mu je bila vzela vse moči. »Moje moči so pri kraju, nesti pa ne morem,« je rekel Juriju. »Ni treba, da se tebe pobijejo z menoj. Sicer pa se že nekam skrijemo.«

Jurij je videl, da Storž res ne more naprej. »Do tistih amrek se skušaj splaziti. V pol ure bo mrak, ne bodo te dobili.«

Jurij se je pogledal za tovariši, ki so bili že daleč pred njim. Storž pa se je skušal splaziti do smrek, ki so bile komaj petdeset metrov proč. Toda pobočje je bilo prestrmo, ni ga zmogel. Ze po dvajsetih metrih so mu pošle vse moči. Tam ni bilo mnogo snega, ker je bilo pobočje strmo in izpostavljeno vetru. Zato mu je še bolj drselo. Zdrknil je nazaj do nizke kolonje.

Se vedno je držal papir in časopise, ni mu prišlo na misel, da bi si laže pomagal naprej, če jih odvrže. Ko se je ustavil v kolonji, je spustil papir na kolena. Na vrhu je bil proglas za zase-

danja AVNOJ-a, tisti proglas, ki ga je že tolikokrat prečital, da ga je znal skoraj na pamet. Ko mu je pogled padel nanj, se mu je zbudilo v mislih: »Da bi vsaj za nekaj dni uškal tiste čase, ko bomo sami gospodar na svoji zemlji.«

V tistino so udarili rezki streli. V zraku je zazvžgalo. Storž se je nagonski dvignil, hotel se je zopet pogledati v breg. Za trenutek mu je svignil pogled navzdol. Nemci so bili že do dobrih dvesto metrov od njega. »Če me zadene,« ga je obšel strah. Dvignil je papir, kakor da se hoče z njim zavarovati pred streli. Tedaj ga je pod prsti zaskelelo, kakor da ga je kdo ošinil z bičem po goli koži.

»Zadeti, ga je spreletelo. Še enkrat se je skušal pogledati v breg, pa mu je že po dveh metrih zmanjkalo moči, zopet je zdrknil v kolonjo.

»Zdaj je konec, ne bom doživel tistih lepih dni,« mu je šlo skozi dušo. Nad njim je zaregljala strojnica, od spodaj pa so se čuli preplašeni kriki. »To je Toni, se je razveselil.« Presneti fanti, komaj za dober naračaja ga je, malo manjka, da se ga še mleko ne drži okrog ust, pa je počakal v zasedi in zdaj seka po Nemcih...«

Strojica je dolgo regljala. Storž pa je poslušal in bilo mu je, kakor da poslušajo lepo pesem, tisto domačo pesem, ki so jo Nemci takoj prepovedali, ko so prišli v te kraje. Nato pa se je okrog njega razgrnila tema, izgubil je zavest.

Ko se je spet prebudil, je bil že skoraj mrak. Počelo ga ni nič, še srca se (Nadaljevanje na 12. strani)

Po Ljubljani...

Pri podjetju „Mleko“ izdelujejo zdravila

Po osvoboditvi je bila skromna mlekarica, ki je skrbelo za prehrano Ljubljane z mlekom, vsled eksplozije na kolodvoru precej poškodovana. Takratni upravnik tov. Jože Stular je samoiniciativno in s pomočjo ljudske oblasti obrat le mlekarne znatno razvil. V letih 1945 in 1946 so adaptirali vse zgradbe in preuredili hleve v bližini podjetja »Mleko« v skladišča. Organizirali so tudi svoj avtopark. Podjetje je bilo nato razglašeno za republiko podjetje »Mlekoprometa«. Koncem leta 1946 je nastopil službo v tem podjetju tudi ing. Lentner, bivši poslovodja centralne laboratorija, ki je ustanovil in razširil laboratorij v tem podjetju tako, da je sposoben delati za vso Slovenijo. V letu 1947 so organizirali še kontrolo nad mlekom po vseh zbirališčih. Mleko, ki ga oddajajo kmetje v zbiralnice, točno pregledajo, če ni pomešan z vodo ter ugotovijo koliko ima maščobe in specifične teže.

Na iniciativo tov. ing. Lentnerja so lani doma izdelali tudi aparat za konzerviranje mleka, ki skrbi za rezervo v zimskih mesecih, ko je pomanjkanje svežega mleka.

Ker iz inozemstva že delj časa nismo dobili specialnih preparatov, ki se izdelujejo iz mleka, in jih naše zdravstvo neobhodno potrebuje za zdravljenje dojenčkov, se je tov. ing. Lentner lotil tudi tega preciznega in težkega dela. Po raznih raziskovanjih in študiju, mu je uspelo izdelati namesto uvoženih tablet »Eletona«, tekoče beljakovinsko mleko več vrst. V otroški kliniki so z njegovimi izdelki zelo zadovoljni, saj so s tem že številne dojenčke uspešno ozdravili. Te preparate bi prav tako nujno potrebovali tudi v ostalih bolnišnicah naše države, vendar je težkoča v tem, ker so zaenkrat

izdelani še v tekočem stanju in pri dolgem transportu hitro pokvarljivi.

Pred nekaj meseci so na dvorišču »Mlekoprometa« začeli graditi 12 m visok zidan stolp, v katerem je vgrajen 9 in pol m visok aluminijasti cilindri, poleg tega pa so montirali posebni aparati, ki so povezani s cilindrom s cevmi. S pomočjo tega stroja bodo sušili mleko tako, da ga bodo v tem cilindru razpršili v vročini 60° in se bo mleko spremenilo v prah, voda pa bo izhlapela. Ta stroj bodo uporabljali tudi za sušenje zdravil in za razne druge eksperimente.

Stroj so izdelali pod vodstvom tov. ing. Lentnerja domači delavci v mehanični delavnici in sicer tov. Bruno Humar, Jože Forstič, ključavničar in njegov oče klepar Forstič. S tem delom so naši državni prihajali za 1.600.000 dragocenih deviz.

Železničarji ljubljanskega voza in direkcije so se zadnji teden udeležili prostovoljnega dela v Dobropolju, kjer so izkopalali vodovodne cevi. Potok, ki katerega je bil napojen vodovod do železniške postaje, je bil pred leti usamljen in tako so letalo celo pod zemljo neizkoriščeno. Zdaj bodo izkopane cevi pripeljali v Borovnico. Tu je bilo treba namreč zaradi porušene viadukta zgraditi nov del proge in novo postajo. Ker bodo stroje napajali z vodo na novi postaji, bo treba speljati semkaj vodovod v dolžini 1200 m. V ta namen bodo uporabili cevi iz Dobropolja. Z zadnjim nedeljsko akcijo so izkopalili toliko cevi, kolikor jih je potrebno za vodovod v Borovnici. Delalo je 138 železničarjev, katerim je pomagalo nad 50 vojakov. Nekateri prostovoljci so v šesturnem delu dosegli dve normi. Skupno so izkopalili 270 pram kamnita terena ter pripravili za dvig voln 300 m cevi. 147 m cevi so že dvignili, to prostovoljno delo je bilo opravljeno v obliki tekmovalstva v počastitev 29. novembra. M. M.

Gibanje prebivalstva. Od 1. do 27. novembra se je v Ljubljani rodilo 335 otrok umrlo pa 120 ljudi, porok pa je bilo 179. Naravni prirastek v tem mesecu znaša 215 ljudi.

...in iz drugih krajev

JESENICE

Preko 2,5 milijona dinarjev prihranka so že dali novotvorjeni racionalizatorji v železnici, ki so predložili od osvojitve do konca oktobra letošnjega leta 686 predlogov. Največ predlogov načena stvari, ki se dajo rešiti z dodatnimi napravami. Drugi zopet načenu spremembe obstoječih konstrukcij, pa so tudi taki, ki zahtevajo samo spremembo delovnega postopka.

Da bi dosegli še boljše uspehe, so pred časom začeli izdelati bilten »Racionalizatorji«, ki je načeljen in izdelan za vprašanje, poleg tega pa prinaša vse predloge, ki se jih dajo novotvorjeni racionalizatorji. Po odločbi Generalne direkcije črne metalurgije je ta bilten razširjen na vsa podjetja omenjene direkcije. P. J.

Redno preskrbo industrijskih sredstev in mest more zagotoviti le dosledna odkupna politika. V kraju je bil plan v vseh glavnih artiklih dobro izpolnjen. Tako je bil obvezen odkup živine do 10. novembra dosežen skoraj 95%, prost odkup pa 84,5%. S tem pa se je povečala potrošnja mesa v letošnjem letu za okoli 138%. Odkup mleka je bil izvršen za 91%, krompirja 95%, pšenice preko 100%, rži 103%, ječmena 98% itd. Odkup jave, volne in masla pa ni bil zadovoljiv. Odkupna podjetja bi morala pokazati več aktivnosti in političnega prepričanja, a tudi krajevni odbori in politični aktivni na terenu niso naredili vsega. Važno je ugotoviti, da je bil združni sektor, ki je v jesenskem kraju še malokoten, obramenojen za to gospodarsko leto kar 38 odstotkov več kot pri letu 1948. Odkup volne je bil izpolnjen okoli 44 odstotkov, kar je popolnoma nezadovoljivo, ker bi bil lahko dosežen 300 odstotno, če upoštevamo, da je veliko zemlje bližnjih vsajskih skupnosti, na katerih bi lahko redili na tisoče ovac, a se z njo še vedno okoričajo vaški spekulant. Tudi socialistični sektor je ni storil vsega. Tako je obdelovalna zadruga v Stari Fužini v svojem letnem planu proizvodnje za leto 1950 predvidela povečano število ovac od ene samo na deseti, kljub velikim pašnikom v bolniškem kotu, kjer bi zadruga v Stari Fužini lahko gojila do 1000 ovac. — P. J.

KOČEVJE

Ključavničarsko podjetje KLO Kočevje je 25. t. m. izpolnilo plan. Podjetje je izdelavalo šest vrst artiklov. Večkrat se je podjetje borilo s pomanjkanjem strokovnih delovnih moči in je naposled ostalo brez vseh kvalificiranih delavcev. Kolektivni učencev v gospodarstvu pa je sprejel obveznost, da bo plan dosežen. Precejšnja zasluga pa je bila skrbnega poslovodja Južniča, ki je znal učence z vajtrajno strokovno in politično vzgojo usposobiti, da so lahko nadomestili kvalificirane delavce in tako izpolnili proizvodni plan. Ves čas so imeli tudi težavo v nabavljanju surovin za planska dela, zato so morali izdelke zamenjati z dr. žarnimi podjetji za surovine. V. A.

(Nadaljevanje z 11. strani)

mu je na prsih zopno lepila na kožo. Previdno je segel za srjaco. Zatipal je nekaj podolgovatega, trdega, ki je bilo do polovice zarito v kožo in meso. Izruval je trdi premet, ko je pogledal, je na dlani zagledal jekleno kroglo. Papir ga je bil rešil pred smrtjo.

Po koži mu je zopet polzela lepljiva, topla tekočina. Pritisnil je roko na rano in jo dolgo tiskal, da bi ustavil krvavenje. Čez kakih pet minut pa je vstal. Noge so mu še drgetale, toda toliko moči se je že nabralo, da je lahko hodil.

Okrog njega je bilo vse tiho. Napejal je oči, pa ni opazil nič sumljivega. Počasi se je jel spuščati po pobočju. Še vedno pa je nosil s seboj papir in časopise.

Kjer je bil prej zagledal Nemce, je bil sneg razgazen in krvav. Drugih sledov pa ni bilo. Šele nekoliko nižje je Storz naletel na človeško truplo. Nad zemljo se je že zgnil mrak, zato se je Storz sklonil globoko nad truplo.

»Tomaž!«

Dolgo je Storz zrl v mrtve oči. »Ne boš dočakal tistih dni, po katerih mnogi tako hrepenimo. In dobro je zate, da ne boš dočakal.«

Sel je dalje. Ko se je dvignil preko zadnje rebri, mu je oslepele oči močna svetloba. Zre prejel se mu je bilo zdelo, da je mrak nekam čudno rdečast, toda duh mu je bil preveč naper za druge stvari, da bi razmišljal o tem. Zdalj je obstal kakor okamenel.

NOVO MESTO

Na čast 29. XI. tekmujejo v »Keramiki«, kjer povesno osemkratni udmur Marko Povš črna gline do 40 odstotkov, širše drugi delavci pa od 17 do 30 odstotkov. V industriji perila dosega v teh dneh dnevne plane povprečno s 103 do 104 odstotki. Poizvedovalni kolektiv tekočino tovarne kljub vsem naporom ni mogel izpolniti letnega plana do praznika republike. Primanjalo jim je surovin. S toliko večjo vnapre pa so se s priložnostjo lotili gradnje nove stanovanjske hiše.

Dom igre in dela, ki bi bil v Novem mestu tako nujno potreben, še vedno ni odprt. Črna gline do 40 odstotkov, širše drugi delavci pa od 17 do 30 odstotkov. V industriji perila dosega v teh dneh dnevne plane povprečno s 103 do 104 odstotki. Poizvedovalni kolektiv tekočino tovarne kljub vsem naporom ni mogel izpolniti letnega plana do praznika republike. Primanjalo jim je surovin. S toliko večjo vnapre pa so se s priložnostjo lotili gradnje nove stanovanjske hiše.

Tekmovalno odkupno mrežo. Na konferenci 22. novembra je republiko podjetje za odkup poljskih pridlov v Novem mestu s filijalo v freinjem pregledu realizaciji odkupov, ki je pokazala zelo slabo sliko. Odkup je izvršen le cca 60 odstotkov. Na konferenci je podružnica trebna napovedala tekmovalno republiko podjetju Novo mesto.

POLJČANE

Izobraževalni tečaj v vasi Skomarje na Pohorju je dobro organiziran. Skomarje je majhna vasica, hiše so raztresene po hribih in so zelo oddaljene ena od druge. Toda vse to ne moti mladine, da ne bi redno vsak teden dvakrat obiskovala izobraževalnega tečaja. Na tečaj redno prihaja 16 mladincev. Velika za sluga za obisk gre učitelju tov. Lebniku, ki je znal mladincem vzbuditi željo po znanju. Njegova predavanja so skrbno pripravljena in v izražanju in podajanju snovi je preprosti in razumljivi. Že v preteklem letu je bil v tej vasi izobraževalni tečaj in je tamkajšnja mladina rada prihajala na predavanja o združništvu. L. P.

Njegova domačija je gorela. Še malo, pa bo od hiše, v kateri se je rodil, v kateri je preživel srečna otroška leta in potem kratkotrajno srečo z ženo, le še kup olja in pepela. Zaradi vseh teh spominov je bil z vsem sreem navezan na to domačijo. Do te vojne ni imel ničesar drugega, kar bi ljubil, razen te kože, ki mu je edina nudila zavetje v težkih, osamelih dneh. In zdaj gori...

»Naj gori,« je šepetal sam vase. »Zemlje ne morejo zažgati. Tudi ukrasti je ne morejo. Zdalj ko so fantje zagrabili za puške, pesnari zamenjale roke po naši zemlji. Naši fantje jih bodo izgnali od tod. Priporili si bomo svobodo. Pravo svobodo.«

Dolgo je strmel v plamene, ki so plapolali v temi. Od domače hiše so mu šle oči po vsej dolini. Gorelo je še na petih, šestih krajih.

»Hudič, požigajo, kakor da so zblaznili,« je klet. Težko mu je bilo ob pogledu na goreče domove. Toda tudi iz težkega občutja je udarjala vzpodbujajoča misel.

»Blazne, ker jih je strah tistega velikega dne, ko bodo polagali obračun za svoje delo.«

Roke so mu drvenele, ker je še vedno nosil papir in časopise. Sedel je na deblo podrtega drevesa in si položil papir na kolena. Na vrhu je bil veliki proglas. »Ta nam bo prinesel plačilo za naše veliko trpljenje,« je premišljal. Ni se dvignil z debela, dokler ogenj pod njim ni povsem ugasnil. Nekje v daljavi pa so se ves čas oglašale strojnice.

GORICA

Kolektiv parne žage Splošnega gradbenega podjetja »Primorje« so je 4. septembra t. l. na svečanosti v Novi Gorici med drugim zavezal, da bo do 29. novembra izpolnil svojo letno plansko nalogo, ki je za 33 odstotkov večja od lanskoletne. Zavedni delavci kolektiva so uveljavili svoj trud in dosegli še večji uspeh. Svojo obveznost so izvršili 23. novembra, to je 6 dni pred rokom.

Lesno industrijski obrat na Colu, katerega vodja je tovarš Mikko, se je šele sedaj oglašil in z radostjo sporočil, da so letni plan v parketarni že 8. novembra dosegli s 100,2%, na žagarni pa 10. XI. s 102,2% in to pri razrezu bukovega lesa. Celotni kolektiv tega obrata dela kot ena družina. V parketarni so se najbolje izkazali Štefančič Franc, udmur s svojo brigado, ter Kobal Roza, v žagarni udmur Kovčica Franc in Trošt Stanko ter Repič Franc, ki je v II. polovico dneva napravil v parketarni dve uri prostovoljnega dela, razen tega pa še nad 300 ur v korist združnega doma in mladinskega doma. Pri tem pa nikakor ne smemo pozabiti ostalih tovaršev in tovaršic, ki so po dopustni, možni uri in skupnosti pri javnih delih nad 5000 ur. — S.

SEŽANA

Priprave za volitve v krajevne ljudske odbore so v sežanskem okraju v polnem razmahu. V vseh 325 volivnih enotah, to se pravi v sleherni istrski in kraški vasi, so bile te dni sprejete na zborih volivcev kandidatne liste in razne delovne obveznosti. Na predvolivnem zborovanju vasi Ležeca (KLO Divača) so vaščani sprejeli sklep, da bodo do dneva volitev opravili 150 prostovoljnih ur na gradbišču združnega doma v Divači. V vasi Brežec so volivci sprejeli obveznost, da morajo biti vsake česte do 11. decembra v najboljšem stanju. Pri popravilu vaških cest bo sodelovala celotna vasi. V Kačičah in Sloph (KLO Rodik) bodo vaščani v predvolivnem tekmovalju popravili glavno vaško cesto v dolžini 14 km. V Ivanji gradu na Krasu bodo volivci popravili javno napajališče za živino. Razne delovne obveze so sprejeli tudi v KLO Povir, Matajuni, Podgorje in Sežani. V. L.

Se pred zimsko budo pokrili 70 porušenih hiš. Vprašanje strešne opreke je bilo doslej najbolj pereče za obnovo poškodovanih hiš. Zaradi pomanjkanja strešnikov in prevoznih sredstev se v kraju Sežana še vedno precej kmečkih poslopj, ki niso še pokrila. Pretekli teden je bilo sežansko okraju nakazano 350.000 komadov strešne opreke. Ker v kraju primanjkuje prevoznih sredstev, so se v Sežani odločili za druge krajeve prisilili, da s pomočjo svojih kamionov. Tudi delovno ljudstvo je pomagalo upravljači za obnovo, saj je pri tekelji sodelovalo preko 150 ljudi, ki so celotno delo opravili izključno prostovoljno. Delali so nepretrgoma 2 dni, opravili preko 1500 prostovoljnih delovnih ur in tako znatno pripomogli, da bo še v nekaj dneh pokrilih 70 hiš. Posebna pohvala se vrsta soferji iz Idrije in Sežane, ki so kljub izredno slabemu vremenu do skrajnosti izkoristili svoja vozila in vestno izvršili nalogo. Organizacijsko delo in vse priprave za prevoz materiala je uprava za obnovo v Sežani dobro izvršila. — V. L.

IDRIJA

Planov ljudske prosvote. Po pozdravnih besedah tov. Franca Skoka, sekretarja OK KPS in po referatu tov. Zinke Turkova, poverjenice za prosvoto, je imela organizacijski referat tov. Minka Pavliha. Iz njegove poročila je razvidno, da je do avgusta bilo v kraju 34 prostovoljnih svetov in prosvetna komisija v Idriji. Danes je v kraju 6 kulturno-nemotniških in 9 izobraževalnih društev. Izobraževalni tečaj so se začeli v 10 krajih v ostalih pa se pričenja še dni. V kraju je 270 populnih analitov in polanalitov. V Idriji je imela ljudska univerza 12 predstavnih. Kljub potrobi pa se do danes ni ustanovila ljudska univerza v Idriji. Ljudskih knjižnic je 34, ki imajo 12.454 knjig. V tem letu je bilo izvedenih 55 dramskih, 21 psovskih in 18 godbenih nastopov. Najbolj kulturni delavci tov. Janko Frost, Ivan Rjavcov, Marija Slabo, Franc Homocvet, Franciška Močnik in Albin Albreht so bili nagradjeni z denarnimi nagradami. Knjižne nagrade pa je prejelo 10 KUD na vsi in skupaj. V. L.

Pionirji 1. z 2. d. in, ki tekmujejo za 29. november, študijski statut Z. P. Na dan republike bodo pridržili kulturno prireditve. 40 pionirjev tekmuje za fiktivni znak in bodo do 29. t. m. postavili najmanj 3 norme. Drevesa, ki so bila letos cepljena, so pionirji zavarovali proti mrazu, pospešili zadnje prideleke s plinov, sodelujejo v vrtni in sadni pridelavi in prihodnje spomlad. Ustanovili so mikarski krožek in že izdelujejo smuči za pionirje. Organizirali so lutkovni krožek, ki izdeluje lutke in bo imel prvo predstavo za novoletno leto. Imajo še krožek za ročna dela, svoj pevski zbor in knjižnico. Desetletni prav pionirji tekmujejo v učenju, kar je njihova glavna naloga. — H.

RADIO

DNEVNI SPORED ZA TOREK 29. NOV.
Poročila ob 8.30, 12.30, 19.22 in 23.30 — 8 Budnice — 9.30 Uvod in ob 9.30 Preno otvoritve novih radijskih postaj v Beogradu in Zagrebu — 10 Preno otvoritve nove valjarne na Jesenicah — 11.45 Igra orkester Radia Ljubljana pod vodstvom Filipa Bernarda 12.40 Pozdravi borem za svobodo in socializem — 13.45 Preno finalne nogometne tekme za pokal maršala Tita — 16.30 Pionirski zbor Radia Ljubljana pod vodstvom Pavla Kalana — 16.35 Pionirji ob dnevu republike — 16.45 Skladbe za mladino — 17.29. november v tretjem letu petletke — 18.30 Poročilo domače glasbe, sodelujejo: mali ansambel Radia Ljubljana pod vodstvom Alberta Jermola in Fantje na vasi — 19.15 Zabaven orkestralni spored — 20.00 Partizanski miting — 21. Pesmi in plesi narodov Jugoslavije, sodelujejo: Vaški kvintet in Slovenski sindikalni kvintet — 22.30 Za ples in razvedrilo — 23.35 Zaključek oddaje.

DNEVNI SPORED ZA SREDO 30. NOV.
Poročila ob 8.15, 12.30, 15.22 in 23.30 — 8 Vodo jutranji spored — 9.15 Odprmo pošto naših dopisnikov — 10. Popolnari koncert jugoslovanskih avtorjev — 11. Lik socialističnega človeka — 11.45 Korosko narodne pesmi — 12.30 Veseli kvintet — 12.40 Skladbe za mladino — 13.45 O pomenu novega zakona o ljudskih odborih (ponovitve) — 13.50 Zeleni ste, poslušajte! — 15.10 Poje Slovenski vokalni kvintet, pesmi V. Miksa in J. Pavčiča — 15.30 Glasbeno literarno popoldne — 19.15 Igrajo mali orkestri — 19.30 Igra tamburaški orkester KUD »Fran Levstik« — 20.30 Voda pod vodstvom Matka Štikanoviča — 20.45 Voda — 20.50 Omladina po jugoslovanski književnosti — 21.30 Igra zabavni orkester Radia Ljubljana, poje Jekla in Zoro — 22.30 Zabavni večerni spored — 23.35 Zaključek oddaje.

VREMENSKO POROČILO

HIDROMETEOROLOŠKE SLUŽBE
Stanje 28. novembra: Azorski vremensotvorni center nastavlja predvideti pri severozahodni, dolni zračni masi, ki se sredi novembra in decembra usmerja proti srednjemu in zahodni Evropi. Močne množine padavin v preteklih dneh in noči še nadalje povzročajo porast vodnih množin na naših rekah. Počasno je narasla Drava, Mura in Sava, zaradi česar so ponekod že nastopile poplave, ki pa se bodo še povečale.

Vremenska napoved za torek 29. novembra: Se nadalje pretežno oblačno s krajevnimi padavinami. V višinah nad 1500 m sneg. Temperatura od -1 do 8 stopinj C.

PRIREDITVE V LJUBLJANI ob priliki Dneva republike

Torek 29. novembra:
8.00 Igrajo »Grafičarji«: Pokalni kroglasti društveni turnir.
9.00 Akademija rajona III v kinu Triglav.
10.30 Opera: Matineja za pionirje.
11.00 Tek republike. Start in silj pred Narodnim domom.
12.00 Otvoritev razstave Pavlovce-Kos v Moderni galeriji.
13.00 Avtomobilsko-motociklistične dirke po ljubljanskih ulicah.
14.00 Ogled letala na civilnem letališču za Ogledno letališče. Po ogledu izvedba nekaterih zanimivih točk iz letalske dejavnosti.
14.00 Nogometna tekma med reprezentanco STO in Odredom na Stadionu.
14.30 Drama: Shakespeare: Kralj Lear.
14.30 Akademija kmetijske obdelovalne zadruge Zadobrova v združnem domu.
15.00 Akademija kmetijske obdelovalne zadruge Slape.
15.00 Opera: Čajkovski: Evgenij Onegin.
16.00 Akademija rajona V v kinu Verbo.
16.00 Akademija v kmetijski obdelovalni zadruzi na Barju.
16.00 Akademija v kmetijski obdelovalni zadruzi na Rudniku.
17.00 Akademija v kmetijski obdelovalni zadruzi v Zalogu.

Vse naše naročnike

opozarjamo na pošne položnice, ki smo jih priložili današnji številki. Prosimo, da se jih poslužijo za plačilo naročnine.

Uprava »Ljudske pravice«.

OBVESTILO NARODNE BANKE FLRJ

o pušljanju v obtok novega bankovca po 50 din izdaje Narodne banke FLRJ in o odvzemu iz obtoka bankovca po 50 din izdaje DFJ.

Narodna banka FLRJ obvešča o odloku ministra za finance FLRJ o pušljanju v obtok novega bankovca po 50 din izdaje Narodne banke in o odvzemu iz obtoka in zamenjavi bankovca po 50 din DFJ državne izdaje.

Na podlagi tega odloka:

1. Daje Narodna banka FLRJ na dan 1. decembra 1949 v obtok bankovec svoje izdaje po 50 din z datumom od 1. maja 1946.
2. Bankovec po 50 din DFJ državne izdaje se odvzema iz obtoka in zamenja ali pari, t. j. brez odbitka v razmerju 1:1. Odvzem iz obtoka bo izvršila Narodna banka FLRJ pri svojih blagajnah pri centralah, glavnih podružnicah in vseh podružnicah, in sicer v času od 1. do 31. decembra 1949.
3. Počeni od 1. januarja 1950 preneha biti bankovec po 50 din DFJ državne izdaje zakonito plačilno sredstvo, bo se pa lahko naknadno zamenja pri Narodni banki FLRJ (pri centralah, glavnih podružnicah in vseh njenih podružnicah) v roku naslednjega meseca, t. j. zaključno do 31. januarja 1950.

Državni uradi, ustanove in podjetja lahko vrše zamenjavo bankovcev po 50 din DFJ tudi za svoje uslužbenice in delavce, in sicer ločeno od svoje gotovine v teh bankovcih.

Na isti način kot je bilo prej razloženo se lahko izvrši zamenjavo bankovcev po 50 din DFJ tudi za vojaške ustanove, komande in jedinice oziroma za njihove pripadnike.

Iz Narodne banke FLRJ.

DNEVNE VESTI

Umetnostno zgodovinsko društvo za Slovenijo. Obveščamo članstvo, da bo redni letni občni zbor v petek 2. decembra ob 17 v knjižnici Narodnega muzeja, Prešernova 24 (prej Bleiweisova). Odbor.

Študente, prijavljence za drva, obveščamo, da prejmejo soc. zdrav. referenti fakultet 1. decembra ob 12.30 na UK LMS nakazila za prvih 300 km v drvo. — UK LMS 3274

Nameste vena na grob svojega umrlega brata Francisa Benčiča v Ljubljani je daroval tov. Josip Benčič, zidarski mojster iz Herpelje 61. 500 din. D. H. v Herpelju. Iskrena hvala! — AFZ, Herpelje-Kozina.

Planinski Na svojem rednem obnem zboru, ki bo 8. decembra 1949 ob 20 v Mladinskih dvorani v Franciški ulici, bo podal odbor planinskega društva Ljubljana obračun o svojem delu v pretekli poslovni dobi. Pričakujemo od vsakega zavednega planinca, da se obnega zboru svojega društva udeleži ter na njem seznanj s problemi, ki jih je društvo reševalo v preteklem letu in z onimi, ki jih namerava rešiti v letu 1950. — Planinsko društvo, Ljubljana. 3300

SST Železničar — amužarska sekcija. — Seja odbora bo v četrtek 1. decembra ob 19. Vabljeni tudi predstavniki aktivov.

GLEDALISCE

DRAMA — LJUBLJANA
Četrtek, 1. decembra ob 19.30: Shakespeare: »Kralj Lear«. Zaključna predstava za sindikate.

OPERA
Člane Slovenske filharmonije in statiste, ki sodelujejo pri operni predstavi »Boris Godunov«, obveščamo, da je predstava danes 29. novembra ob 15.30 v Operi.

SINDIKALNO GLEDALISCE — JESENICE
Torek, 29. ob 19.30: B. Nubiš: »Zalujoš ostali«. Repriža.
Sreda, 30. ob 19.30: W. Shakespeare: »Romeo in Julija«. Repriža.

SKUD »MIHA PINTAR« — RUSE
Torek, 29. ob 19.30: Fran Zizek: »Miklova Zala«. Slavnostna predstava v čast Dneva republike.
Sreda, 30. ob 15: Fran Zizek: »Miklova Zala«. Zaključna predstava za učence in industrijskih šol.

KINO

MARIBOR: PARTIZAN: Jugosl. umet. film »Zastava«, slov. dok. film »Bodoči čuvarki neba«.

UDARNIK: Slov. umet. film »Na svoji zemlji, tednik«.

POBREŽJE: Jugoslovanski film »Zastava«, tednik.

CELJE: METROPOL: Slov. umet. film »Na svoji zemlji«, tednik.

DOM: Jugosl. umet. film »Zivljenje je naše«, tednik.

KAMNIK: Jugosl. umet. film »To ljudstvo bo živelo«, tednik.

KRANJ: STORZI: Slov. umet. film »Na svoji zemlji«, tednik.

SVOBODA: Nemški film »Kemija in ljubav«, tednik.

JESENICE: MESTNI: Jugoslovanski umetniški film »Sofka«, tednik. Predstave ob 15. 18 in 20. — V sredo isto. — V četrtek 1. decembra: Sovjetski film »Nesradnive prigode«, tednik. Predstavi ob 18 in 20.

Ureja uredniški odbor. — Odgovorni urednik Dušan Bole. — Naslov uredništva: Kopitarjeva 6. — Uprava: Kopitarjeva 2. — Telefon uredništva in uprave: 52-61 do 52-65. Telefon naročnikov: oddelka 30-30 — Telefon oglašnega oddelka 36-85. — Štev. ček računa 601-90601-0

19.30 Tekma v odbojki in košarki med Enotnostjo in Železničarjem na Taboru.
20.00 Akademija v kmetijski obdelovalni zadruzi na Viču.
20.00 Fiziokultura akademija v Domu Ljuba Sorcerja.
Kinematografi:
Union: Zastava, Jugoslovanski umetniški film produkcije »Jadrans«. — Predstave ob 9. 11. 14. 16. 18. 20. 22.
Moskva: Na svoji zemlji. Slovenski umetniški film.
Sloga: Slavica, Hrvaški umetniški film. — Predstave ob 15. 17. 19. 21.
Triglav: Pravila o sibirski zemlji. Sovjetski barvni film.
Siska: Prepevane pesni. Poljski film. — Predstave ob 17. 19. 21.

Sreda 30. novembra:
7.00 Izlet Zveze borcev rajona V v Razore.
14.00 Pionirski popoldne v Tivolju (za letnim letoviščem).
14.00 Rokometna tekma med Udmurkom (Kranj) in Enotnostjo na Stadionu.
15.00 Pionirska akademija na Taboru.
20.00 Drama: Cankar: Hlapci.
20.00 Opera: Musorgski: Boris Godunov. (gostovanje J. Krizajca).
20.00 Fiziokultura akademija v domu kulture SKUD Ivan Cankar (v blivšem kinu Moste).
Kinematografi predvajajo isti spored ob istem času kot 29. novembra.

Zveza borcev in aktivistov NOB, Zelena jama vabi vse borce in aktiviste Ljubljane, da se udeležijo.

ODKRITJA SPOMENIKA

79 Zelenojamčanom, padlim borem NOV in POJ ter aktivistom OF, ki bo v torek 29. novembra 1949 ob 10 v Središki ulici, Zelena jama. Moste.

3288
Pripravljalni odbor.

SLUŠATELJEM UNIVERZE IN VIŠJE PEDAGOSKE ŠOLE!

Oddelek za zdravstveno prosvoto ministrstva za ljudsko zdravstvo v Ljubljani priredi v četrtek 1. decembra 1949 ob 20 v sindikalni dvorani ministrstva za ljudsko zdravstvo, Petra cesta 2, tretje zdravstveno predavanje.

Predaval bo tov. dr. Smerdu Franjo o tuberkulozi kot medicinskem in socialnem problemu — I. del. 486

PRESKRBA